

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

9

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1995

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1995

9

letnik XCV

izhaja od leta 1895

vsebina

Dušan Vodeb	Z osemtisočaka na smučarski deski	369
	Prava Skalaška smer v Severni steni	371
	Kvalitetna množičnost	371
Marjan Raztresen	Prvo plezanje v Centralnem stebru	374
Marjan Raztresen	Sedma žrtev najvišjih gora	377
Viki Grošelj	Anapurna — naš zadnji osemtisočak	380
	Simbol, skupen vsem Slovencem	384
Janko Mirnik	PZS v najboljši družbi	385
Tone Wraber	Večni led pod prepadnim skalovjem	387
Franc Ekar	Znamenja vrh gore	391
Tone Strojín	Ali so društva (in zveza) res v krizi?	392
	»Ker rada stojim na vrhu!«	393
Suzana Cesar,		
Nataša Erjavec	Treking po dolini Baliem	395
Aleš Karl Nosan	Grčija so gore, gore ...	398
Ivanka Korošec	Asoso — saj veste, kaj to pomeni	400
Helena Giacomelli	Čevlji za vsakdanjo rabo	401
Tomislav Jagačić	Babica Terezija in njen križ	402
	Odmevi	403
	Iz planinske literature	408
	Društvene novice	411

Slika na naslovni strani: **Severna stena Triglava iznad Stenarja** Foto: Stane Klemenc

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelcnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-sifra valute-3053/8. Naročnina za leto 1995 znaša 2400 tolarjev in je plačljiva v največ dveh obrokih po 1200 tolarjev, posamezna številka stane 200 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometenem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

IZTOK TOMAZIN IN MARKO ČAR STA SMUČALA Z GAŠERBRUMA I V BAZNI TABOR

Z OSEMTISOČAKA NA SMUČARSKI DESKI

Po velikanskem uspehu bratov **Davorina** in **Nejca Karničar** z Jezerskega, ki sta v enem dnevu smučala čisto z vrha osemtisočaka Anapurne I v bazni tabor, sta letošnjega 5. julija svet in seveda še predvsem svoje slovenske rojake razveselila z novim podobnim velikanskim uspehom 25-letni študent **Marko Čar** in 35-letni zdravnik **dr. Iztok Tomazin**: prvi s smučarsko desko in drugi s smučni sta smučala z vrha 8068 metrov visokega Gašerbruma I, pa ne po najlažji, »klasični« smeri, ampak po izredno strmem Japonskem ozebniku. Po razpoložljivih podatkih in po mnenju poznavalcev je to dejanje doslej najzahtevnejši smučarski spust z vrha kakšnega osemtisočaka na svetu in hkrati prvi spust, ki ni potekal v območju normalnega pristopa na goro.

NAJZAHTEVNEJŠI CILJ DOSLEJ

Letošnjega 26. maja je iz Ljubljane prek Zagreba, Amsterdama in Karačija odpotovala v pakistanski Islambad šestčlanska slovenska alpinistično-smučarska odprava »Ski 8000«, ki je imela za cilj priplezati na vrh 8068 metrov visokega Gašerbruma I in z vrha smučati v bazni tabor. Nasploh je osnovna zamisel projekta Ski 8000 plezanje na najvišje gore sveta in smučanje z njihovih vrhov, ko jedro moštva ostaja enako, za posamezne akcije pa ga dopolnjujejo z novimi člani. Skupina je začela leta 1993 na himalajskem osemtisočaku Šiši Pangmi v Tibetu. Takrat sta **Matej Kranjc** in **Iztok Tomazin** priplezala na srednji vrh te gore (8012 m), vendar jima je vihar preprečil, da bi smučala prav z vrha. Vseeno je Kranjc smučal z višine 7400 metrov, Tomazin pa 7550 metrov, kar je takrat pomenilo nov slovenski višinski rekord v alpinističnem smučanju.

Letos so se fantje lotili še mnogo zahtevnejšega cilja — vzpona na 8068 metrov visoki Gašerbrum I, ki ga imenujejo tudi Hidden Peak, v pogorju Karakorum v Pakistanu, in smučanja z vrha te gore po Japonski smeri, ki je obetala dotlej najtežavnejše smučanje s katerega od osemtisočakov.

Dne 26. maja letos so na pot odšli 55-letni arhitekt **Janez Golob**, vodja odprave, sicer pa izkušen gorski vodnik, namestnik vodje in zdravnik odprave 35-letni dr. Iztok Tomazin, sicer tudi gorski vodnik, ter člani 31-letni računalniški programer **Simon Čopí**, 25-letni študent **Marko Čar**, 25-letni študent **Urban Golob** in 24-letni študent **Matija Jošt**. V Ravalpindiju so si uredili dovoljenja in nakupili dodatno hrano, po vožnji z avtobusom do Skarduja so tam najeli nosače, 3. junija pa začeli enotedenski dostopni marš do baze pod Gašerbrumom I na nadmorski višini 5000 metrov, ki so si jo uredili na sotočju ledenikov Gašerbrum in Baltoro. Urban Golob si je na ledeniku huje poškodoval nogo, kar mu je pozneje onemogočilo delo na gori.

TRI TEDNE DELA NA GORI

Že 12. junija je vseh pet zdravih članov odprave v trinajstih urah zahtevnega vzpenjanja po zelo razbitem ledeniku doseglo uravnavo na višini 5800 metrov, kjer so postavili dva šotorja za prvi višinski tabor in v njih prespali. Naslednji dan sta Čar in Tomazin raziskala teren do višine 6000 metrov, drugi pa so sestopili v bazni tabor, kamor jim je naslednji dan sledila tudi preostala dvojica.

Do 18. junija so se alpinisti menjavali na gori, ta dan pa sta Čar in Tomazin kljub viharju, ki je bil začetek večjega poslabšanja vremena (to je bilo najverjetneje usodno za **Slavka Svetičiča**, ki je ta čas sam plezal na Gašerbrum IV), priplezala 6750 metrov visoko, poiskala in opremila prehod čez strmo skalno stopnjo ter na najvišji doseženi točki pustila opremo za tretji višinski tabor, dan pozneje pa v slabem vremenu sestopila v bazo.

Šele 25. junija se je vreme toliko izboljšalo, da so Slovenci lahko nadaljevali delo na gori. V globokem snegu so Čopí, Janez Golob in Jošt prišli do prvega višinskega tabora, kjer so videli prav žalostno sliko: eden od šotorov je bil podrt in polomljen, vendar so ga za silo popravili in v taboru prespali, naslednji dan pa vsi trije odšli proti drugemu višinskemu taboru, Čopí na smučeh, ostala dva pa sta gazila. Vendar ne dolgo, saj sta zaradi visokega snega morala kmalu odnehati in se vrniti v prvi tabor.

Do 2. julija so se potem menjavala obdobja lepega in slabega vremena, ki so jih alpinisti izkoristili kolikor je bilo le mogoče koristno, 3. julija pa sta Čar in Tomazin po trinajstih urah garanja v globokem snegu in s težkima nahrbtnikoma, v katerih je bila vsa smučarska in plezalna oprema, fiksne vrvi in oprema za tretji višinski tabor, preplezala Japonski ozebnik in na skalnem pomolu 7000 metrov visoko postavila šotorček tretjega višinskega tabora, v katerem sta prespala. V baznem taboru so ta večer sprejeli njuno kratko sporočilo, potem pa je bila radijska zveza prekinjena.

DVA DNI TVEGANEGA SMUČANJA

Ko je ni bilo niti naslednji dan, je v baznem taboru zavladovala negotovost: v velikih gorskih višinah so slutili vihar, ki bi bil lahko usoden za oba plezalca. Vendar sta ta dva ves ta dan zbiralala moči in pripravljala opremo za naskok na vrh, ob šestih zvečer pa sta 4. julija začela odločilni vzpon. Plezala sta vso noč, gazila sneg do kolen (in še višji) in poleg osebne opreme nosila s seboj tudi vse, kar sta potrebovala za smučanje.

Dne 5. julija že ob 5.53 sta priplezala na 8068 metrov visoki vrh Gašerbruma I. Vreme je bilo jasno, vendar je pihal močan veter in zelo mraz je bilo. Na vrhu sta ostala približno eno uro, toda šele tik pred tem, ko sta se

nameravala vrniti, jima je le uspelo dobiti radijsko zvezo z baznim taborom in sporočiti veselo novico.

Potem sta zavijugala proti dolini: Čar na snežni deski, snowboardu, Tomazin na smučeh. Po dveh urah zahtevnega smučanja sta prispela do tretjega višinskega tabora, najzahtevnejši odsek pa je bil takoj pod vrhom: 150 metrov visoka snežna vesina z naklonino 50 stopinj, pod njo pa vse do tretjega tabora naklonila žlebov in vesin, strmih od 35 do 50 stopinj. — Tega dne se je Jošt s tremi Baski povzpел do prvega višinskega tabora, od koder je s člani še nekaterih drugih odprav opazoval Čarovo in Tomazinovo smučanje proti tretjemu taboru.

Dan pozneje, 6. julija, sta Čar in Tomazin v viharju presmučala najzahtevnejši del spusta z Gašerbruma, 600 metrov dolg Japonski ozebnik s povprečno naklonino okoli 50 in ponekod celo do 55 stopinj. Štirideset višinskih metrov v najožjem delu ozebnika, kjer je bila širina ponekod manj kot en meter in kjer so bile manjše skalne stopnje, sta preplezala navezana na fiksno vrvo, čez 25-metrsko kopne skalne pregrade v spodnji tretjini ozebnika pa sta se (bilo je samo tokrat) spustila po vrvi. Mimo drugega višinskega tabora in skozi ledeni slap sta prismočala do višine 5300 metrov,

do večera pa sta skupaj z Janezom Golobom, ki ju je čakal v prvem višinskem taboru, prispela v bazni tabor.

SLOVENCİ ČISTO V SVETOVNEM VRHU

Do 9. julija sta nameravala podoben podvig narediti še Čopi in Jošt. Prišla sta do tretjega višinskega tabora, ki ga je pred tem vihar razdejal in šotor podrł. Čopi je ta dan skupaj s tremi Španci iz tega tabora poskusil vzpon na vrh, vendar so morali na višini približno 7500 metrov zaradi viharja odnehati in se vrniti. Dne 10. julija je prišel v prvi višinski tabor med drugimi tudi Tomazin, ki bi se ob primernem vremenu po drugi smeri še enkrat povzpел na vrh, vendar so se ta dan dogodki začeli razpletati popolnoma drugače, kot je bilo predvideno.

Iz baznega tabora je ta dan v prvi višinski tabor prišlo sporočilo, da je neki korejski alpinist nenavezan pod prvim višinskim taborom padel v ledeniško razpoko. Čar in dva člana pakistanske vojaške odprave so takoj odhiteli na pomoč, potegnili Korejca iz razpoke in mu ukazali, naj počaka na domnevno varnem mestu ob razpoki, kajti zaradi suma hujše poškodbe naj bi ga prišel pogledat dr. Tomazin. V resnici je ta hitro prismočal do kraja nesreče, med pregledom in oskrbo poškodovanca pa so se še Tomazinu udrla snežena in ledena tla in je padel na dno iste razpoke kot Korejec ter se tudi sam poškodoval.

Ko so drugi zvedeli za to nesrečo, sta se nemudoma odpravila na pomoč še Čopi in Jošt. Začel se je zahteven transport do vmesnega tabora na nadmorski višini 5400 metrov: Korejca so položili na vlake iz smuči, Tomazin pa je ob pomoči tovarišev s težavo sestopal sam. Toda med tem je padel v razpoko še pakistanski vodnik, ki je bil na srečo navezan, vendar se je v baznem taboru dan pozneje izkazalo, da je ob padcu dobil hujše poškodbe prsnega koša. Vsi skupaj, ponesrečenci in reševalci, so potem prespali v vmesnem taboru. Naslednji dan so ponesrečenega Korejca prenesli v bazni tabor člani njegove odprave, Tomazin pa je v spremstvu Čopija sam sestopil v bazo, kjer je postal sam svoj pacient.

Čar in Jošt sta potem šla v prvi višinski tabor, kjer ju je že čakal Janez Golob. Skupaj so podrli tabor in težko otovorjeni sestopili v bazo.

Dne 15. julija se je začel sestopni marš, ki je do Skarduja trajal pet dni, 22. julija pa se je vsestransko uspešna slovenska odprava z avtobusom pripeljala v Ravalpindi ter se 28. julija vrnila v Ljubljano. Nekaj dni pozneje se je domov vrnil le Urban Golob, ker so mu v Pakistanu ukradli dokumente in denar.

Smučanja z vrhov osemtisočakov so bila v dosedanji zgodovini ekstremnega alpinističnega smučanja zelo redka dejanja. Z letošnjim smučanjem bratov Karničar z Anapurne ter z uspehom Čara in Tomazina na Gašerbrumu I pa smo Slovenci trenutno najuspešnejši narod na svetu v dejavnosti, ki združuje najzahtevnejše prvine visokogorskega alpinizma in smučanja.

Mladi Slovenci na Khan Tengriju

V Tien Šanu, pogorju Kirgizistana, je bila avgusta 10-članska odprava mladih perspektivnih slovenskih alpinistov, katere največji dosežek je bil vzpon na (uradno) 6995 metrov visok vrh Khan Tengri.

Odprava pod vodstvom **Aleša Cvahteta** iz Alpinističnega kluba Vertikala, v kateri so bili poleg njegovih klubskih kolegov še člani Alpinističnega odseka Ljubljana Matica, Soškega alpinističnega odseka, Akademskega alpinističnega odseka ter alpinističnih odsekov Rašica in Domžale, je odšla na pot iz Ljubljane 24. julija ter prek Münchna, Frankfurta in Almatija v Kazahstanu prispela v Karakolo v Kirgizistanu, od koder je s helikopterjem odpotovala v bazni tabor pod »svojo« goro, ki je bila takrat še 7439 metrov visoki Pik Pobedi. Tam pa so jim izkušeni poklicni ruski alpinisti, »snežni medvedje«, med katerimi so bili tudi udeleženci znamenite alpinistične odprave na Kangčendzengo leta 1994 in še na druge osemtisočake v Himalaji, zaradi neprimernih vremenskih razmer vzpon na to goro odločno odsvetovali.

Tako so se slovenski alpinisti odločili za vzpon na Khan Tengri, ki je komaj pet metrov nižji od 7000 metrov. Na vrh te gore so 10. avgusta prišli štirje slovenski alpinisti, pred tem pa so mladi plezalci opravili nekaj prav lepih aklimatizacijskih vzponov in na enem od njih preplezali tudi prvenstveno smer, ki so jo — seveda — imenovali Slovenska smer.

Podrobnosti o tej odpravi bomo objavili prihodnjič.

SPOMIN NA OBA ZMAGOVALCA CENTRALNEGA STEBRA V TRIGLAVU

PRAVA SKALAŠKA SMER V SEVERNI STENI

DUŠAN VODEB

Konec meseca junija je Planinska zveza Slovenije pripravila v Aljaževem domu v Vratih slovesnost ob 50-letnici prvega plezalnega vzpona preko Osrednjega stebra v Severni triglavski steni. Bil sem na proslavi in mislil še sam kaj dodati k vsemu povedanemu. Izpadlo je drugače in takoj sem se odločil, da bom vse napisal za Planinski vestnik.

MEDVOJNI DNEVI V KINU MATICA

Začeti moram več kot 50 let nazaj, ko sem kot izgnanec preživljal begunske dni v Ljubljani. Po nekem srečnem naključju sem v poletju leta 1942 spoznal **Pavlo Jesih**. Bilo je v njeni pisarni kina Matica na Kongresnem trgu. Tedaj sem se s Pavlo prvič srečal. A že takoj na tem prvem srečanju mi je Pavla zaupala, da ima za slovenske begunce poseben dobrodelni fond, mene pa bi celo sprejela v službo, če bi upal pisati slovenske prevode na steklene ploščice, ki bi bili podnapisi pri predvajanju filmov. Še več: bil sem sprejet med tiste njene goste, ki smo se vsak dan po peti uri popoldne dobivali

v njeni pisarni na kavici in žganju. Pa seveda na klepetu, ki ga v takratnih vojnih razmerah ni manjkalo. Z občudovanja vrednimi pogovori nas je vedno presenečal **dr. Goričan**, odvetnik iz Celja.

Med osebnostmi, ki jim je Pavla finančno pomagala v begunskih dneh v Ljubljani, je bil tudi **Joža Čop**. V pisarno ni prihajal vsak dan, gotovo pa dvakrat, trikrat na mesec. In tako je nanese, da sem prišel k nemu od takih Joževih obiskov. Dobil sem Pavlo in Jožo v vnetem razgovoru, pred seboj pa sta imela na mizi številne fotografije — in na vseh je bila upodobljena Severna triglavska stena. Stopil sem k mizi in da bi se napravil važnega, sem s prstom pokazal na Osrednji steber. »Do tu vaju jaz pripeljem, naprej pa peljita vidva mene!« Oba sta me prav debelo pogledala, češ, kaj boš ti, reva.

Takrat je Pavla vzela eno od razglednic, na kateri sta z Jožo z buciko naznačila Skalaško smer in od Gorenjskega stolpa odcep desno preko Osrednjega stebra. To razglednico mi je Pavla poklonila in mi še dodala: »Da boš vedel, kje bo nekoč šla prava Skalaška smer!« To razglednico pošiljam skupno s člankom v Planinski

namesto komentarja

KVALITETNA MNOŽIČNOST

Ali je kje na svetu planinska organizacija »splošnega profila«, ki bi s pravili določala, da nekdo ne sme postati njen član? Kogar zanima hoja po gorskem svetu, kdor je pripravljen upoštevati društvena pravila in plačati društveno članarino, ta lahko postane član gorniške organizacije.

Vsaka organizacija seveda želi čimbolj delavne člane, nekatere želijo, da bi bili poleg tega vsaj nekateri od njih premožni in bi sofinancirali dejavnosti, ki bi jih bili pripravljene manj premožni s prostovoljnimi delom do kraja izpeljati. Slovenska planinska organizacija je bila do pred nedavnim znana po slednjih, ki so močno oplemenitili povečini družbena sredstva za planinsko delovanje. Tudi zato je bila takrat zaželena množičnost.

V večini drugih alpskih dežel in držav je bila mati Država manj radodarna (pač pa so si tamkajšnje planinske organizacije našle druge sponzorje), zato so tam zaračunali višje članarine, s katerimi so krili marsikatero planinsko dejavnost. Vendar so člani za ta svoj denar dobili v gorah in v svojem planinskem udejstvovanju marsikaj, prav gotovo pa toliko, da se jim je članstvo izplačalo.

V Sloveniji se zdaj približujemo drugim alpskim državam in bolj kot pred leti tam iščemo dobre zglede. Slovenski planinci se zdaj komajda še odločajo za članstvo v več planinskih društvih hkrati, ker je to že predrago, športno navdahnjenim obiskovalcem gora se velik del ne zdi vredno biti član planinske organizacije, ker večinoma na enodnevnih turah obišejo gorske predele, ki jih želijo videti — in tako se je število članov PZS bistveno zmanjšalo. To na eni strani pomeni za organizacijo manjši dohodek od članarine, na drugi strani pa manj delovnih rok, posebno še, ker se je zadnja leta bistveno zmanjšala tudi delovna vnema nekdanj za prostovoljno delo tako navdušenih planincev.

Zaradi tega ne bi bilo treba bítí plat zvona: planinska članarina se je zadnja leta pri nas nekoliko zvišala, vendar ne toliko, da bi bila planinska organizacija zaprta za manj premožen sloj prebivalstva, za najpotrebnejše dejavnosti so sponzorji, ki takointako dajejo za reklamo, pripravljene prispevati nekaj denarja, slejkoprej se bodo pojavili tudi nekateri premožnejši planinci in simpatizerji planinskega gibanja, ki se jim bo ob novi davčni zakonodaji izplačalo nekaj denarja darovati v društvene namene in za akcije, ki bodo prispevale k ohranjanju ali izboljšanju naravnega okolja.

Tolikšne množičnosti, kot je bila pred leti, v slovenskem planinstvu zdaj ni več, planinska organizacija pa je vendarle še vedno množična. Na prav dobri poti je, da bi v organizaciji dosegli zares kvalitetno množičnost.

Marjan Raztresen

Joža Čop

vestnik, če bodo ob preslikavanju ostale vidne Pavline oznake, napravljene z navadno buciko pred 53 leti. (Na fotokopiji te slike smo po ubodih bucike potegnili črto, da se smer natančno vidi; op. ur.) Prav tem Pavlinim in Joževim besedam o pravi Skalaški smeri je namenjen ta moj sestavek.

SPODBUDA ZA PRVENSTVENO PLEZANJE

Naslednjih 21 mesecev se s Pavlo nisva več srečala. Ona je še naprej vrtela filme za Ljubljancane, jaz pa sem odšel v partizane. V težko pričakovani svobodi sva se s Pavlo spet srečala, le da Pavla takrat ni bila več lastnica kino podjetij in najini pogovori so bili vse drugačni od nekdanjih.

Med enim od takih pogovorov sem Pavli omenil, da bova šla z **Urošem (Župančičem, op. ur.)** v Vrata. Imela sva res namen, da greva na bivak II, na Rokave in navzdol v Martuljek. Pavla pa je mislila po svoje: ni pozabila, kar smo se o Osrednjem stebru menili pred leti v njeni pisarni, o Urošu pa sta itak imela oba z Jožom svoje mnenje, kar se prvenstvenih smeri tiče. In zdaj gresta oba v Vrata!

Pavla se je na smrt prestrašila za svoj Osrednji steber. V meni je še po tolikih letih ta misel, da so prav te moje besede pospešile Pavlin odhod v Severno triglavsko steno, čeprav je bila nepripravljena in netrenirana. V njej je prevladala njena gorniška volja, njeno hotenje po plezanju in skalah, ko je kot pravi izbruh odvrгла štiritletno prisilo brez gorá, dodatno pa je še opravila njena ambicija po prvenstveni smeri, ki se je ponujala. Z njo je bil Joža, v katerega je imela veliko zaupanje in s katerim sta imela ta načrt že v sebi.

Z Jožom sta odšla v steno in po Gorenjskem stolpu še naprej v Osrednji steber, čeprav v začetku previdno in neodločno.

Pavla Jesih

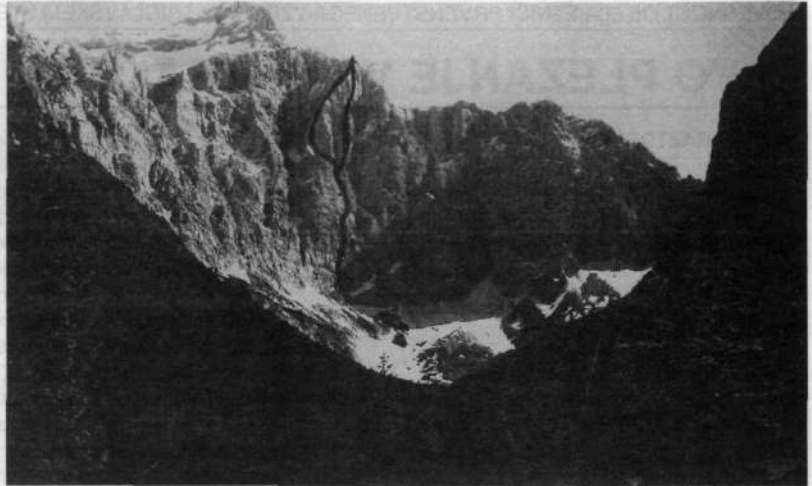
V začetku meseca julija istega leta, ko je bilo plezanje v Čopovem stebru že opravljeno, smo se dobili v Martuljku Pavla, Joža, Uroš in še nekaj starejših alpinistov, **Daniilo Kante, Martelančeva** in še nekateri. Prvo, kar me je Pavla vprašala, je bilo: »Si že bil v Triglavu?« Ko sem se ji zasmejal, mi je le še dejala: »Le pojdi, boš videl hudiča!« Joža pa le: »Tako, pa imamo res ta pravo Skalaško!«

PAVLA JE IZPLEZALA SAMA!

Kako je bilo takrat pri prvem vzponu čez Čopov steber, je bilo že dovolj povedanega in napisanega. O tistih odločilnih zadnjih metrih, ki jih Pavla ni zmogla, mi je povedala, da za tisto plezanje ni imela moči v rokah, da pa je bilo morda odločilno, ker z Jožom nista imela dovolj klinov in tako Joža ni mogel plezati in varovati na krajšo razdaljo. Izbrala sta rešitev, da Joža izpleza na rob stene, gre v dolino in se vrne z večjo količino klinov.

Joža pa se ni vrnil sam, ampak je prišlo z njim še več plezalcev. Tu moram sedaj povzeti besede **Jože Štolcarja**, ki je zapisal, da se je prvi s Plemenic spustil do Pavle in ji vrgel plezalno vrv; potem je Pavla plezala ves tisti del, ki ga z Jožom ni zmogla, povsem samostojno, pri normalno napeti vrvi in brez njegove pomoči. To sem moral napisati, ker se večkrat nepravilno sliši, da so morali reševalci Pavlo potegniti iz stene. To pa ni res. Pavla si je v tistih dveh prečutih nočeh opomogla in zopet dobila potrebno moč, da je z Jožem Štolcarjem tiste zadnje dolžine samostojno priplezala na Plemenic.

To je bilo potrebno povedati in razčistiti, da bo prišlo do polne veljave dokončno poimenovanje prave Skalaške smeri v Severni triglavski steni, s tem pa tudi želja in predlog Pavle Jesih, kje naj odslej poteka Skalaška

Severna stena Triglava z novo Skalaško smerjo, kot jo je z buciko našpikala Pavla Jesih

smer: od začetne vstopne gredine do Gorenjskega stolpa (223) in nato preko Čopovega stebra na Plemenice (224). Pavla Jesih je to smer v celoti preplezala v dveh poskusih, v letu 1929 z **Milanom Gostišo** od vstopa do Gorenjskega stolpa, naprej preko Čopovega stebra na Plemenice pa v juniju 1945 z Jožom Čopom.

Z vsem, kar pišem, opravljam tudi svojo dolžnost: do sebe, do Pavle Jesih, do skalaške organizacije in do Jože Čopa. Pavli Jesih, poleg **Mire M. Debelakove** največji slovenski alpinisti vseh časov, smo z dokončno Skalaško smerjo v Severni triglavski steni dali ponovno potrditev njenih alpinističnih ustvarjalnosti.

SPOMIN NA SKALO IN NJENA DVA ČLANA

TK Skala je bila tista gorniška organizacija, okrog katere so se zbrali naši prvi plezalci in alpinisti, pa tudi pisci in planinski fotografi. Prav je, da damo Skali najlepšo smer v Severni triglavski steni v ponos in zahvalo vsem tistim, ki so prek Skale ustvarjali naš sedanji alpinistični ponos in med katerimi sta bila tudi Pavla in Joža.

In končno moja dolžnost do Jože Čopa. To mi je najlažje, ker je njegovo ime od vseh alpinističnih imen najbolj povezano s Severno triglavsko steno, od Praga na vzhodu do Plemenic in Bambergove poti na zahodu. In vendar Joža v vsej tej mogočni steni ni imel svoje smeri in v njej potrjenega svojega imena. Prav je, da smo opustili prvotni imeni, kot sta bili Osrednji ali Centralni steber, in ta markantni steber v Severni triglavski steni imenovali po Joži Čopu: v zahvalo in potrditev našemu Joži kot alpinistu in gorskemu reševalcu.

Nasprotno delo Pavle Jesih še ni v celoti in pravilno ovrednoteno. Osebo sem jo kot eden od redkih spoznaval v njenih zadnjih dnevih in urah, ko sem jo videl do skrajnosti zapuščen v njeni hiši na Gornjem trgu v Ljubljani. Ponosna in samozavestna Pavla je končavala svoje življenje — nič več kot zmagovalka v steh in nič več v dobrotah, ki jih ni mogla več razda-

jati. Bila je bolna, ostarela in od vseh zapuščena. Nekomu je izrekla željo, da bi jo upepeli, pepel pa raztrosili po Špikovi severni steni. Ostalo je le pri želji in Pavla je pokopana v družinski grobnici na pokopališču v Štepanji vasi v Ljubljani.

Naj mi bo dovoljeno, da na kraju zapišem, da se od hribov poslavljam, da končujem najlepše, kar sem imel v življenju. Poslavljam se od gorniških tovarišev, čudovitih osebnosti, od katerih je vsak dodal nekaj k moji sreči. Odšla sta Miran in Uroš, s katerima v navezi sem ustvarjal svojo gorniško osebnost. Lepo je bilo in hvala.

Nemci v Južni steni Nuptseja

Osemčlanska odprava, sestavljena iz ta čas najboljših mladih alpinistov in plezalcev Nemške planinske zveze, namerava letošnjega oktobra razrešiti enega od zadnjih velikih problemov Himalaje: opraviti namerava prvenstveni vzpon na Vzhodni Nuptse I. Kar 7804 metre visok vrh je druga najvišja gora na svetu, na katero doslej še ni nihče priplezal, je pa v neposredni bližini osemtisočakov Everesta in Lotseja. Smeri po južnem stebri se je zadnja leta sicer lotilo že več odličnih odprav, vendar nobena ni bila uspešna.

Načrtovana nemška smer naj bi šla po južnem stebri. Problematična je najprej zaradi izrednih težav v kopni skali v 2600 metrov visokem stebri in nato seveda zaradi izjemne višine. Po mnenju poznavalcev sodita južni steni Lotseja in Nuptseja med največje in najtežavnejše podvige v Himalaji nasploh.

Bazni tabor si bodo mladi nemški alpinisti postavili na ledeniku Lotse Nup na nadmorski višini približno 5100 metrov, do njega pa bo mogoče brez težav priti po znani trekinški poti pod Everest in skozi šerpovsko naselje Čukhung.

PRVO PLEZANJE V CENTRALNEM STEBRU

MARJAN RAZTRESEN

Kljub izredno slabemu in deževnemu vremenu se je letošnjega 24. junija zgodaj popoldne pred Aljaževim domom v Vratih zbralo več kot sto gornikov, največ alpinistov starejše slovenske generacije, ki so se na spominski slovesnosti spomnili prvega plezanja v Osrednjem stebri Triglavse severne stene. Od 26. do 30. junija 1945, takoj po koncu druge svetovne vojne torej, sta ga preplezala vrhunski alpinisti **Pavla Jesih** in **Joža Čop**. V prvih opisih so opisovalci ta podvig še imenovali Jesih-Čopova smer, pozneje so Osrednji stebel poimenovali Čopov stebel, kot se imenuje še zdaj.

Pred Aljaževim domom je udeležence slavja, ki ga je organiziral odbor pod vodstvom **Vlasta Kopača**, najprej pozdravil župan občine Jesenice **dr. Jože Brudar**, za njim župan občine Kranjska Gora **Jože Kotnik** in za njima še predsednik Planinskega društva Jesenice **Rudi Kocjančič**. Slavnostni govornik je bil **dr. Miha Potočnik**, častni predsednik Planinske zveze Slovenije, ki je v prostem govoru, brez napisane predloge na papirju, povedal:

GOVOR DR. MIHE POTOČNIKA

»Na vabilu sicer piše, da bom imel slavnostni govor, vendar to, kar bom povedal, ne bo noben slavnostni govor, ampak samo nekaj spominskih besed.

Na Jožev grob v Planini pod Golico smo pred leti iz Vrat, prav izpod Severne triglavse stene, pripeljali kamen, na katerem piše: »Joža Čop, starosta slovenskih alpinistov in gorskih reševalcev«. In to je, mislim, v najkrajšem povedano, kaj je Joža Čop bil. O njem so napisane mnoge lepe pohvalne besede. O njem piše v moji knjigi Srečanja z gorami, piše v knjigi Triglav, gora in simbol, piše v **Krišljevi** Zlati navezi, v knjigi **Toneta Svetine** Stena, **Anteja Mahkote** Sfinga ter **Evgena Lovšina** V Triglavu in njegovi soseščini in Vodniki v Julijskih Alpah, pa tudi v drugih prispevkih o vzponu preko Osrednjega stebra ali, kakor ga je Joža zmerom imenoval, Centralnega stebra.

Dovški slavni triglavski župnik **Jakob Aljaž** je v svojih spominih napisal: »Da je Triglav ostal slovenski, je predvsem moja zasluga.« Jaz dodajam: »Da je Severna triglavska stena in da so stene in grebeni Julijskih ter Kamniških in Savinjskih Alp ostali slovenski, je predvsem zasluga slovenskih alpinistov in plezalcev.

Razvoj alpinizma v Sloveniji od **Staniča** naprej pa do vseh 14 osemtisočakov v Himalaji in Karakorumu priča o tem, kako življenjski, vitalen je bil vedno slovenski planinski rod. Stari mojster **Julius Kugy** je napisal v eni od svojih knjig: »Naj počenajajo in govorijo mladi, kar hočejo, zavedajo pa naj se, da stojijo in napredujejo na naših ramah.« In tako je pot v našem alpinizmu taka, da je vsaka poznejša generacija delala, ustvarjala in

napredovala na podlagi tega, kar so dosegli rodovi pred njo in tako tudi bo v prihodnje.

Rad bi vendarle rekel: da je Severna triglavska stena res slovenska, pričajo njeni začetki. Leta 1890 je smer, ki se zdaj imenuje Slovenska, prvi preplezal trentarski rojak **Ivan Berginc-Štrukelj**. Verjetno je to povedal svojemu trentarskemu rojaku **Jožetu Komacu-Pavru**, ki je leta 1909 preplezal steno v Slovenski smeri, kot se imenuje zdaj, in leta 1910 po tej smeri vodil **dr. Henrika Tumo**. Še prej, leta 1906, je bil v Severni steni z nemškima plezalcema **Zimmerjem** in **Jahnom** mojstranski vodnik **Janez Košir**, ki je pokazal dunajskim reševalcem tudi pot iz Slovenskega stolpa pod Malo črno steno v Nemško smer, kjer je na vrvi obvisel in umrl **Wilhelm Lass**, ki ima na dovškem pokopališču svoj spomenik.

Leta 1922 je bil Joža Čop s prvo povojno navezo v Triglavski steni, z **Janezom Kvedrom**, **dr. Klementom Jugom** in **Lojzetom Volkarjem**. Leta 1928 sem imel to srečo, da sem bil z njim in z **dr. Stankom Tominškom** prvi v zloveščem Črnem grabnu, ko smo preplezali Gorenjsko smer in najtežje mesto v tej smeri, Ladjo, kakor smo ga imenovali. Joža je bil prvi pristopnik.

Pozneje, leta 1929, sva z Jožo prva v enem dnevu ponovila Skalaško smer z vstopom prvopristopnikov do Gorenjskega turnca in nato po Gorenjski smeri čez Ladjo na Kredarico. Prav tako je dejstvo, da smo v dobri družini preplezali varianto, kot se danes reče, iz Skalaške smeri od vstopa pa na severozahodni raz, ki se imenuje tudi Prusikova smer, s težavnim izstopom. Znane so Zlatorogove steze, prečenje Triglavse stene od Praga do Luknje itd.

Nato je po mnogih uspešnih vzponih in turah izbruhnila 2. svetovna vojna, ki je prekinila takraten razvoj v naših gorah. Vendar je takoj po vojni Joža s svojo tovarišico Pavlo Jesihovo preplezal stebel, ki je od takrat pomenil vrhunski dosežek v Severni triglavski steni. Seveda s tem stvar ni bila zaključena. Prišli so novi plezalci, prišli so **Aleš Kunaver** in **Mikec Drašler**, **Ante Mahkota** in **Peter Ščetin** v Sfingo in za njimi mojstranske Veverice, prišla je Velika črna stena **Staneta Belaka-Šraufa** itd.

Razvoj v Severni triglavski steni je verjetno v glavnem sklenjen; ostanejo še posamezne podrobnosti, ki lahko še pritegnejo sodobne plezalce. Vendar se je ta razvoj v naših gorah začel s slovenskimi ljudmi, s slovenskimi gorskimi vodniki iz Trente, Gornje savske doline, iz Mojstrane, Kranjske Gore, Rateč, pa iz Ovcje vasi v Zahodnih Julijskih Alpah.

Danes se ne spominjamo samo 50-letnice Joževega vzpona, spominjamo se tudi njegove čudovite reševalske akcije. Po skupnih zamudnih in dolgotrajnih potikanjih po Severni steni je pod najtežjim mestom obtičala soplezalka Pavla Jesihova. Joža je najtežje mesto izplezal sam, brez varovanja, pohitel po poti na

Dokumentarni posnetek Jake Čopa: Joža Čop in Pavla Jesih (gleda stran) z gorskimi reševalci 30. junija 1945 ob izstopu iz Severne triglavske stene

Luknjo in v Vrata po reševalce in z njimi takoj šel nazaj na Luknjo, na Plemenice in po Pavlo. To je brez dvoma edinstveno reševalsko delo mojega prijatelja in dolgoletnega soplezalca Jože Čopa.

Prvič sem z njim plezal leta 1927 skozi Špikovo grapo na Špik na pomoč Pavli Jesihovi in **Tonetu Guerru**. Leta 1927 je mene in z **dr. Jožeta Hafnerja** peljal po Slovenski smeri prvič skozi Steno in od takrat smo skupaj plezali še večkrat do leta 1957, ko smo na isti dan, 19. septembra, Joža Čop, dr. Jože Hafner in jaz, pa še **Boris Zihel** ponovili Slovensko smer v težavnih vremenskih razmerah in tako pravzaprav zaključili plezalsko kariero. Po tistem letu Joža ni več plezal, jaz sem še nekoliko podaljšal ta alpinistični in reševalski staž, vendar se vsaka stvar enkrat neha in tako je treba nehati tudi to.

Rečem pa, da smo Slovenci in Slovenke lahko ponosni na to, kar smo ustvarili v naših, slovenskih gorah slovenski planinci, slovenski alpinisti, plezalci in gorski reševalci. Mi smo v tem pogledu že daleč pred našimi politiki v Evropi.

Slava Jožu Čopu!»

INTERVJU Z JOŽO ČOPOM

Preden je stopil z govorniškega odra, ki so bile kar stopnice na teraso za Aljaževim domom, se je dr. Potočnik v kar hudem nalivu spomnil neke planinske slovesnosti izpred let: »Ko smo odpirali planinsko kočjo na Nanosu,« je dejal, »je bil prav tak močan nalive, kot je zdaj. Tudi takrat je bilo rečeno, da bo slavnostni govornik predsednik Planinske zveze Slovenije, ki sem bil takrat jaz. Moj že pokojni prijatelj **Tone Bole** je takrat rekel: Publika naj gre v kočjo, govornik pa na dež, da bo njegov govor krajši!«

Potem ko je škofjeloški moški kvartet Spev zapel nekaj planinskih pesmi, so udeleženci slavja poslušali magnetofonski trak z delčkom intervjuja radijskega reporterja **Francija Pavšerja** iz leta 1968, na katerem je legendarni plezalec Joža Čop pripovedoval, kako se je

pravzaprav začelo to znamenito plezanje v Centralnem steburu:

»Pridem domov iz zapora, ko sva se s Pavlo Jesihovo zgovorila, da greva v Steno. Pravzaprav moram povedati, da sem najprej šel k Mihi, Smrčarjevemu, kot se pravi pri hiši. Ko sem prišel noter, sta s **Koreninijem** sedela za mizo in sem mu rekel: A posodiš kline? — Kam pa greš, me je vprašal. — Sem rekel, da grem v Centralni steber. — Je rekel Smrčarjev Miha — no, saj dones je dohtar, dohtar Potočnik: Če boš ti to preplezal, bom pa jaz Široko Peč nazaj dol! — Jaz sem svoje naredil, Miha pa še zdaj ni nazaj dol preplezal Široke Peči!«

DRZNA PREDVOJNA PLEZALKA

Plezanje Pavle Jesihove in Jože Čopa v Centralnem steburu Severne triglavske stene je bilo tik po koncu

Slavnostni govornik pred Aljaževim domom v Vratih je bil dr. Miha Potočnik

Častni predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik in predsednik PZS Andrej Brvar 24. junija 1995 ob 50-letnici prvega vzpona prek Osrednjega stebra pred panoramsko sliko Severne stene Triglava v Vratih

druge svetovne vojne vrhunec plezalskih aktivnosti slovenskih alpinistov, podviga pa sta se brez velikih priprav lotila takratna vrhunska alpinista iz Slovenije. Pavla Jesih je bila ena od najmarkantnejših predstavnic slovenskega alpinizma, ki je ob **Miri Marko Debelak** skoraj celo desetletje, od leta 1926 do 1933, suvereno opravljala najdrznejše in najtežavnejše plezalne vzpone v Julijskih Alpah. Začela je 15. avgusta 1926 skupaj z Miro Marko Debelak, Stanetom Tomiškom in Tonetom Guerro v Triglavski severni steni s težavno prvenstveno varianto skozi Okno med Dolgo in Kratko nemško smerjo, nadaljevala leta 1927 z Jožo Čopom, dr. Tomiškom in **Danilom Martelancem**, od takrat dalje pa so se prvenstveni vzponi kar vrstili drug za drugim. Med vojno je sledil daljši odmor, od 26. do 30. junija 1945 pa je sledil veliki finale in epopeja čudovitega prijateljstva in tovariške požrtvovalnosti, Osrednji steber v Triglavski steni. Tako je Pavla Jesih nehala tam, kjer je začela, v edinstveni, mogočni in neprekosljivi Severni triglavski steni, v katero je zarisala kar štiri prvenstvene smeri, dve od teh kot prva v navezi. Pavla Jesih se je udeleževala v najtežavnejših vzponih enakopravno in enakovredno s soplezalci. Med alpinistkami, ki so takrat kaj pomenile po svetu, je bila prvakinja po številu in kakovosti najtežjih prvenstvenih vzponov v naših Julijcih. Plezala je večinoma kot prva v navezi, nad seboj pa je priznavala kvečjemu samo še avtoriteto in sposobnost Jože Čopa, s katerim je tudi še po njenem podvigu v Centralnem steburu najraje obujala stare plezalne spomine in dogodivščine. Po svojih uspehih sta bili Pavla Jesih in Mira Marko Debelak prvi in edini dami evropskega alpinizma druge polovice dvajsetih let tega stoletja in še kakšno leto na začetku tridesetih. Evropa takrat ni imela plezalke in alpinistke, ki bi se lahko primerjala z njima. Niti pred prvo svetovno vojno, niti po njej ni nobena evropska alpinistka ves čas plezala kot prva v navezi, še manj pa, da bi v deviških stenah iskala nove smeri. Obe sta bili za takratne čase nekaj nepojmljivega, saj sta bili v gorah v vsakem pogledu neodvisni od vodnika ali od moškega soplezalca.

KJE JE ČOP PRIŠEL IZ STENE

Medtem ko se je Jesihova tega stebra lotila, ko je bila stara 44 let, je bil Joža Čop leta 1945 star že 52 let. Potem ko je leta 1922 z Janezom Kvedrom preplezal Severno Triglavsko steno, je ostal zapisan plezanju. Čeprav je do pozne starosti plezal in hodil po gorah, na svojih planinskih poteh in na plezalnih turah nikdar ni bil v takem položaju, da se iz njega ne bi znal izmotati in se mu ni nikoli pripetila nobena nesreča.

Med obema vojnama je preplezal vse domače gore, predvsem Julijske Alpe, preplezal pa je tudi mnogo gorá in vrhov v Centralnih in Zahodnih Alpah. Med prvimi pri nas je začel po naših gorah plezati tudi pozimi. Poznamo ga tudi kot požrtvovalnega in do skrajnosti vestnega gorskega reševalca.

Karseda skromno opremljena, med drugim z 18 klini, ki si jih je Čop izposodil pri Mihi Potočniku, sta se Jesihova in Čop 26. junija odpravila v Severno triglavsko steno, ki sta jo sprva nameravala preplezati kjerkoli. Kot je leta 1945 napisal Evgen Lovšin, sta v začetku pohajkovala po Zimmer-Jahnovi smeri, zavila zatem po Zlatorogovih policah v Srednji steber in pogledala v Črni graben. Od tam dalje Steni in Centralnemu steburu nista mogla več uiti. Malone tri dni sta plezala v tem steburu, dokler nista priplezala do trebušaste izbokline, prek katere izčrpana Jesihova ni mogla. Dogovorila sta se, da bo Čop sam poskusil izplezati, priti v Vrata in se po soplezalco vrniti z gorskimi reševalci.

Proti večeru tretjega dne se mu je v dokaj slabem vremenu uspelo prebiti iz Stene (kako in kje, je za vedno ostala skrivnost, ki je ni znal pojasniti niti sam Joža Čop), priplezal je na Plemenice in tam prenočil, ko se je zdanilo, pa je po Bambergovi poti šel navzdol — in pred vhodom Aljaževega doma zagledal nosilnice, s katerimi so gorski reševalci to jutro nameravali iti obema plezalcema na pomoč, saj so bili zaradi njune dolge odsotnosti vznemirjeni na Jesenicah, Dovjem in v Mojstrani.

Komaj dobro uro je Čop v koči počival in se nato z reševalci po isti poti odpravil v steno. Popoldne so bili na Plemenicah, kjer Joža ni natančno vedel, kje je izstopil iz svoje smeri: vse je bilo tako divje prepadno, da si v snegu niso drznili pred nočjo iti v Steber. Štirje reševalci in Čop so šli spat v italijansko karavlo, naslednje jutro pa so prišli do Jesihove in ji pomagali

Slavnosti v Vratih sta se udeležila tudi soproga in sin Jože Čopa

prek najtežjega mesta, od koder je potem sama nadaljevala pot v Vrata, kamor so vsi skupaj prišli 30. junija popoldne.

VRHUNEC PLEZANJA PREDVOJNE GENERACIJE

Tako sta plezalka in plezalec odstrla še zadnjo tančico in skrivnost Severne triglavske stene: od treh razov v tej steni se je vdal še zadnji, osrednji, ki je bil do takrat nedotaknjen. Vsi ponavljalci te smeri, ki se je sprva imenovala Jesih-Čopova smer, šele pozneje pa Čopov steber, so menili, da je steber prelomnica v slovenskem alpinizmu.

Kot je na tiskovni konferenci pred slovesnostjo v Vratih dejal podpredsednik Planinske zveze Slovenije **Tone Škarja**, je bil Joža Čop rojen alpinistični talent: če bi bili

takrat drugačni časi in če bi imel mentorja in sponzorje, bi bil zanesljivo eden od vodilnih evropskih plezalcev. »Vsekakor je Čopov steber vrhunec plezanja predvojnne slovenske alpinistične generacije,« je dejal Škarja, »čeprav sta ga Jesihova in Čop preplezala že po vojni. To je bil zadnji velik zamah v generalni usmeritvi slovenskega alpinizma: potem ko so koče, pota in vrhovi v slovenskih gorah postali zvečine slovenski, je postala tudi večina slovenskih gorskih sten.«

Iz Vrat so slovenski alpinisti nesli šopka cvetja na grobova obeh plezalcev, ki sta pred 50 leti premaknila mejo alpinističnih zmogljivosti bistveno višje, kot je bila do takrat. Medtem ko so za grob Jože Čopa v Planini pod Golico natančno vedeli, so dolgo iskali grob Pavle Jesihove, ki je pozabljena od večine svojih plezalskih kolegov pokopana v Štepanji vasi na robu Ljubljane.

NESREČNO SE JE KONČAL PODVIG SLAVKA SVETIČIČA NA GAŠERBRUMU IV

SEDMA ŽRTEV NAJVIŠJIH GORA

MARJAN RAZTRESEN

Slavko Svetičič, vrhunski slovenski alpinist iz Cerknega pri Idriji, bo za vedno ostal na pobočjih 7925 metrov visoke gore Gašerbrum IV v pakistanskem Karakorumu. Vodjo mini odprave na to goro, v kateri je bil tehnični vodja **Tomaž Jamnik**, člana pa alpinista **Jure Oblak** in **Milenko Zver**, je 20. junija letos na pobočjih te gore na nadmorski višini okoli 7000 metrov najverjetneje odnesel plaz snega ali ledu in padajočega kamenja in ga za vedno pokopal pod seboj.

NIČ KAJ OBETAVNA ZGODOVINA

Majhna slovenska odprava je iz Ljubljane odpotovala v Pakistan letošnjega 19. maja in ker po pakistanskih predpisih na tamkajšnje najvišje gore ne sme iti en sam človek, ampak le odprava najmanj štirih ljudi, so s Slavkom Svetičičem odpotovali še njegovi trije alpinistični kolegi; plezalec iz Cerknega pri Idriji se je namreč trdno odločil v solo vzponu po zahodni steni priplezati na vrh te skoraj 8000 metrov visoke gore.

Z Gašerbrumom IV se je dotlej spoprijelo okoli 20 odprav, uspelo pa je le Italijanom leta 1958 in mešani avstralsko-ameriški odpravi leta 1986, vendar obema po znatno lažjih smereh, kot se jo je lotil Svetičič. Čeprav so mu dobri poznavalci te gore vzpon odsvetovali, ker so bile za uspeh izredno majhne možnosti, alpinista ni mogel nihče odvrniti od njegove namere: hotel je še za eno stopnjo višje pomakniti lestvico možnega v tej športni panogi.

Slavko Svetičič se je odločil plezati na vrh gore na koncu ledenika Baltoro, na prepadni vrh Gašerbruma IV, ki mu veljavo nekako jemljejo neposredna bližina druge najvišje gore sveta, 8611 metrov visokega K2, in sosednjih osemtisočakov. Zaradi lepe stožčaste oblike in prepadnih sten, predvsem še zahodne, privablja ta gora kar precej alpinistov. Po podatkih slovenskega

Slavko Svetičič

alpinističnega kronista **Francija Savenca** je znanih več kot 20 vzponov na to goro, vendar sta bila uspešna le dva, leta 1958 pod vodstvom **Ricarda Cassina** in leta 1986 pod vodstvom **Grega Childa**. V zahodni steni, ki jo je za solo vzpon izbral Slavko Svetičič, so bili alpinisti prvič leta 1978 in nato še šestkrat, vendar prek stene ni uspelo nikomur priplezati na vrh. Še najbližja uspehu sta bila Poljak **Kurtyka** in Avstrijec **Schauer**, ki sta se morala obrniti na severnem podvrhu, nad višino 7000 metrov pa sta med sestopom doživljala pravo kalvarijo

zaradi pogostih vremenskih preobratov in nadvse težavnega plezanja po skalah in ledu.

VREME JE POKVARILO OBETA VEN ZAČETEK

Štiričlanska slovenska odprava je 3. junija v slabem vremenu prišla v bazni tabor pod goro, že dan pozneje pa je Svetičič prvič odšel pod steno. Do višine 5300 metrov je plezal proti severozahodnemu grebenu, po katerem je takrat plezala tudi 19-članska alpinistična odprava iz Koreje. Dan pozneje so na goro odšli še ostali Slovenci in na nadmorski višini 5400 metrov postavili šotorček za prvi višinski tabor. Dne 6. in 7. junija je Svetičič sam plezal na vrh ozebnika in na severozahodni greben, do višine 6300 metrov, ter se vrnil v bazo. Dva dni pozneje je spet šel na greben in priplezal še 200 višinskih metrov višje, od koder se je po zelo spremenljivem vremenu vrnil v bazo. Ko je natančno pregledal gorsko pobočje, se je ta dan odločil, da bo na vrh gore plezal po Centralnem stebri v tej steni.

Dne 16. junija je po ozebniku tega stebra priplezal do višine 6400 metrov in tam v lepem vremenu bivakiral, Korejci pa so ta dan po severozahodnem grebenu prvič poskusili priti na vrh gore. Dan pozneje je naš alpinist po zelo krušljivem delu stene priplezal 200 višinskih metrov višje in dosegel višino 7000 metrov, njegovo plezanje pa so vseskozi s teleskopom spremljali iz baznega tabora. Ostalo mu je le še kakšnih 150 metrov težavnega plezanja, potem bi šlo do vrha mnogo lažje. Vreme je bilo lepo, dobro se je počutil, kot je sporočil, in zvečer je v megli prišel do tja, kjer se je odločil bivakirati.

Naslednje jutro je po radijski zvezi povedal, da je vreme lepo, da pa je steno ponoči rahlo zasnežilo in da mora počakati sonce, ki bi stallilo sneg. Vendar je to dopoldne zgornji del stene prekrila megla, sneg je ostal, kamor je padel ponoči, in tako je samotni alpinist lahko preplezal le kakšnih 50 višinskih metrov, pritrtil na najvišji točki, ki jo je dosegel, vrv in se vrnil v svoj bivak.

Čeprav je bilo napovedano lepo vreme, je naslednje zgodnje jutro na gori začelo snežiti. Svetičič je ob osmih sporočil v bazo, da so razmere slabe in da premišljuje o vrnitvi, čeprav bi mnogo raje nadaljeval

plezanje, ker da so najhujše težave že za njim. Toda ko se je pozneje vendarle zvedrilo, je bilo za vzpon na vrh tisti dan že prepozno, ko pa so ob devetih zvečer oblaki spet zakrili goro, je plezalec sporočil, da se bo naslednji dan vendarle vrnil v bazni tabor.

GORA NE IZDA SKRIVNOSTI

Že to noč je začelo močneje snežiti in kljub vztrajnemu trudu iz baznega tabora Slavka Svetičiča po brezzični radijski zvezi 20. junija ves dan niso mogli priklicati, čeprav so poskušali od osmih zjutraj do osmih zvečer. Isto popoldne pa so Korejci sporočili, da ga vidijo sestopati.

To je bilo zadnjič, da ga je kdo videl. Naslednje dni za njim ni bilo nobenega sledu več. V gori je snežilo, vse do 24. junija je bilo slabo in megleno vreme. Ali je slovenskega plezalca odnesel plaz, ali je utrujen padel po strminah, ali ga je pobilo padajoče kamenje? Skoraj gotovo bo gora za vedno ohranila to skrivnost.

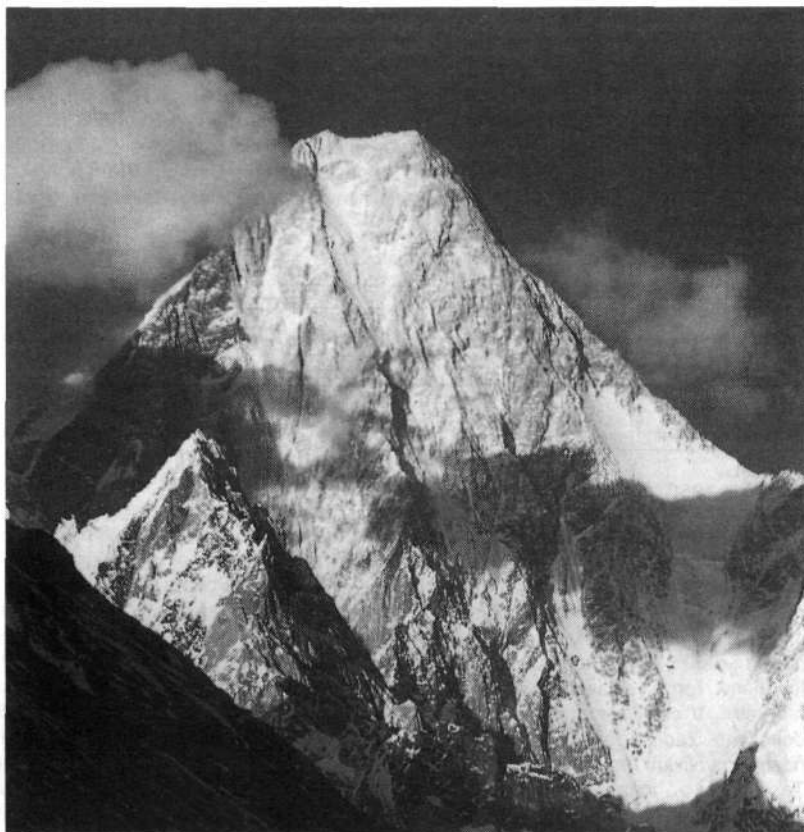
Naslednje dni je bilo vreme spet lepo in stena pregledna: kot na filmskem platnu so jo lahko iz baznega tabora gledali skozi teleskop — vsak meter zasneženega in prepadnega pobočja, vsak skalni skok in vsak plaz, ki se je sprožil. Vendar trije Slovenci, pa tudi nobeden od korejskih alpinistov v steni ni videl živega človeka. Do 30. junija so naši alpinisti od jutra do večera opazovali steno, vendar v njej kljub več sončnim, jasnim in razglednim dnevom niso mogli odkriti nobenih znakov življenja. Ta dan so se vrnil v dolino, 11. julija pa so brez svojega alpinističnega prijatelja prišli v Slovenijo. Medtem so steno natančno pregledali tudi Korejci iz helikopterja, ki so ga najeli za svoje potrebe, vendar niti oni niso v njej našli nobenih sledov za izginulim slovenskim plezalcem.

Prvo sporočilo o nesreči na gori je tehnični vodja odprave Tomaž Jamnik oddal v baznem taboru pod Gašerbrumom IV 26. junija hitremu slu, ki ga je odnesel na prvo pošto, s katere je faks prispel v Ljubljano 3. julija. Iz pošte v Skarduju je faks sporočil naslednje:

»Od 21. junija o Slavcu, ki je sestopal z gore, ni nobenega glasu. Dne 26. junija so korejski alpinisti, ki tudi plezajo na to goro, s helikopterjem pregledali steno, v katerem je plezal Svetičič, hkrati smo tudi mi iz baznega tabora in iz severozahodne smeri s teleskopom iskali po gorskem pobočju, vendar niti v steni, niti pod njo zaradi novo zapadlega snega in plazov za njim ni nobenega sledu. Prav malo upanja je še, da bi ga sploh lahko odkrili pod smerjo, ki jo je plezal. Končali bomo do 1. julija in nato zapustili bazni tabor. Čeprav trupla nismo odkrili, mislim, da Slavca, žal, ni več med živimi. Po njegovih lastni oceni bi sestopal največ dva dni, od njegovega izginotja do zdaj pa so bili tukaj trije dnevi sončni in dva popolnoma jasna in brez oblaka. V Skarduju ga bomo 5. ali 6. julija, ko pridemo tja, proglasili za pogrešanega oziroma ponesrečenega na gori. Žal prihajamo domov brez njega...«

RESNO OPOZORILO USODE

Predstavljamo si lahko, s kako težkim srcem je inž. Jamnik izpod gore v Ljubljano sporočil to novico, ki ji je

Gora, skoraj osemtisočak Gašerbrum IV, in stena, ki je ugasnila življenje odličnega slovenskega alpinista Slavka Svetičiča

dodal še tole: »Bil sem v veliki dilemi, ali naj še čakam in ali naj prestavim vrnitev ter upam na čudež. Če se bo vendarle zgodil, so tukaj prijatelji Korejci, ki bodo pomagali. Žal niti v slovenskem, niti v korejskem taboru nihče več ne verjame v to.«

Kot bi nemara dejali ljudje, ki verjamejo v opozorila usode, je Slavko Svetičič pred to nesrečo preslišal namig, naj se umakne iz sveta, ki se mu je bil zapisal.

Pred skoraj dvema letoma sta namreč skupaj z vrhunskim alpinistom **Frančkom Knezom** iz Laškega sama nameravala priplezati na vrh Anapurne I, ki je takrat slovenskim plezalcem edina še manjkala na seznamu osvojenih osemtisočmetrskih gor. Avgusta leta 1993 sta alpinista odpotovala iz Slovenije, zadnji dan septembra tega leta, ko sta se odločila za plezanje proti vrhu, je Knez nenadoma in brez poprejšnjih znakov dobil hud srčni napad, tako da so ga morali s helikopterjem prepeljati v dolino, od koder se je vrnil v domovino, kjer pa mu zdravniki pravzaprav niso znali povedati za vzrok njegove nenadne bolezni. Franček Knez je bil takrat trdno prepričan, da je bilo to zadnje od treh dotodanjih najresnejših opozoril usode, naj se ne odpravlja več na vrhunske in prvenstvene ture v najvišje gore sveta. Od takrat v resnici hodi po gorah izključno za lastno zabavo in razvedrilo ter pleza samo trenutnemu razpoloženju primerne smeri.

Njegov takratni plezalski tovariš Slavko Svetičič je ok-

tobra tistega leta 1993 ostal pod Anapurno in sklenil sam priplezati na vrh. Nekaj dni po Knezovi vrnitvi v dolino se je odpravil v steno, priplezal dokaj visoko, na pobočju mogočne gore bivakiral in 7. oktobra nadaljeval vzpon, ko se mu je ob osmih zjutraj zgodila huda nesreča. Visoko nad njim se je utrgal snežni plaz, pomešan s kamenjem, ga potegnil s seboj, ga nosil kakšnega pol kilometra po strmih pobočju gore in ga odložil (kar bi bilo mogoče smatrati kot opozorilo usode) komaj kakšen meter pred krajno počjo, nad prepodom, ki se odpira med začetkom stene in velikanskimi nanosi zbitega snega, ki ga tam odlagajo neprestani plazovi.

SREČA POD ANAPURNO

Imel je še toliko moči (in toliko sreče, da mu plaz ni odtrgal oddajnika), da je baznemu taboru sporočil, kaj se mu je zgodilo, pa tudi to, da se ne more premakniti in da izgublja zavest. Iz baznega tabora so mu še isto popoldne prišli na pomoč vodja odprave **Matjaž Pečovnik** ter člana televizijske ekipe Gore in ljudje **Klavdij Mlekuž** in **Janez Horvat**, ki sta skupaj z urednico oddaje **Marjeto Keršič Svetel** snemala oddajo o tej odpravi. Pomagali so mu do prvega višinskega tabora, naslednje jutro pa po osmih urah napornega reševanja v bazni tabor, kamor so poklicali helikopter. Dne 9. oktobra ga je odpeljal v Katmandu, od tod pa je

z letalom odpotoval v Ljubljano, kjer so v bolnišnici ugotovili hude poškodbe hrbtenice. Če bi bili udarci med padanjem v plazu le nekoliko hujši, bi takrat lahko ostal bodisi hrom, bodisi bi že takrat za vedno ostal na gori, pokopan pod snežnim plazom.

Pred dvema letoma, bi rekli ljudje, ki verjamejo v namige in celo zgovorna opozorila usode, ni poslušal takšnega namiga, kot ga je njegov plezalski tovariš Franček Knez.

Na pobočjih Himalaje in Karakoruma, najvišjih pogorij na svetu, je tako doslej umrlo že sedem slovenskih alpinistov: **Drago Bregar, Nejc Zaplotnik, Borut Bergant, Jože Rozman, Marija Frantar, Boštjan Kecek** in **Slavko Svetičič**, na dostopnem maršu na himalajsko goro pa je v deroči podhimalajski reki izgubil življenje **Damjan Vidmar**. Vse te nesreče so se zgodile v zadnjem desetletju osvajanja himalajskih vrhov in sten.

BILI SMO ZRAVEN IN NIHČE NAM TEGA NE MORE VZETI

ANAPURNA — NAŠ ZADNJI OSEMTISOČAK

VIKI GROŠELJ

3. JUNIJ 1950

Dva moža se počasi, a vztrajno vzpenjata po strmem, zasneženem pobočju. Temperatura je nizka, mraz sili do kosti. Vzpenjanje ju izčrpa. Sleherni korak je zmagaja volje. V prebliskih se mimo njunih oči vrsti cel svet slik: dnevi hoje v žgoči vročini, hude plezarije, izjemni napori vseh v boju za goro, vsakodnevna herojstva tovarišev pri postavljanju in urejanju višinskih taborov... V eni uri, mogoče v dveh — takrat bo vse dovoljeno. Zadnje pomisleke pred neposredno nevarnostjo in velikimi napori je odpihnila veličina trenutka. Ta dan gre za ideal. Nič ni dovolj veliko. Neznanska zareza ju loči od sveta. Gibljeta se v povsem drugi deželi: pusti, brez življenja, okameneli. V fantastični deželi, kjer prisotnost človeka ni bila niti predvidena, morda niti zaželeno. Kršita neko prepoved, ne oziraje se na odklonitev, in vendar se dvigata brez sleherne bojzani. Še zadnji, strmi ozebnik. Gresta drug za drugim in se ustavljata pri vsakem koraku. Ležé na cepinih poizkušata spet priti do sape in pomiriti srce, ki tolče, kot bi hotelo počiti.

Sedaj čutita, da sta tam. Nič ju ne more ustaviti. Vršni greben se neopazno bliža. Obiti je treba le nekaj skalnatih blokov. Potegujeta se kvišku, kakor pač moreta. Ali je mogoče?

Masiv Anapurne s tremi osemtisočmetrskimi vrhovi

Zares! Silovit veter udari vanju.

Sta na Anapurni.

8091 metrov visoko.

Neizrekljivo veselje napolni njuni srca.

Strahotni prepadi na oni strani so brez dna. Oblaki plovejo v polovični višini. Zakrivajo ljubko in rodovitno dolino Pokara 7000 metrov spodaj. Nad njima ni nič!

Poslanstvo je izpolnjeno. Najvišji vrh, ki je bil v zgodovini človeštva zavzet do tistega trenutka, je pod njunimi nogami. Anapurna. Prvi od štirinajstih osemtisočakov, na katerega je stopil človek.

Moža sta se imenovala **Maurice Herzog** in **Louis Lachenal**. Oba sta predstavnikta slovite francoske povojne generacije izjemnih alpinistov.

Tistega 3. junija 1950 sta odprla novo poglavje v zgodovini alpinizma. Začela se je doba uspešnega osvajanja himalajskih osemtisočakov.

29. APRIL 1995

Spanja je vso noč komaj za vzorec. Niti z branjem se ne morem zamotiti. Drejc, Davo in Carlos so res krenili kmalu po polnoči. Okrog pol treh so se javili in spraševali, kje natančno je vstop v kuloar, ki pripelje na vrh. Potem se niso več oglasili.

Prvi svit je prinesel čudovito, jasno in mirno jutro. Pri zajtrku ob petih smo si kar nazdravili, tako zelo sem bil prepričan, da jim bo uspelo. Šerpe so, kot smo naročili, prižgali še posebno velik daritveni ogenj. Dišeči dim brinovih vejic se je dvignil naravnost proti nebu. Takrat se je vrha Anapurne dotaknilo sonce.

Ob šestih krenemo navzgor. Hodim sam zase, s svojimi mislimi in svojim nemirom v prsih. Drugim se, kaže, dogaja isto. Preveč smo vznemirjeni, da bi ob sebi prenašali še koga drugega. Tone obstane v zgornji bazi, od koder je imeniten pogled na vršni del gore. Po oddajniku sporoči, da skozi daljnogled vidi trojico v vršnem ozebniku. Sedaj res ni več nobenega dvoma: danes se bo zgodilo. 29. april 1995 bo krona naših dvajsetletnih prizadevanj.

Navidez mirno, skoraj lagodno hodim čez ledenik in se nato začnem vzpenjati po skalnem stebri pod enko. Pogled mi nenehno uhaja na osončen vrh Anapurne, kjer se odvijajo napeti trenutki. Vreme je še vedno čudovito kljub nekaterim višinskim meglicam, ki se poja-

Anapurna I z vrisano smerjo vzpona in smučarskega spusta

vijo in tudi izginejo. Vzpenjanje nekoliko pospešim, saj bo na enki Stipe verjetno potreboval pomoč pri snemanju.

Na vrhu skalnega stebra, ravno ko začnem prečiti snežišča proti desni, v oddajniku zaškrta. Ura je 8 in 10 minut. Davo je. Z utrujenim, a neverjetno zbranim glasom pove.

»Halo, baza, tukaj vrh!«

Huronsko vpitje se razleže po oddajnikih. Tomaž posluša v bazi, Tone nekje pod mano, jaz tukaj. Od samega veselja objamem Arjuna, ki pride za mano. Davo še pripoveduje, da precej piha in da se bodo kmalu odpravili navzdol. V meni vse kipi. Kakšen dan!

Najprej preko oddajnika čestita Tone, potem še midva s Tomažem. Na enko pohitimo, kar se le da. Ravno pravi čas smo tam. Davo sporoča, da sta z Drejcem pripravljena za spust s smučmi. S prostim očesom ju sicer ne vidimo, Stipe pa ju dobro vidi skozi teleobjektiv velike kamere. Pod vršnim kuloarjem, ko vozita proti levi, pa ju opazimo s prostim očesom. Neverjetno hitro se gibljeta — in kako elegantno! Dolgi veleslalomski zavoji, kot da bi smučala nekje na Komni. Komaj dojemam. Noro!

Z vrha do štirice sta potrebovala le dvajset minut. Najbrž sta si tam kaj skuhala, ker ju nekaj časa ne vidimo. Stipe s šerpami krene proti dvojki, sam pa počakam Toneta in Damijana. Ko prideta, veselja ni ne konca ne kraja: objemamo se, fotografiramo, proslavljamo. Po dvajsetih letih! Kako bi bili tudi nekateri doma veseli, če bi vedeli!

Vreme je še vedno lepo, sonce vse bolj pripeka in poslovim se od enke. Uspeh prve trojice mi daje krilla. Ne čutim ne vročine, ne utrujenosti. Še grozečega seraka mi ni nič mar.

Malo višje Stipe spet snema. Neverjetno hitro smučata navzdol. Preko lijaka pod Srpom se spustita do trojke in takoj nadaljujeta pot. Davo je že čez ključno mesto v navpičnem ledenem delu. Z neverjetno močjo in energijo elegantno vijuga čez strmo snežišče sredi labirinta razbitih serakov nekje v osrčju ene izmed najnevarnejših sten Himalaje. Srhljivo in veličastno obenem. Pred novo prelomnico se ustavi in čaka na Drejca, ki ga ni in ni izza navpičnega odloma.

Zastoj tako neverjetno tekočega spusta nas rahlo vznemiri. Nemir preraste v skrb, ko vidimo, da Davo sname smuči in se odpravi nazaj gor. Kaj se je le zgodilo? Minute naenkrat postanejo moreče dolge.

Končno se zgornji prikaže. S kljci se očitno sporazumeva, da je vse v redu, saj se spodnji vrača k smučem. Sedaj gre spet kot v sanjah. Kljub veliki utrujenosti in izjemnim naporom imata še dovolj moči. Navidez igraje presmučata težka mesta, se nekaterim navpičnim ledenim odlomom umakneta v centralno grapo, potem še zadnjih sto težkih metrov, in ko zdrsneta na plazni stožec pod steno, nam izgineja izpred oči.

Skušamo pohiteti navzgor, pa sta bistveno hitrejša od nas. Kar naenkrat završi nad nami in že sta tu. Planemo si v objem, snemamo, fotografiramo, pripovedujemo drug čez drugega.

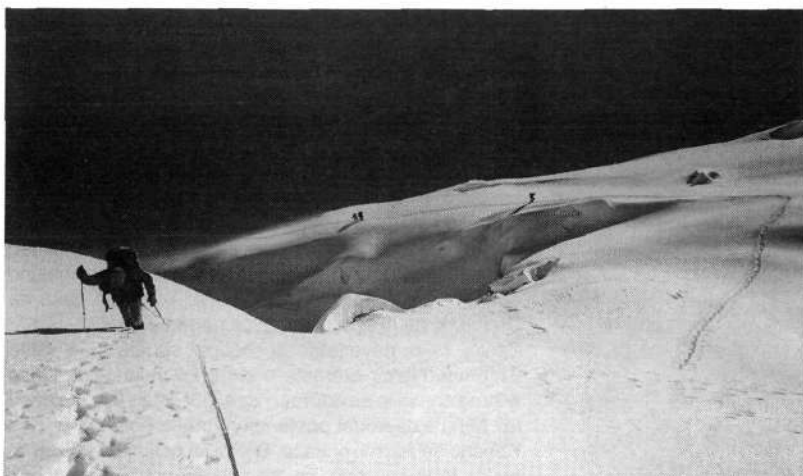
Vtisi, sreča, veselje, ganjenost, navdušenje in občudovanje, vse se staplja v eno samo veselje do življenja, v srečo, ki se naseli v človeku po imenitno opravljenem izjemnem dejanju, ki v svetu pač nima primerjave. In še, kot pika na i: Drejc in Davo nista samo izjemna športnika, ampak tudi izjemna človeka. Še posebno zato je moje veselje brezmejno.

Iz poplave besed, navdušenja in ganjenosti nekako razberem, zakaj je prišlo do zastoja. Pri nerodnem vrvnem manevru se je Drejc zaradi utrujenosti spustil nekoliko prenizko, tako da ni mogel odpeti varovalnega vozla. Moči za ponovni dvig je bilo premalo in izvlekel se je lahko le tako, da je z robnikom smuči prerezal vrh. Trenutki tesnobe so že zdavnaj pozabljeni in po kratkem počitku sta že pripravljena na nadaljevanje spusta. Oba s Stipetom z dvema kamerama snemava njuno vožnjo naprej proti enki. Še danes bosta v bazi. Kakšen dan! Štirinajsti osemstisočak za Slovenijo, sanjski spust z vrha v bazo v enem samem zamahu! To je pač preveč za en sam dan. V dvojki se moram malo umiriti.

4. MAJ 1995

Ob enih pokličem Stipeta. Hitro sezujem nogavice in si stopala močno natrem s kremo proti ozeblinam. Z vso potrebno natančnostjo objem čevlje, pripravim nahrbtnik in čakam, da bo še Stipe nared. Izredno dolgo se pripravlja, čas pa neusmiljeno teče. Malo pred tretjo sporočim v bazo, da odhajava proti vrhu.

Stipe očitno še nekaj časa ne bo nared, zato se mimo njega nekako izvlečem iz šotor. Noč je mirna, a zelo mrzla. Na nahrbtnik privežem oba cepina, potem pa

Neizmerno prostrana zasnežena pobočja proti taboru 2 na Anapurni

počasi zagrizem v bolj zasneženo strmino, kot sem pričakoval. Prvi koraki so težki in telo se le počasi privaja na naporen ritem vzpenjanja.

Že po nekaj minutah postanejo prsti na nogah brezčutni. Z rokami je le malo bolje. Vsakih deset korakov obvisim na smučarskih palicah in dolgo sopem. Mraz postaja ubijalski. Za hrbtom, na vzhodu, zaslutim rahlo svetlobo. Čista noč je še, a jutro je blizu. Veselim se ga, obenem pa se bojim tega vmesnega časa med nočjo in pravim jutrom. Tako dolg je in strupeno mrzel. Pod menoj bliskne druga luč. Torej je Stipe tudi krenil. Če imaš partnerja ob sebi, je takoj laže.

Zagrizeno grizem v strmino in skalna pregrada, ob kateri je treba desno, je vse bližje. Saj bo kmalu jutro!

Res se svetloba z vzhoda malo poveča, istočasno pa luč pod menoj spet izgine. Kaj je sedaj to? Koraki postanejo težji in počasnejši. Kakih sto višinskih metrov nad šotorom sem. Bo šlo? Išoč opore na počivališčih se željno oziram navzdol. Stipeta ni za mano. Mraz je ob odsotnosti prijatelja še hujši. Me prevzema malodušje? Kaj pa, če bi šel nazaj? Ta misel postaja vse bolj vabljava. Če grem nazaj in si ogrejem prste na nogah, lahko čez uro ali dve še enkrat kreneva. Še vedno bova imela dovolj časa. In tako odrešujoče je, če ti kdo pomaga gaziti globok sneg!

Misel postane tako vabljava, namišljen vonj po toplini spalne vreče tako omamen, da se telo skoraj nezavedno obrne po strmini navzdol. Pas svetlobe že sega do gora, ki se v nepreglednih vrstah nizajo do obzorja. Kmalu bodo zažarele v jekleni modrini jutra in se hip zatem ob požaru svetlobe z vzhoda odele v rdeče. Razgled z višine 7500 metrov na Anapurni: pred petinštiridesetimi leti sta nekje s te višine enak prizor opazovala prva človeka, ki sta prišla tako visoko na to goro, Lachenal in Herzog.

Stene, grebeni, drzni vrhovi. Vse kipi v bleščeči svetlobi jutra. Od obzorja do obzorja. Le kdo bi jih preštel...

Med opazovanjem tega edinstvenega prizora noga nenadoma klecne in naredi korak navzdol. Kot da ne more prav verjeti, klecne še druga. Ključni trenutek, tako usoden in prelomen, a v tistem trenutku se tega sploh ne zavedam. Sprva obotavljajoči koraki navzdol

postajajo vse bolj odločni. Pa saj bova s Stipetom še enkrat krenila navzgor! Gotovo je sedaj že pripravljen, saj se resnično dani. Čez kakšno uro bo začelo greti sonce in ... in ...

Sesedem se na poličko pred šotorom in snamem nahrbtnik. Pogledam v notranjost. Stipe je preko svoje potegnili še mojo spalno vrečo, a ga vseeno zebe. Pove, da ima strašno drisko in da se je komaj izvlekel iz šotora in nazaj vanj.

Zavlečem se še sam v notranjost šotora, z veliko muko sezujem dereze in čevlje ter začnem masirati prste. Potem omahnem na hrbet in se sopeč od napora zastrmim v srežast obok šotora. Začutim, kako se načrt vzpona nepreklicno in neustavljivo podira. A ne samo to. Že ves čas se zavedam, da je Anapurna ključna gora mojega načrta o zadnjih štirih osemtisočakah, ki mi še manjkajo. Drugič že poskušam plezati nanjo. Prenevarna je, da bi jo poskusil splezati še kdaj v prihodnje. In kar je še pomembno, sila težko bi našel tako dobro ekipo, kot je ta. Preprosto — zmanjkalo mi je motivacije. Zakaj? Dva pomembna cilja odprave sta že dosežena, tukaj je še tisti čisto osebni vzrok. Doma me tokrat prvič čaka drobceno bitje, s katerim bi rad na novo odkrival vse skrivnosti in lepote življenja. Vedno sem zaupal temu notranjemu občutku in vedno sem se prav odločal. Malo sem sicer prenesečen, saj me od vrha loči le dobrih 600 višinskih metrov ne preveč težavnega terena. Vse skupaj je videti precej manj težavno, kot je bilo na preostalih velikanih našega planeta, ki sem jih osvojil. Pa vendar, globoko v sebi čutim, da je odločitev pravilna in dokončna.

Namesto da bi začutil obup in nejevoljo, mi premrlo telo začne zajemati toplina sproščujočega olajšanja. Kakšen kipeč občutek! Kaj je lahko lepšega, kot odnehati na odpravi, ki je bila izjemno uspešna in ki je v velikem slogu zaključila največji in najpomembnejši projekt v slovenski alpinistični zgodovini! Malo za šalo bi se pa športno lahko zaključil takole: Če te v tej veliki tekmi, ki traja že dvajset let, lasten narod premaga s štirinajst proti deset, se ti res ni treba ničesar sramovati.

Olajšanje, ki me prevzema, dobiva vse večje razsežnosti. Tako velike, da se nenadoma začnem zavedati, kako me je zadnje leto ta načrt po svoje obremenjeval. Biti nenehno na preži, iskati možnosti, se dogovarjati, kombinirati, zbirati sredstva, trenirati itd. Sedaj bo več časa za druge načrte in seveda — Cveta in Matija!

V dneh nevarnega plezanja na gori sem misel na družino zavestno in načrtno odrival. Nevarno plezanje na gori zahteva popolno zbranost in hladen razum. Misli, ki niso povezane s ciljem, lahko zmotijo in možnost napake se poveča.

Sedaj ob misli nanju val sreče in olajšanja doseže vrhunec. Če bi vedela, kaj se mi dogaja, kako bi bila vesela! Sedaj nam bo laže in še veliko lepše. Kar odplaval bi v dolino, zakričal, da je konec, da se je vse dobro končalo. Potem pa bi se z velikim spoštovanjem in hvaležnostjo globoko priklonil tem kamnitim in ledenim velikanom zemlje, ki so mi toliko dali in me toliko naučili.

Sonce se končno dotakne šotora. S Stipetom je toliko bolje, da bo lahko sam sestopal. Veva, da bo pot navzdol vse prej kot enostavna. Ker sem sam že pripravljen, spet prvi zlezem ven. V bazo sporočim, kako se je končal moj poskus. V Tonetovem glasu zaznam kanček obžalovanja, ne pa razočaranja. Nadvse podpira drzne načrte in vsakomur po svojih najboljših močeh pomaga do njihove uresničitve. Predobro pa se zaveda, kako tvegani so in kako velika je pri tem osebna odgovornost. Zato ga še bolj cenim.

Srečanje z Drejcem in Davom Karničarjem na pobočjih Anapurne I

Viki Grošelj v taboru 4 na nadmorski višini 7400 metrov

Foto: Viki Grošelj

Pomirjen spravim oddajnik, vzamem fotoaparatus in napravim nekaj posnetkov. Najprej navzgor proti vrhu Anapurne, kjer stopinje mojega poskusa počasi zagrnja veter, pa na številne vrhove pod seboj. Nazadnje fotografiram še sebe. Tako, opravljeno je. In kam sedaj? Trenutek, ki je mešanica otožnosti, slovesa, obenem pa veselega pričakovanja nečesa nepredstavljivo lepega. Kam? Mojemu malemu Matiji naproti!

7. MAJ 1995

Na večer prihajajo z gore zadnji možje. Šerpa Padam z nosači, potem pa še Arjun in Tomaž. Utrujen, shujšan, od sonca in vetra ožgan in razoran obraz, sredi njega pa žareče oči, ki povedo vse. Čestitke, fotografije in dvojno veselje. Zaradi vrha in srečne vrnitve.

Večerja je še posebno odlična. Po njej Toneta malo nagovarjamo za govor. Na kratko oceni odpravo, celoten projekt in delež posameznikov, ki so v tako velikem podjetju včasih sicer neopazni, a ključnega pomena. Naenkrat začutim, kako pomembne so bile te besede. Svoje pove še Stipe, pa Damijan, ki me izzove, da povem svoje odločitve o svojem cilju 8000+. Pa Davo — kako je vesel, da je tako dobro ujel stik z generacijo, ki počasi odhaja, in Drejc, ki se je v tej ekipi počutil še bolje, kot je pričakoval! Pa Janko, ki so mu veliko pripovedovali, kako je na takih odpravah, pa je sedaj videl, da od tistega ni prav nič res. Nazadnje pa še Tomaž, ki ga je vse navdušilo. Rekel je, da mu je v veselje in čast biti na odpravi s Stipetom, menoj in še posebno s Tonetom.

Veliko je še razmišljan in občutenih besed. Kar se spominjam, se na odpravah še nismo tako pogovarjali. Veliko strpnosti in razumevanja zaveje med nami in ustvari novo, našim trenutnim alpinističnim združbam povsem neznano kakovost. Duh pripadnosti cilju, vzajemnosti, duh spoštovanja in tovarištva. Po svoje zgodovinski trenutki.

Odprava Anapurna '95 je osvojila zadnji osemtisočak za Slovenijo. Bili smo zraven in nihče nam tega ne more vzeti. Zase čutim, kako zelo se mi je s tem izpolnilo življenje.

SIMBOL, SKUPEN VSEM SLOVENCEM

Pred planinskim domom na Kredarici je bila v pone-deljek, 7. avgusta letos, v okviru Aljaževih spominskih dnevov osrednja slovesnost, s katero je nekaj sto gornikov počastilo stoto obletnico, odkar na najvišji točki naše domovine, na vrhu Triglava, stoji Aljažev stolp, počastili pa so tudi 150. obletnico rojstva dovškega župnika **Jakoba Aljaža**. Slovesnost je bila sicer pred-videna ob Aljaževem stolpu, vendar se je kakšni dve uri pred napovedanim začetkom nad Triglavskim pogor-jem razbesnelo neurje s sneženjem in sodro, ki je prve planince, namenjene na proslavo na vrh Triglava, ujelo na Malem Triglavu in so do kože premočeni prišli v planinsko kočo Planiko na drugi strani gore. Potem ko sta oskrbnik Triglavskega doma na Kredarici **Janko Rekar** in dežurni meteorolog **Nejc Gartner** preostalim udeležencem slavja odsvetovala pot na vrh gore, so spominsko slovesnost opravili pred planinskim domom na Kredarici.

Med udeleženci so bili tudi predsednik Republike Slo-venije **Milan Kučan** in predsednik Državnega zbora **Jožef Školč** ter poslanec in šef Slovenske ljudske stranke **Marjan Podobnik**.

Zbrane je najprej pozdravil predsednik Planinskega društva Ljubljana Matica **Marjan Oblak**, predsednik društva, ki oskrbuje Dom na Kredarici in Aljažev stolp (skupaj z zavarovalnico Triglav), nato pa še kranj-skogorski župan **Jože Kotnik**. Predsednik države Mil-an Kučan je v pozdravnem nagovoru med drugim čes-tital Planinski zvezi Slovenije, ker ji je uspelo ohraniti slovenske gore Slovincem, ker je ohranjala izročilo Ja-koba Aljaža in ker je s svojo dejavnostjo omogočila množicam ljudi dostop na naše gore. Organizaciji slo-venskih planincev je zaželel, naj ostane zvesta svoje-mu vzorniku Jakobu Aljažu in naj ne zapluje v politične vode.

DVOJEN POMEN ALJAŽEVEGA DELA

Slavnostni govornik, predsednik Planinske zveze Slo-venije **Andrej Brvar**, je dejal:

»Organizaciji so vedno dajali pečat ljudje, ki so razvijali planinsko misel in idejo, širili obzorja, premikali zako-reninjene meje možnega, tvegali v svojih odločitvah in dejanjih. Ker so znali preleti duha, energijo in voljo v de-janja, ki so krepila in širila organizacijo, so pustili za se-boj trajne neizbrisne sledi svoje biti. Kadar planinci iščemo imena zaslužnih mož iz preteklosti, potem je med njimi gotovo Jakob Aljaž — župnik, skladatelj, strasten gornik, ki je med 37-letnim službovanjem na Dovjem odločilno začrtal smer gorniške zavesti takrat-nega Slovenskega planinskega društva.

Pomen Aljaževega življenjskega dela v gorah je dvojen. Na eni strani ga je k nekaterim dejanjem, tudi postavitve stolpa vrh Triglava sodi mednje, vodila trdna vera in prepričanje v besede Piparjev, da je potrebno

ohraniti slovensko lice slovenskih gora. Na drugi strani pa je z za takratne razmere pravimi podvigi omogočal obisk gorá širokim množicam in s tem odločilno podprl tisto usmeritev v Slovenskem planinskem društvu, ki je videla bodočnost tudi v razvoju množičnega obiska v gorah.

Planinske organizacije so v Evropi ustanovljali v drugi polovici 19. stoletja predvsem zaradi odkrivanja in raziskovanja gorskega sveta. Večina jih je ostala pri uresničevanju teh ciljev, nemška in kasneje avstrijska planinska organizacija pa sta sčasoma privzeli tudi povsem politične cilje — germanizacijo planinskega ozemlja. Nemška planinska zveza in Avstrijska planin-ska zveza sta, združeni v DÖAV, delovali na ozemlju takratne večnacionalne Avstroogrske. Društvena de-javnost je bila usmerjena na širjenje nemške lasti in oblasti. Med zavednimi planinci so v tistem času najbolj odmevale besede deželnega poslanca v dunajskem parlamentu **Dežmana** ob otvoritvi koč, na mestu ka-tere stoji danes Staničev dom: »In ti, očak Triglav, varuj s svojo roko našo nemško zemljo!« Če so mlade izo-bražence tudi pri nas navdihovali Rousseaujevi klici nazaj k naravi, pa je šele zavedanje o narodni ogrože-nosti prelilo kapljo čez rob in trdno zasidralo napore nekaj poskusom, da bi v deželi Kranjski dobili svoje planinsko društvo. Po ustanovitvi Slovenskega planin-skega društva 1893. leta je bil eden od temeljnih ciljev postavljanje slovenskih napisov na poteh, gradnja koč in poti. Na Triglavu in v njegovem vznožju je pretežni del odgovornosti, da ostane Triglav slovenski, nosil Ja-kob Aljaž. Njemu ob boku moramo omeniti tudi dovške in mojstranske domačine, ki so mu pomagali izpeljati gradbene podvige, in seveda alpiniste, ki so v Severni triglavski steni plezali prvenstvene smeri.

SLOVENCİ V EVROPSKEM VRHU

Planinska organizacija je svoje delovanje vedno pod-rejala načelu, da morajo biti gore dostopne čimveč lju-dem. Od tod izvira njena zraččenost s slovensko dušo in zavoljo tega uživamo planinci med ljudmi velik ugled. Če so še pred stotimi leti poimenovali avan-turiste ljudi, ki so ob koncu tedna hodili z nahrbtnikom in okovanka-mi v gore in odkrivali nove kraje in predele, pa je danes hoja v gore navada in nuja mnogih.

Praviho, da kar petina odraslih Slovencev občasno zaide v gore, planinska društva pa vključujejo v svojih vrstah štiri odstotke vsega prebivalstva, kar nas uvršča v evropski vrh. Temelji za tak razvoj množičnosti so bili postavljeni v začetnem obdobju delovanja Slovenske-ga planinskega društva. Jakob Aljaž je v besedah, še bolj pa z dejanji goreče podpiral takšno usmeritev. Pospeševal je turizmo s postavitvijo stolpa vrh Trigla-va, koč in kapelice na Kredarici, Staničevega zavetišča pod vrhom Triglava, doma v Vratih,

Tominškove poti iz Vrat na Kredarico. Navsezadnje tudi njegova uglasbena pesmi »Oj, Triglav, moj dom«, ki smo jo slovenski planinci privzeli za svojo himno, prispeva k širitvi gorniške misli in ideje.

Pretežni del dejanj, s katerimi se je Jakob Aljaž trajno zapisal v planinsko zgodovino, je povezanih s Triglavom. S tem je pripomogel, da se je Triglav kot simbol med Slovenci še utrdil. Pomeni nam simbol vzvišenosti, neuklonljivosti, ponosa in svobode. Triglav je eden od simbolov, ki so skupni Slovincem, razkropljenim po vsem svetu. Ne zgolj po imenu različnih društev, pač pa tudi po tem, da so marsikatera domotožna sanjarjenja povezana s Triglavom. Triglav je za mnoge pomenil in še pomeni prvi stik z gorskimi svetom. Neredko so to spomini na boleče mišice in ožuljene noge, ki pričajo, da je duša hotela več, kot je telo takrat zmoglo. Navkljub temu pa premnogim obiskovalcem Triglav tako zavda, da postanejo gore njihov način življenja. Zato ni naključje, da je že **Kugy** zapisal: »Triglav ni gora, Triglav je kraljestvo.«

Planinska organizacija ima zavoljo stoletnega uspešnega gospodarjenja z gorskim prostorom med ljudmi velik moralni ugled. To je naš neprecenljiv kapital, neizmerljiv ne z denarji in ne s formalnimi priznanji, ki smo jih prejeli. Za nas je to potencial, iz katerega črpamo voljo, moč in vztrajnost za naš napredek. Moralnega ugleda med stotisočimi Slovincem si planinska organizacija ni pridobila preko noči. Uživamo ga zato, ker smo se v stoletni zgodovini do narave zvečine obnašali spoštljivo. In — resnici na ljubo — to ni bilo težko tudi zato, ker smo imeli med seboj vedno ljudi, kot je bil župnik Jakob Aljaž.

Zato se danes ne spominjamo zgolj 100-letnega jubileja postavitve Aljaževega stolpa, pač pa celotnega Aljaževega dela v Triglavskem pogorju. In ob misli nanj lahko še kako pritrldimo pogovoru, da velika ladja reže globoke brazde.«

Aljaževa triglavska znamka, žigosana s priložnostnim poštanim žigom ob 100-letnici Aljaževega stolpa

PRILOŽNOSTNI POŠTNI ŽIG

Ob tej slovesnosti je sedanj župnik na Dovjem **Franco Urbanija**, ki živi in dela v istem župnišču, v katerem je nekdan Jakob Aljaž, v kapelici Marije Snežne na Kredarici daroval mašo, z njim pa je somaševal župnik iz Starega trga ob Kolpi **Jože Pavlakovič**: v najvišji slovenski kapeli sta skupaj maševala duhovnika čisto s severozahoda in čisto z jugovzhoda naše države.

Slovesnost so polepšali pevci škofjeloškega moškega kvarteta **Spev**, okrepljeni s Kranjskimi fanti, ki so kdovekolikokrat zapeli planinsko himno Oj, Triglav, moj dom Jakoba Aljaža, trije »triglavski postarji«, **Franco Strupi** iz Kranja ter brata **Janko in Marko Kovačič** iz Bohinjske Bistrice, pa so letos izišlo Aljaževa triglavsko znamko (in seveda vse druge znamke in poštne pošiljke) žigosali s posebnim poštanim žigom, izdelanim in odobrenim posebej za to priložnost.

DELOVNA SKUPNOST PLANINSKIH ORGANIZACIJ ALPSKIH DEŽEL

PZS V NAJBOLJŠI DRUŽBI

JANKO MIRNIK

V vseh alpskih deželah se planinske organizacije spopadajo z enakimi problemi, kot so močno povečan obisk Alp, kapacitete in kvalitete koč in prenočišč, hrana, oskrba z vodo, problem odpadnih vod, odpadki, pota, vzgoja obiskovalcev gora, članstvo (pravice, ugodnosti, dolžnosti), mladina, alpinizem — šport, GRS, založništvo in še vrsta drugih skupnih problemov. V zvezi z nekaterimi od naštetih problemov nekatere zveze (DAV — Deutscher Alpenverein = Nemška planinska zveza, OEAV — Österreichischer Alpenverein = Avstrijska planinska zveza, AVS — Alpenverein Südtirol = Južnotirolska planinska zveza) že več let sodelujejo predvsem na področju evidence članstva in koč — pota, zadnje leto pa so se k sodelovanju priključile še SAC (Schweizer Alpen-Club = Švicarski Alpski klub), CAF (Club Alpin Francais = Francoski Alpski klub) in CAI (Club Alpino Italiano = Italijanski

Alpski klub). Ob različnih mednarodnih srečanjih in prireditvah, kamor že nekaj let vabijo tudi PZS — naj omenim lansko srečanje oziroma mednarodni tabor predsednikov planinskih zvez v Kirgiziji in letošnji simpozij »Zaščita voda v gorah« v Innsbrucku ter ne nazadnje že tradicionalna Srečanja treh dežel — pa je prišlo do pobude, da bi ustanovili delovno skupnost planinskih zvez alpskih dežel.

Dne 14. julija letos je bil v Lienzu v Avstriji iniciativni sestanek za ustanovitev delovne skupnosti (DS) planinskih zvez alpskih dežel, na katerem je bila dogovorjena vsebina in pomen DS. Na tem sestanku so sodelovali visoki in najvišji predstavniki zvez: iz Nemčije (DAV) **Josef Klenner**, prvi predsednik, in **Alfred Sieger**, vodja pisarne, iz Avstrije (OEAV) **Christian Smeal**, prof. dr., prvi predsednik, iz Švice (SAC) **Claude Krieg**, centralni predsednik, iz Francije (CAF) **Fernand Fontfreyde**, predsednik, iz Italije (CAI) **Roberto de**

Zgodovinska fotografija, posneta 14. julija 1995 v Lienzu: od leve proti desni so predsedniki alpskih planinskih organizacij Italije (de Martini, CAI), Nemčije (Klener, DAV), Avstrije (Smekal, OEAV), Slovenije (Brvar, PZS), članica UO CAI (de Martini), Francije (Fontfreyde, CAF), Južne Tirolske (Vonmetz, AVS) in Švice (Krieg, SAC), čisto na desni pa stojita podpredsednik PZS Janko Mirnik in vodja pisarne DAV Alfred Sieger.

Martini, predsednik, in **Nella de Martini**, članica UO, iz Južne Tirolske (AVS) **Luis Vonmetz**, predsednik, iz Liechtensteina (LAV) **Walter Seger**, predsednik (odsoten, se je opravičil), ter iz Slovenije (PZS) **Andrej Brvar**, predsednik, in **Janko Mirnik**, podpredsednik.

Vabila za ta projekt smo v PZS prejeli kar od treh Zvez — OEAV, DAV in CAI, s poudarkom, da bodo zelo veseli, če se bo tudi Slovenija priključila tej pobudi. Seveda smo se vabilu radi odzvali.

Nekaj misli iz pobude in pogovora v Lienzu:

Vseh osem planinskih zvez, ki naj bi tvorile DS, ima 1,5 milijona članov, geografsko pa te zveze pokrivajo celotno alpsko regijo. Glavna ideja je, da proti svetu in EU zastopamo in forsiramo alpsko regijo in ne narodnosti. Delovno torišče mora ostati območje Alp z mislijo: »Tisti, ki v tej regiji živijo, zanj skrbiti!« To ne pomeni, da je DS zaprta za zveze iz držav, ki niso v alpski regiji, vendar pa morajo vedeti, da ta DS ureja probleme samo v alpskem prostoru. Smatramo, da je EU usmerjena komercialno in gospodarsko, da pa se bo DS v Bruslju zavzemala za to, da gore ne bi bile zapostavljene in oškodovane. Zato bo DS pripravila projekte širšega, regijskega pomena ter za te namene zahtevala sredstva.

V predlogu za ustanovitev DS planinskih zvez alpskih dežel je zapisano, da so izkušnje in prepričanje takšno, da imajo planinske zveze evropskih alpskih držav enake ali podobne cilje, da so njihova delovna območja geografsko v istem alpskem svetu in kulturnem prostoru, dá sta priprava in omogočanje hoje v gore v alpskih deželah povezana z enakimi problemi in izzivi (koče, plezalne poti, zapore oziroma prepovedi nekaterih območij, šport — tekmovanja), da so potrebni skupni naporji za zaščito in varovanje alpske prirode in okolja preko državnih meja. DS bi delovala najprej kot združenje, ki bi se sestajalo vsaj dvakrat letno v eni od sodelujočih dežel. Omogočala bi izmenjavo informacij

in izkušenj ter koristila tudi z nasveti in s koordinacijo skupnih pobud.

Posebej je bilo poudarjeno, da DS ne pomeni ustanovitve organizacije, ki bi bila protiutež UIAA. Ustanovitev DS ne posega v sodelovanje posameznih dežel s svetovno organizacijo UIAA. Cilj DS je predvsem koncentracija dela na specialnih zadevah in problemih, ki se omejujejo na evropski alpski prostor.

DS naj bi se ukvarjala z naslednjimi nalogami:

- Redna izmenjava informacij in izkušenj na vseh področjih aktivnosti, ki obstajajo v alpskih deželah.
- Iniciranje in konkretizacija vseh skupnih aktivnosti (delo v javnosti, skupna stališča, politične iniciative).
- Ustvarjanje zavesti za takšne probleme pri javnosti in za skupne izzive, predvsem za obvarovanje naravnega kulturnega življenjskega prostora v Alpah.
- Izmenjava informacij in kooperacija na področju varstva okolja, oskrbovanja koč in odpadkov pri kočah.
- Zastopanje skupnih interesov v EU, predvsem izdelava in predlogi za medregionalne razvojne projekte v okviru programov EU.

Na sestanku smo bili tudi zelo konkretni. Dogovorili smo se, naj bi bil v oktobru že ustanovitveni sestanek DS planinskih zvez alpskih dežel v Liechtensteinu. Do takrat pa je treba pripraviti in sprejeti vrsto aktov. Predvsem morajo zveze seznaniti svoje upravne odbore z namero o ustanovitvi DS; od UO morajo dobiti tudi soglasja.

Statut DS bo pripravila skupina iz OEAV in DAV, v njem pa bodo vsebovane vse točke, o katerih smo dokaj podrobno govorili v Lienzu.

PZS je torej povabljen, da tvorno in enakopravno sodeluje v DS. Iz navedenih idej sledi, da bo alpski svet deležen še večje pozornosti, da bodo v njem imela planinska društva oziroma zveze pomembno vlogo ter da bodo nekateri projekti skupni in v interesu regije. Za PZS to pomeni, da bomo deležni tesnejšega sodelovanja v družbi kvalitetnih planinskih organizacij.

BOTANIK F. W. SIEBER LETA 1812 NA TRIGLAVU

VEČNI LED POD PREPADNIM SKALOVJEM

TONE WRABER

Planinskemu vestniku ob njegovi stoletnici

UVOD

Sieberjev vzpon na Triglav 22. julija 1812, ki ga uvrščamo še v klasično obdobje triglavske gorniške zgodovine, je znan vsem, ki so pisali o zgodnjih vzponih na Triglav. Omenja ga že **Richter** v svojem mnogo navajanem članku o Bohinju (1821: 79). Podlaga za to vednost pa niso samo Zoisovi zapiski, iz katerih je črpal Richter, temveč tudi Sieberjevo pisno poročilo, ki je izšlo leta 1812 v 9. (februarski) številki praškega časopisa *Hesperus*. Zdi pa se, da je bil Richter edini, ki je Sieberjevo pisno poročilo tudi bral, saj ga poznejši triglavski kronisti — zaradi lažjega branja in krajšega seznama literature jih ne omenjam poimensko — ne navajajo več. Vzrok utegne biti v dejstvu, da Richter Sieberjevo pisno poročilo o triglavskem vzponu in kraj objave navaja le v svojem rokopisu »*Der Triglav (Terglou) und die Woche in aus hinterlassenen Papieren des seeligen Siegmund Zoiss, Freiherrn von Edelstein*«, na katerega je opozoril **Ceklin** (1977: 143) in ki je v slovenskem prevodu **M. Smoletove** izšel v *Planinskem vestniku* (Richter 1977: 426—433, 503—510), ne pa tudi v njegovi skrajšani natisnjeni obliki (Richter 1821). Ko se ob Sieberju ustavlja naša najimunitnejša triglavska zgodovinarica **Mira Marko Debelakova-Đeržaj** (1948: 105—106), se opira na korespondenco med **Ž. Zoisom** in njegovim bohinjskim oskrbnikom **A. Kollerjem** ter na nekatere druge vire, za Sieberjev članek in tudi **Müllnerjevo** poročilo o Sieberjevem bivanju v Bohinju (1895: 237—238) pa očitno ni vedela oz. ju vsaj ne omenja.

Ker sodi Sieber tudi med zgodnje botanične popotnike v naših krajih, sem si že dolgo prizadeval, da bi prišel do omenjenega članka. Končno sem v češkem botaniku **dr. V. Skalickem** našel človeka, ki mi je ustrezljivo poiskal in ljubeznivo poslal fotografirane strani Sieberjevega poročila. To je pod naslovom »*Siebers naturhistorische Briefe*« izšlo na straneh 65—68 devete (februarske) številke časopisa »*Hesperus. Ein Nationalblatt fuer gebildete Leser*« (1813). Navedeni citat je le nadaljevanje Sieberjevih pisem, ki so, kot je razvidno v podnaslovni opombi, izhajala že v prejšnjem letniku *Hesperusa*, a jih žal ne poznam, za vednost o Sieberju na Triglavu pa najbrž tudi niso pomembna. Namenjena so bila praškemu zdravniku in naravoslovcu **J. Pohlu** in verjetno je bil prav on tisti, ki jih je pošiljal v objavo *Hesperusu*. V navedenem poročilu sta objavljeni dve Sieberjevi pismi, od katerih je bilo prvo napisano 4. avgusta 1812 v Lienzu, drugo pa 27. avgusta istega leta v Hellingenblutu. Prvo pismo, objavljeno na straneh 65—66, ima podnaslov *Vzpon na Triglav*. Ker je pomembno za slovensko gorniško zgodovino, sem ga — v dobri

tradiciji *Planinskega vestnika* in slovenske gorniške literature nasploh — prevedel v slovenščino, dodal pa še prevod nekaterih odstavkov iz drugega pisma, objavljenega na straneh 66—68. Prevodu sledijo kratek opis Sieberjevega življenja in dela ter opombe, potrebne za boljše razumevanje zdaj že zelo odmaknjene Sieberjevega pisanja. Razprto tiskano besedilo je takšno tudi v Sieberjevem izvorniku.

SLOVENSKI PREVOD SIEBERJEVEGA POROČILA O VZPONU NA TRIGLAV

Hesperus, nacionalni list za izobražene bralce, 1813, št. 9, februar

Sieberjeva naravoslovna pisma (nadaljevanje, glej št. 52, 1812)

Gospodu dokt. zdravilstva J. F. Pohlu v Pragi (Vzpon na Triglav)

Lienz na Tirolskem, 4. avgusta 1812

2. julija sem čez Idrijo odpotoval v Ljubljano, od koder sem se odpeljal v gorenjske gore. Baron Zoys me je oskrbel z najboljšimi priporočili. 22. julij je bil najnenavadnejši dan mojega življenja. Ker sem izrazil namen, povzpeti se na Triglav, vrh, na katerega se je prvi povzpел 1782 (slavni mineralog) Hacquet, v drugo pa 1793 neki gamsji lovec, Andreas Kleiner, sicer pa nihče drug, je baron Zoys zapovedal, da me podprejo z vsem mogočim. Po natančnem pregledu vsega gorovja vsenaokrog sem se 21. julija odpravil na pot, na nemajhno začudenje s 3 vodniki. Pozno zvečer smo dosegli vznožje slovitega, po splošnem mnenju nezavzetnega Triglava. Ko smo zavili okoli skalne stene, kjer nas je najstarejši med vodniki opozoril na nenadni in grozotni pogled, so me vsi zgroženo pogledali. Vendar sta moja silna želja, vzpeti se nanj, in njim obljubljeno plačilo premagala vsak strah.

Zgodaj ob 3. uri (22.), ko se je komaj danilo, smo se z nekim bolj izkušenim pastirjem odpravili na pot tjakaj. Polne tri ure je šlo čez apnenčasto melišče, in grozljiv je bil večni led, ki smo ga zdaj dosegli, in še bolj strašno se je iz večnega ledu grozljivo dvigalo neznansko prepadno skalovje.

Stari je zaostal in le še mi štirje, pastir, kateremu sem sledil kot drugi, in oba vodnika zadaj, smo se vzpenjali. Odmrla je že vsaka sled rastlinstva, barometer je stal že pri 22" namesto pri 27" 2", ko je pastir naenkrat zapovedal: vse, jedila, vino itd. pustiti tukaj, izprazniti žepe, odložiti palice, trdil je kratkomalo, da je treba odložiti tudi barometer.

Kakor že je ta instrument neznaten, majhen in lahek, smo ga vendarle na vsej poti vlekli na vrveh; polne 4 ure smo plezali med nenehno nevarnostjo za življenje po komaj 3 čevlje širokem hrbtu; na desni proti severu je bil grozoten prepad, globok skoraj 500 sežnjev, učinka te globine si nihče od dolincev ne zna predstavljati, na levi navpičnica 180 sežnjev navzdol proti ledeniku.

Kruh in pečenka, ki sem jo pošteno razdelil s svojimi prebledelimi sopotniki v nesreči, je bila po kosih porazdeljena v vseh žepih.

Noben glas, razen noga, roka, pazi, ni ušel našim ustnicam. Molče (z obrazno mimiko) mi je bil dan predlog za vrnitev; nerazložljivo nekaj pa me je nezadržno gnalo naprej. Trdna vera v angela varuha moje matere je opijanila moje čute in po nadvse napornem vzpenjanju sem bil ob 3/4 na deset prvi na vrhu.

S Hacquetovim dletom na skalni steni vklesane črke (slava bodi njegovemu spominu, odločnemu, ki si je prvi drznil vzpeti se nanj!) so zaradi surovega vremena tega območja postale nespoznavne. Tako dolgo (od 1782) se je ohranila pripoved o njegovem dejanju, da so nas spomnili, naj jih poiščemo.

Jasen je bil ta dan, najčistejši od vseh; noben oblak ni zakrival neba, namig božanstva, ki mi je namenilo ta dan! Videl sem celotno Jadransko morje od Benetk do Trsta, najvišje gore so bile pod mojimi nogami. Oddaljena Beljak in Celovec pod menoj; poledeneli Glockner mi je iz daljave kazal pot, ki sem jo moral ubrati, gorovja Zgornje Štajerske pa so proti severu zapirala obzorje, kjer so bili moji prijatelji, komajda v skrbeh zame, saj niso vedeli za moje današnje nevarnosti. Barometer je z 20 colami, 2 črtama in 8 pikami pri temperaturi 20° R. zdrknil do globine, ki je postavila Triglav takoj za Glocknerjem (na katerega vznožju se zdaj nahajam), in pokazal na višino 1457 sežnjev, ki ga postavlja visoko nad Snežko v Krkonoših, visoko nekaj več kot polovico, 814 sežnjev.

Po eni uri smo odšli navzdol. Če je bil že vzpon nevaren, je bil spust desetkrat bolj; pastir je bil moj

rešitelj. Ob 3. uri smo spet dosegli kraj, kjer smo pustili svoje vino; ob 5. uri smo prišli do staj in ob 9. uri smo bili v dolini pri neki fužini, katere oskrbnik nas je nadvse dobro sprejel. Tako kot vsi ljudje, kmetje, lovci itd., sploh ni hotel verjeti, da smo se povzpeli na Triglav. Baron je pred 18 leti gamsjega lovca za vzpon na Triglav nagradil s 12 dukati in 3 dni kar najbolje gostil v gradu. Danes ali nikoli, se je oglašalo v meni, bil sem pogumen in sem zmagal. Lep dan 22. julija so bile okoliščine, ki so me nezadržno gnale naprej in Hacquetov duh me je navdihoval, da sem prestal vse težave. 25. sem šel čez Javornik in Koren in prvo pošto postajo Podklošter, kamor me je dal peljati baron Zoys. Iz Podkloštra sem se peljal v Šmohor, nabral koroško vulfenijo in 1. avgusta prišel v Lienz v Pustriški dolini, kjer sem že botaniziral, in na apnenčasti Kirschbauerški planini nabral *Ranunculus parnassifolius*, *Seguerii!!!*, *Paederota caerulea*, *Juncus triglumis*, *niveus!*, *Arnica glacialis*, *Phacae*, *Astragalus* itd., poleg redke *Valeriana supina* v najlepšem cvetenju z *Arabis caerulea* in *nutans*.

Jutri bo odšlo moje pismo, jaz pa proti granitnemu Schleiňškemu gorovju, kjer bodo *Anemone vernalis*, *Saxifraga biflora*, *oppositifolia*, *moschata*, *Achillea moschata*, *Geum reptans*, *Gentiana nana*, *Primula longiflora*, *Ranunculus glacialis*, *Astragalus uralensis*, *leontinus*, *Senecio incanus* in *Anthericum serotinum* moj zanesljiv plen; zatem grem čez Maarenwald v Kalško gorovje in čez Grauer Kees v Heiligenblut, kjer me pričakuje D. Hoppe. Na Salmshöhe ostanem tako dolgo, dokler ne vidim Glocknerja ob jasnem vremenu.

Ali se popotništvo utaplja

Nobenega dvoma ni, da je gozdne učne poti in evropski pešpoti E-6 in E-7 pri nas spodbudilo in vzdrževalo slovensko gozdarstvo oziroma prejšnja gozdna gospodarstva. Vse aktivnosti, tudi propagiranje in strokovno vodenje, je bilo v rokah gozdarjev. To seveda ni naključje. To je bilo preprosto razvojno sledenje najnaprednejšim evropskim gozdarstvom, ki v zadnjem obdobju postajajo vse bolj sistemi posebnega razvojnega pomena za državo kot celoto oziroma za javnost kot personificirano državo.

Tranzicija gozdarstva v Sloveniji, kakor radi imenujemo procese sprememb v državi, traja že lep čas, skorajda od osamosvojitve naprej. Ko se države zatekajo v tako temeljite spremembe, kakršne so tudi pri nas, morajo seveda imeti pred očmi popolnoma določen pozitivni učinek. Sprememba samo zaradi spremembe je premalo. Akterji spreminjanja našega gozdarstva, žal, nimajo komparativnih ciljev in 'žal' tudi ne preučenih poti teh sprememb. Posledica ni samo ta, da slovensko gozdarstvo zadnji dve, tri leta stagnira. Neizdelane vizije in nepreučeni postopki nas vračajo v nekaterih segmentih celo za 50 do 60 let nazaj — recimo v obdobje tridesetih let.

Ta kratek ekskurz je bil potreben, da bi lahko razumeli, zakaj gozdne učne poti in popotništvo kot posebna oblika ozaveščanja javnosti v odnosih do narave, zlasti še

do gozda, v našem gozdarstvu nimajo več svojega doma. Če trdimo, da so gozdne učne poti — in, recimo, tudi evropske pešpoti — izraz nekih naprednih razvojnih sprememb slehernega gozdarstva in če se pokroviteljstvu nad temi aktivnostmi neko gozdarstvo odreka (v tem primer naše), pomeni, da to gozdarstvo ni več napredno. Da se razumemo: ne zaradi tega, ker noče nič slišati o popotništvu, temveč zato, ker so notranji sistemski vzgibi takšni, ki ne spodbujajo takšnih aktivnosti.

Naše gozdarstvo se z dejanji (deklaracije nas ne zanimajo!) tem stvarjem očitno odreka.

Kaj torej preostane? Gozdne učne poti in evropski pešpoti lahko »zamrznemo« in čakamo, kdaj bodo nove sistemske zamisli v gozdarstvu dohitele stare ali evropske (o čemer ne bi kazalo dvomiti, le da ne vemo, če bomo to dočakali), ali pa poskušamo to aktivnost definirati kot izobraževalno in poti kot izobraževalni didaktični medij. Ali, če to prevedem v neposredno in razumljivo govorico: Te poti so lahko tipični izobraževalni objekti. Zamenjati je treba lastnika (ta bi naj bil Ministrstvo za šolo in šport), gozdarje pa »pripustiti« le kot goste, ki pomagajo (seveda če bodo doma dobili dovoljenje).

Kaj menite o ideji, ki še zdaleč ni provokacija, ampak prava — čeprav za gozdarstvo razvojno regresivna — realnost?

Marko Kmecl

Hesperus.

Cin

Nationalblatt für gebildete Leser.

1813.

Nro. 9.

Februar.

Sieber's naturhistorische Briefe.

(Fortsetzung, Monf. N. 52, 1812.)

An, Herrn Med. Doktor J. F. Pohl in Prag.

(Bejehrung des Bergbau.)

Zienj in Tyrol, den 4. August 1812.

Den 2. Jun reiste ich über Bozja nach Lausbach, den 10. aus Laus in die Oberkrainers Gebirge auf. Hieren Berg hatte mich mit den besten Empfängnisgeschreiben versehen. Der 22. Jun war der merkwürdigste Tag meines Lebens. Da ich den Bergfuß gekübert hatte, den Bergbau, eine 1752 von Quadrat (dem

jede Spur von Vegetation, der Barometer stand schon auf 22", fast 27", 2", als auf einmal der Hitz erklärte: alles, Schwaaren, Wein u. s. w. zurückzulassen, die Kräfte zu leeren, die Erde hinzulegen, und behauptete schlechterdings, daß auch der Barometer zurückgelassen werden müsse.

So gering, Klein und leicht dieses Instrument an sich ist, so wurde es dennoch auf der ganzen Strecke an Striden nachgezogen; durch volle 4 Stunden stetteten wir unter steter Lebensgefahr auf dem kaum 3 Fuß breiten Rücken fort; recht gegen Norden war ein stärkster lichter Präzipitio von helldunkel 500', eine Höhe, die bei

Naslovna stran »nacionalnega lista za izobražene bralce« Hesperus, kjer je v februaru 1813 izšlo za Slovence tako zanimivo Sieberjevo poročilo o njegovem vzponu na Triglav

Gospodu doktorju zdravilstva J. F. Pohlu v Pragi
Heiligenblut, 27. avgusta 1812

Naj Vam dodam še nekaj k zadnjemu Vam poslanemu pismu. Okrog Ljubljane, kamor sem bil prišel iz Idrije, sem v zadnjem času naredil ekskurzije, nakar sem 8. julija odšel v Bohinj, v gorovje, ki ga je proslavil Scopoli (*Alpes vochinenses*), in ostal tam do 15. julija. *Viola Zoysii*, *Saxifraga tenella*, *Horminum pyrenaicum*, *Selinum Segueri*, *Eryngium alpinum*, *Geranium argenteum*, *Trifolium noricum*, *Euphorbia carniolica*, *Galium rubrum*, *Draba hirta* so bile najimenitnejše rastline, ki sem jih našel.

Ferulo rablensis sem iskal zaman, zato pa sem našel neki novi *Selinum*, ki se dovolj razlikuje od *Selinum austriacum*; v mojih fasciklih naj se imenuje *Selinum Wulfenii*.

(...)

Moja najboljša pridobitev v Nemčiji pa je neka nova *Avena*, ki sem jo našel na »Kaschu« in pri Vipavi na Kranjskem. Nihče je ne bi mogel poimenovati bolje kot *Avena depauperata*; za Nemčijo je nova in bi lahko pač bila Villarsova *Avena calycina*; z onim imenom se bo pojavila v moji zbirki trav. Pri Gorici se našel: *Athamanta Matthioli*, *Daphne alpina*, pravi *Phyteuma Scheuchzeri* in dve novi nahajališči Scopolijeve *Andryala chondrilloides*, najlepše od vseh košarnic Nemčije. Z gospodom Wagnerjem sem v Ljubljani nabral Wulfenov *Potamogeton praelongum*, ki sva ga upravičeno preimenovali v *P. spathaceum*. — Z gotovostjo upam, da bom 28. septembra prišel v Prago. Dotlej Vaš najvdanejši

F. W. Sieber.

SIEBERJEVO ŽIVLJENJE IN DELO

Franz Wilhelm Sieber je bil rojen 30. 5. 1789 v Pragi v premožni družini. Bil je obdarjen z odličnim razumom in izvrstnimi telesnimi sposobnostmi, ni pa bil deležen primerne prve vzgoje. Po končani gimnaziji je študiral

matematiko, arhitekturo, fiziko in kemijo; ker na nekem natečaju ni uspel, se je usmeril v naravoslovju, posebno še botaniki, s čimer si je obetal hitrejšo slavo in potovanj v daljne dežele. V letih 1811 in 1812 je že potoval po Italiji ter tedanjih avstrijskih Alpah, med drugim se je 1812. povzpel tudi na Triglav. Nabrane in posušene rastline je od leta 1812 naprej prodajal v herbarijskih zbirkah z različnimi imeni; izdal je npr. 3 fascikle po 60 vrst s Kranjske, Koroške in Tirolske z naslovom *Plantae alpinae* (Alpske rastline), 8 desetk zbirke *Collectio Graminum Europaeorum* (Zbirka evropskih trav), več sekcij zbirke *Herbarium Florae austriacae* (Herbarij avstrijske flore), od katere je 1. sekcija s 300 vrstami izšla leta 1821 in vsebovala tudi rastline s slovenskih nahajališč.

V letih 1814 in 1815 je spet študiral: vpisal se je na medicino, študiral pa tudi filozofijo, klasične in žive jezike, geometrijo, navtiko in farmacijo, vendar pa ni nikoli dosegel kakšnega akademskega naslova. V januarju 1817 je prišel na Kreto in o svojem tamkajšnjem 9-mesečnem bivanju napisal svoje najpomembnejše delo *Reise nach der Insel Kreta* (Potovanje na otok Kreto), ki je izšlo leta 1823 v dveh delih. S Krete se je napotil v Egipt, od tam pa leta 1818 v Palestino in je v decembru tega leta pristal v Trstu. Njegovo najdaljše potovanje pa je bila pot okrog sveta v letih 1822—1924, ko je obiskal otok Mavricij, Avstralijo in Rt Dobrega upanja ter povsod obilno nabiral rastline in tudi drugo.

Ko se je vrnil v Evropo, je do leta 1825 bival v Nemčiji, urejal svoje herbarije in določal v Avstraliji nabrane rastline. Tega leta se je vrnil v Prago, kjer pa so se vedno bolj kazala že prej opažena znamenja duševne bolezni. Še enkrat je odšel na zbiralno potovanje, 1830. v Dauphinejo, nakar so ga konec tega leta v Pragi zaprli v umobolnico, v kateri je 17. decembra 1844 umrl. (Življenjepisni podatki so vzeti največ iz biografij F. C. Dietricha in W. R. Weitenwebra.)

Sieber je bil sposoben, a nemiren duh, ki se ni znal osrediniti. S svojo izredno marljivo, kar neznanško nabilno dejavnostjo, h kateri je spodbujal tudi druge, potovalno vnemo in smislom za trgovanje s posušeni

rastlinami je pomembno prispeval k poznavanju rastlinskega sveta mnogih dežel. Botanična veda se mu je oddolžila s poimenovanjem rodu *Siebera* ter mnogih vrst iz različnih območij Zemlje; pri nas je znan repuš, ki ga je Sieber — verjetno 1812. leta — našel na Ljubelju, ki je torej njegovo klasično nahajališče, kot *Phyteuma charmellii* (napačno) določenega razširil v svojih eksikatih (posušenih rastlinah), nakar ga je **K. Sprengel** leta 1813 krstil za Sieberjev repuš (*Phyteuma sieberi*).

OPOMBE K SIEBERJEVEMU POROČILU

Sieberjev opis vzpona na Triglav je pomemben, ker je eden od prvih natisnjenih virov. Preseneča nas, kako malo je v njem konkretnih podatkov o poti, ki je Sieberja vodila na vrh, obilno pa so opisane težave na njej. Omenjena ni niti ena rastlina, kot da se Sieber v pismu, napisanem nepolna dva tedna po vzponu, še ni povsem opomogel od težav, ki jih je moral premagati, in ohladil od navdušenja nad uspešnim vzponom. Izvemo, kdo je bil pred njim na triglavskem vrhu, pri čemer pa Sieber omenja samo Hacqueta — pa še to le njegov drugi vzpon leta 1782, v kolikor je do njega sploh prišlo — in Kleinerja ter pri tem zanemarija več drugih, ki so tudi že bili na vrhu. Kleinerjev vzpon je v kronikah triglavskih vzponov le malo znan in največkrat sploh izpuščen, čeprav je ta sicer povsem neznan »gamsji lovec« opravil tudi meritve Triglavove višine (**Rosthorn** 1830, v slovenskem prevodu **J. Wester** 1928: 132; Anonym. 1843: 105, **Deržaj** 1980: 156). Najbrž je prav on tisti »gamsji lovec«, o katerem piše Sieber, da ga je baron (Zois) nagradil z 12 dukati in ga 3 dni gostil v gradu (pač v Bohinjski Bistrici). Da je bil Zois tako radodaren, je lahko imelo vzrok v tem, da je bila to sploh prva meritve, opravljena na samem vrhu Triglava; Zois se je najbrž zavedal, da Hacquet nikoli ni prišel na sam vrh in da torej Hacquetove meritve niso povsem točne.

Iz Boh. Bistrice je Sieber odšel s 3 vodniki (v izvirniku »mit 3 Führen«, zelo verjetno pa bi moralo biti »mit 3 Führern«). Za triglavske zgodovinarje in višinomerce so zanimivi nekateri Sieberjevi podatki, npr. o baronovi nagradi za uspešen vzpon pred »18 leti« (1794 ali vendarle 1793 /Kleiner ?!) in o izmerjeni Triglavovi višini (1457 sežnjev, katerih?). Preračunano v metre (prim. **Kurent** 1987: 46—47) v pariških sežnjih to pomeni 2838,236 m, v dunajskih pa 2763,177 m.

Skopi Sieberjev opis k sreči dopolnjujejo podatki iz korespondence med Ž. Zoisom in fužinskim oskrbnikom A. Kollerjem, ki jo je v od triglavskih kronistov doslej menda spregledanem članku prvi objavil ljubljanski muzealec A. Müllner (1895: 237—285). Neodvisno od njegovega članka je isto korespondenco uporabila tudi M. M. Debelakova-Deržaj (1948: 105—106). Iz Kollerjevih pisem Zoisu izvemo za Sieberjeve poti v bohinskih gorah, smer triglavskega pristopa in sestopa (Konjščica—Tosco—Velo polje—Triglav—Velo polje—Trsje—Voje—Stara Fužina), imena Sieberjevih vodnikov pri vzponu na Triglav, ki pa so, po Kollerjevih besedah, svojemu gospodu pri plezanju sledili le z veliko težavo, tako dober plezalec da je bil. Res pa Sieber priznava, kako je bil pri sestopu s Triglava njegov

rešitelj neimenovani pastir. Z njim so bili, kot piše Koller Zoisu, Tolminec **Rausl** (bohoričica?) in njegov sin ter Bohinjec »**Markuseti**« (po **Lovšinu** 1961: 112 **Anton Markizetti**). Oče Rausl na vrh ni prišel, za vzpon pa je bil najbolj zaslužen brezimni pastir, ki ob tej priložnosti gotovo ni bil prvič na vrhu. Ta neimenovani pastir je še eno potrdilo za spoznanje, da so bili za zgodnje osvajanje Triglava s svojimi izkušnjami in osebnim pogumom najbolj dragoceni imenovani in neimenovani bohinski domačini, medtem ko so v zgodovinskem spominu prejkone ostali »gospodje«. V prid zadnjim (Ž. Zois, B. Hacquet) pa je vendarle treba pripomniti, da so ti prispevali zamisel, znanstveno radovednost, pa tudi sredstva.

K sreči se je na vrhu Triglava v zaprti steklenici vsaj do 1822. leta ohranil Sieberjev listek, ki ga je našel stotnik **Bosio** in ga prepisal: »Po Hacquetu sem tretji, ti, bralac, boš četrti, uživaj trenutek, kajti v tem življenju ti ne bo več dan. Franz Wilhelm Sieber, botanik v Pragi, 22. julija 1812« (F. Jacomini-Holzappel-Waasen 1823: 65).

Iz Kollerjevih pisem tudi izvemo, kako brezvestno je Sieber izkoristil Zoisovo gostoljubje, ko je vse stroške zase in za spremljevalce (13 dni po 6 ljudi) preprosto prenesel na Zoisov račun. »Botaniku sem pokazal prst, zgrabil pa je za obe roki,« je 29. julija resignirano po-tožil Zois.

Zanimivo je tudi, kako dobro je Koller, čeprav v botaniki neizkušen, presodil Sieberjev »nabiralni bes«: »Zoprno pri nabiranju cvetic je, da se s trudom in stroški zbere velika količina, nato pa se znaten del tega vrže skozi okno.« Iz Kollerjevih opazk se da razbrati, da je Sieber dobro poskrbel zase, »nemarno ali kar mimogrede« pa za rastline, namenjene Zoisu. V že omenjenem Herbariju avstrijske flore (1821) so gotovo tudi rastline, ki jih je Sieber nabral leta 1812 v slovenskih krajih, vendar je to v podrobnostih ugotovljivo le z veliko truda in dela v tujih herbarijskih zbirkah. Značilno je, da je naš **F. Hladnik** 11. 9. 1815 v pismu botaniku **G. Janu** po-tožil, kako je imel v herbariju dovolj gomoljaste zvezdice, nakar je prišel Sieber in si vse prilastil. O Sieberjevi nenasitni želji po kar največ posušenih primerkih redkih rastlin iz idrijske okolice pričajo tudi njegova pisma idrijskemu lekarnarju **K. Freyerju** (Petkovšek 1977: 124). V Sieberjevem besedilu navedena latinska rastlinska imena so zanimiva predvsem za botanike in jih tukaj ne kaže posebej razlagati, posebno še, ker se ne nanašajo na rastline s Triglava.

Iz drugega v februarški številki *Hesperusa* objavljene-ga pisma so prevedeni samo nekateri odstavki, v katerih se Sieber vrača k botaničnim najdbam pri nas, pri čemer govori o rastlinah iz bohinskih gora (izza navedenih imen jasno vstaja flora Črne prstii), goriške in ljubljanske okolice. — Trava *Avena depauperata*, po Sieberjevem mnenju najboljša pridobitev »v Nemčiji«, je skoraj gotovo rastlina, ki jo danes imenujemo *Danthonia alpina*; Sieber zaradi nje vsekakor ni vstopil v zgodovino botanike. — »Na Kaschu« (v izvirniku »am Kascho«) najbrž pomeni na Krasu. — »Gospod Wagner v Ljubljani« je bil lekarnar, ki se je zanimal za rastlinstvo. Njegov nečak **dr. Žiga Graf** (1801—1838) je bil pomemben kranjski botanik, ki je za stricem prevzel lekarno »Pri enorožcu«. — Omenjeni dristavec (*Potamogeton praelongus*) je zanimiv zato, ker je bil prvič naj-

den v Ljubljani in Iščici, nakar so ga, sodeč po herbarijskih primerkih, ohranjenih v herbariju Prirodoslovnega muzeja Slovenije, kranjski botaniki nabirali vse do leta 1861, pozneje pa nič več (ustno sporočilo **dr. Nade Praprotnik**).

***

Zahvaljujem se **prof. dr. W. Greuterju** (Berlin), ki mi je poslal kopije nekaterih težko dostopnih literarnih virov, predvsem pa mi je v hvaležnem spominu **doc. dr. Vladimir Skalicky** (1930—1993) iz Prage, ki mi je priskrbel kopijo Sieberjevega tiskanega poročila. Če Planinski vestnik pod razgledanim uredništvom nepozabnega **prof. Tineta Orla** leta 1977 ne bi objavil slovenskega prevoda Richterjevega rokopisa, bi Sieberjevo poročilo najbrž še vedno ostalo zunaj razvida slovenske gorniške in rastlinoslovske javnosti.

LITERATURA

- Anonymus, 1843: Vaterländisches. Die Gebirge Illyriens. Illyr. Blatt 1843, 26 (29. 6.): 105—107.
 Ceklin, F., 1977: Bohinj in Triglav. Plan. vestnik 77: 129—144.
 Debelakova-Deržaj, M. M., 1948: Kronika Triglava. Plan. vestnik 48: 104—112.

- Deržaj, M., 1980: Zgodovina meritev višine Triglava. V knjigi: T. Stroj (uredn.): Triglav, gora naših gora, str. 141—163. Domače in tuje gore 19, Založba Obzorja Maribor.
 Dietrich, F. C., 1881: Franz Wilhelm Sieber, ein Beitrag zur Geschichte der Botanik vor sechzig Jahren. Jahrb. bot. Gart. Mus. Berlin 1: 278—306.
 Jacomini-Holzappel-Waasen, F., 1823: Hauptmann von Bosis Reise auf die Spitze des Berges Terglou in Krain, in July des Jahres 1822. Illyr. Blatt 1823, 17 (25. 4.): 65—68.
 Kurent, T., 1987: Merski sistemi v arhitekturi na Slovenskem. Zborn. zgodov. naravosl. tehn. 9: 39—65.
 Lovšin, E., 1961: Gorski vodniki v Julijskih Alpah. Planinska založba Slovenije, Ljubljana.
 Müllner, A., 1895: Der Botaniker Karl Sieber in der Wochein. Argo 4: 237—238.
 Petkovšek, V., 1977: J. A. Scopoli, njegovo življenje in delo v slovenskem prostoru. SAZU razr. prir. vede, Razprave 20: 89—192.
 Richter, [F. X.], 1821: Die Wochein. Illyr. Blatt 1821, 20 (18. V.): 77—80.
 Richter, »P« [F. Ks.], 1977: Triglav in Bohinj. Plan. vestnik 77: 426—433, 503—510.
 Sieber, F. W., 1813: Siebers naturhistorische Briefe (Bestimmung des Terglou). Hesperus 1813 (9): 65—68.
 Weitenweber, W. R., 1852: Biographische Skizzen böhmischer Naturforscher 3. Franz Wilhelm Sieber. Lotos 2: 116—119.
 Wester, J., 1928: Pred 100 leti na Triglavu (Rosthorn). Plan. vestnik 28: 129—132, 153—155, 175—177, 193—200.

ALI NAJ BI NA SLOVENSkih GORAH (SPET) STALI KRIŽI?

ZNAMENJA VRH GORE

FRANC EKAR

Upravni odbor Planinskega društva Kranj je letošnjega 22. julija ob planinskem prazniku ustanovitve Kranjske podružnice Slovenskega planinskega društva leta 1899 v svoji planinski koči na Kališču, na nadmorski višini 1540 metrov, sklical posvetovanje »Kakšno naj bo znamenje vrh slovenske gore«. Nanj so bili povabljeni predstavniki občin Preddvor, Trzič in mestne občine Kranj, Ministrstva za okolje in prostor, Planinske zveze Slovenije, Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine, Oddelka za etnografijo ljubljanske Filozofske fakultete, nekaterih planinskih društev, Cerkve, krajevnih skupnosti Bela in Jezersko, Gorske reševalne službe in Zveze združenj borcev, udeležilo pa se ga je nekaj več kot deset zainteresiranih.

KRIŽI IN MARIJINI KIP

V uvodnih razmišljanjih sem kot pobudnik za sklic tega posvetovanja med drugim dejal, naj bi se po petih letih slovenske samostojnosti in neodvisnosti odločili, kako naj bi zaznamovali nekatere markantne slovenske gorske vrhove (če bi jih že zaznamovali), da bodo slovensko alpsko prepoznavni. Glede tega namreč prihaja od planincev, lastnikov zemlje in drugih, tudi politično usmerjenih, vse več predlogov in zamisli. Temu označevanju se bomo težko izognili, zato bi se morali na to pripraviti in doseči, da bi imelo znamenje etnografsko, kulturno in umetniško sporočilo in da bi bilo hkrati uporabno za geodete. Želja marsikaterega ljubitelja gorskega sveta je, da bi bila določena gora natančno prepoznavna tudi po določenem znamenju na vrhu, ob ka-

terem bi nemara lahko premišljevali ter se v pisno knjigo ob znamenju vpisali — za spomin in za preventivo, če bi se kaj pripetilo in bi potem gorski reševalci lahko na podlagi vpisa pravilno usmerili reševalno akcijo.

Ob tem se seveda ni bilo mogoče izogniti čisto konkretnemu znamenju, ki naj bi stalo na vrhu Storžiča: krajevni skupnosti Bela in Bašelj ter obe turistični društvi sta že lanskega novembra priglasili obeležje na vrhu Storžiča in poslali Ministrstvu za okolje in prostor ustrezno vlogo, ministrstvo pa jim je odgovorilo, da bi predlagano obeležje, zvonček, na nadmorski višini 2132 metrov plašilo divjad. Vendar stoletne izkušnje dokazujejo, kako ni zvonjenje domačih živali z zvonce na višini več kot 1700 metrov nikoli motilo divjadi.

Smo na območju, ki je blizu avstrijskega in italijanskega alpskega sveta, kjer je takšno označevanje gorskih vrhov še posebno aktualno. Avstrijski Korošci na vrhove, na primer, postavljajo križe, Italijani najpogosteje Marijine kipe. Sicer pa so tudi nekateri slovenski vrhovi že obeleženi: na Triglavu stoji Aljažev stolp, na Škratlaci, Stolu, Mangartu in še kje so postavljeni križi, na Snežniku je smerni kvader, na mejnih gorah z avstrijsko Koroško, kot na Belski Glavi ali Pristovskem Storžiču, stoji križ. Ker je fotografija markantnega gorskega vrha pogosto sestavni del turistične propagande in promocije države, bi morali v Sloveniji pri morebitnih novih znamenjih na gorskih vrhovih upoštevati geografske, etnografske, arhitekturne in ljudske značilnosti posameznega območja. Upoštevati bi bilo treba mnenja čim številnejših obiskovalcev gorā ter vsekakor ločiti med kičem in kulturnim oblikovanjem ter izbrati primeren material.

TIPIČNO SLOVENSKA ZNAMENJA

V skoraj dveurni razpravi so udeleženci posvetovanja med drugim sklenili naslednje:

- planinski vrhovi naj bi bili »nedotakljivi«, z znamenji bi jih bilo mogoče označevati le tam, kjer so podobna obeležja že bila (**Metod Ferbar**, Upravna enota Kranj);
- potrebno je preprečevati samovoljno postavljanje obeležij in določiti, na katere vrhove obeležja nemara sodijo; označitev vrha naj bi bila le tolikšna, da bi se videlo, kje je natančno vrh; tudi izbira materialov naj bi bila okolju domača, urediti je treba tudi sistem vzdrževanja takih obeležij (predsednik PD Škofja Loka **Jože Stanonik**);
- vrhovi naj bodo označeni tipično slovensko, saj je Slovenija prepoznavna prav po gorah, na Slovenskem pa so na nižjih gričih predvsem cerkve, zato naj bi obeležja tudi na visokih gorah dobila enako poslanstvo (**Peter Orehar**, Slovenski krščanski demokrati);
- obeležje na vrhu gore naj ne bo improvizacija in naj bo obiskovalcem predvsem dopadljivo (**Pavle Golob**, Skupnost Kokrškega odreda);

- znamenje na vrhu gore mora upoštevati tudi elemente varnosti in preventive, grajeno pa mora biti za vse letne čase (strela, sneg, vpišna knjiga — **Peter Keše**, GRS).

Če se bomo že odločali za slovenska znamenja vrh gore, naj bodo slovensko značilna, da se ne bo zgodilo, kot se je s ponekod uveljavljeno dobrodošlico s kruhom in soljo, kar je ruski pravoslavni pozdrav dobrodošlice, ki s slovenskim izročilom nima nobene povezave. Predvsem pa je pri projektiranju takih obeležij treba upoštevati krajino, lokalne značilnosti in stroko, kar sta dotlej že večkrat poudarjala predsednik Krajevne skupnosti Bela in arhitekt **Marko Šenk** z Jezerskega.

Kot je bilo rečeno na posvetovanju, naj bi takšne razprave nadaljevali še v drugih lokalnih okoljih. Kot sklepna pobuda je bilo na Kališču sklenjeno, da te zaključke posredujejo Ministrstvu za okolje, Katedri za etnologijo Filozofske fakultete in Ljubljani, Planinski zvezi Slovenije in še komu, da bi na pristojnih mestih obravnavanje te problematike nadaljevali.

RAZMIŠLJANJA OB 20-LETNICI NEKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA

ALI SO DRUŠTVA (IN ZVEZA) RES V KRIZI?

TONE STROJIN

Če bo zdaj zelo dejavno Planinsko društvo Viharnik iz Ljubljane kdaj prenehalo obstajati, za njim zanesljivo ne bodo izginile vse sledi: v prvi polovici letošnjega leta je izšel zbornik »Dvajset let Planinskega društva Viharnik 1974—1994«, ki ga je uredila in opremila **Nada Mlač**, likovno opremil **Vlado Kovač**, izdalo pa PD Viharnik. Na 46 straneh knjižnega formata je objavljena vrsta tehničnih prispevkov nekdanj in zdaj vodilnih društvenih delavcev, posebno tehten pa se nam je zdel prispevek soustanovitelja tega društva in prvega urednika društvenega glasila Viharnik **dr. Toneta Strojina** »PD Viharnik dvajsetletnik — kako naprej«, ki ga ponatiskujemo v celoti. (Op. ur.)

***

V vsebinski krizi, ki jo preboleva slovenska krovna planinska organizacija in ki se že dalj časa vleče na področjih, kjer se ne bi smela, so planinska društva, kot je PD Viharnik, primer pravega gorniškega razpoloženja na prostovoljni osnovi. Možen odgovor, zakaj, je en sam — ker so takim društvom tuji vsak materializem, birokracija, funkcionarska srečanja in še marsikaj. Čeprav so številna majhna društva navadno finančno revna, jih pri življenju vzdržuje predvsem idealizem, kot je na samem začetku botroval ustanovitvi SPD. Sedaj imamo paradoksalno situacijo, da slovensko gornišvo kot zgled vzdržujejo majhna društva, večja društva in krovni vrh pa se mučijo, kako se vzpeti na proračunske vire in druga finančna vrimena.

PD Viharnik je društvo, ki ga zaznamuje predvsem članstvo pretežno višje, če že ne visoke strokovne izo-

brazbe, kar se pozna pri vrednotenju društvenih ciljev in odnosu do gornišva. Prednost PD Viharnika je klubu podobna organiziranost, katere cilji so obiskovanje izletniških točk, družabnost, medsebojna spoznavanja; vrstni red niti ni pomemben in ne značilen. Gotovo je v civilni družbi sedanjega obdobja klubska organiziranost gornišva primernejša od obširne društvene organizacije, ker je klubski način bolj prožen, prilagodljiv, vsebinsko polnejši in omogoča bolj pristne medčloveške odnose in prijateljstva kot »življenje« v društvu, ko se članstvo med seboj komaj vidi ali katerega temelj je z društvenimi pravili določena organizacija, ki zaide v birokracijo (glej Informator PZS).

I

Osnovna značilnost dela PD Viharnik je usmerjenost v naravo in gore. Tej dejavnosti so podrejene druge dejavnosti, recimo markiranje, propaganda in informiranje.

V dvajsetih letih ima PD Viharnik kaj pokazati! Kako naprej?

Glede na to, da je izletniška dejavnost društva najbolj razvita, je perspektiva lahko še bolj bogata izletniška dejavnost z izbiro ciljev, primernih fizičnim sposobnostim udeležencev in različnim okusom.

Znano je, da v društvu obstaja skupina interesentov za trekinge, ki je že obiskala Himalajo in Južno Ameriko in ima v prihodnjih letih v načrtu obiskati še nekaj tujih gorstev. Ker gre za več ali manj načrtno dejavnost, lahko že govorimo o sekciji za treking.

Naslednja skupina se »specializira« za skrite koticke srednje Evrope v tistih razsežnostih gorniške dejavnosti, ki zahteva kar nekaj plezalnih izkušenj, dobre kondicije in gorniških spoznanj.

Tretja skupina bi lahko imela spontano delujočo skupino za ekološke ekskurzije in planinske poti, tej skupini pa je skupna fotografija.

Kot četrto skupino bi lahko šteli tisto skupino članov, ki so ji pri srcu popotovanja, popotniški turizem ali krajše bivanje s šotorom.

Največ interesentov pa je vključenih v redno izletniško dejavnost. Samo želimo si, da bi še pred obcnim zborom ali ob njem imeli posebej natisnjeno izletniško ponudbo vseh omenjenih zvrsti z nekaj več podatki.

II

Naslednje klubske področje, ki utrjuje gorniško družino Viharnika, je planinska družabnost. V današnji zategnenosti časa so družabne prireditve, ki niso le za novo leto, prijetna sprememba za vse. Primernih točk v gostiščih okrog Ljubljane ne manjka, sposobnih organizatorjev med nami pa tudi ne.

Kot naslednjo dejavnost gre razvijati različne konjičke (fotografijo, film, planinsko zbirateljstvo), pri čemer nikakor ne mislim na zbiranje žigov, pač pa zbirateljstvo na planinske teme (stare planinske značke, filatelija itd.). Zlasti za mladino je zbirateljstvo vseh vrst tudi poučno, ker zbiratelja seznanja z zgodovino, zemljepisom, znanimi osebnostmi, jubileji, dogodki, favno in flo-ro. Resda zbirateljstvo obremenjuje očetovo denarnico, je pa investicija v ta namen vsekakor bolj smotna kot pa žepnina za lokale, da ne rečem še kaj hujšega.

V gorništvu je zlasti pomembna kultura. Na srečo je po svetu precej gornških muzejev, galerij, razstav, filmskih festivalov, planinskih knjigarn itd. Za take obiske, žal, ne skrbi ne PZS, ne katera od številnih potovalnih agencij. Ob primernih propagandni bi taki kulturniški izleti,

tudi peš v bližino, pomenili prijetno spremembo v izletniškem koledarju društva.

Posebna kulturna oblika izletov naj bi bilo načrtno obiskovanje evropskih narodnih parkov pod mentorstvom naših naravoslovnih inštitucij.

Seveda so možne tudi dogovorjene oblike sodelovanja s češkimi in slovaškimi planinci, ki imajo svojo planinsko potovalno agencijo, vodniško službo itd.

Možnosti klubskega življenja so torej raznolike in predvsem bolj vsebinske od društvenega življenja.

III

Gorništvu na pragu tretjega tisočletja se umika v klubski način življenja na podlagi posebnih interesov, ki združujejo večji ali manjši krog članov. Za družbene organizacije na množični osnovi ni več potrebe, ker so odpadli bodisi narodnoobrambni, bodisi ideološki razlogi. Množičnost tudi sicer niža kulturno obnašanje, ki je že tako nizko.

Medtem ko so imela prva planinska društva v tem stoletju nalogo prilagajati gore ljudem in ko danes ugotavljamo, da so pri tem šla predaleč in delovala zelo protiekološko, je naloga današnjih gornških klubov približevati sodobnega človeka goram na podlagi njemu primernih interesov.

Kdor bo razumel zahteve časa, ta se bo razvijal, drugi pa bodo poležavali na lovorikah stoletne tradicije, ki je mimo, in delali v imenu nekih pridobljenih pravic, za katere ne bo sredstev. Nekaj obcnih zborov in skupščin ob 100-letnici je dovolj zgovorno povedalo, kje smo. Zgodovino delajo ljudje, ne tradicija.

Naše PD je na dobri gornški poti, če bo sledilo željam članov.

Zato, viharniška družba, le tako naprej!«

33-LETNA ANGLEŽINJA ALISON HARGREAVES SAMA NA EVERESTU

»KER RADA STOJIM NA VRHU!«

Drobna Angležinja **Alison Hargreaves**, visoka le 160 centimetrov, premore neverjeten pogum in vztrajnost. O njej bi se časopisi z veseljem razpisali na dolgo in široko, ko bi le dovolila. Je mati dveh otrok: Tom je star šest let, Kate pa štiri. Oba sta jo navajena čakati ob vznožju gorá, kadar jo ubere po smereh, po katerih ji ne moreta slediti. Ko je bila pet mesecev noseča, se je povzpela na Eiger po zlovesči severni steni. Vse do zdaj se je vztrajno otepala novinarjev. O svojih občutkih in doživetjih nerada govori, na vprašanja o težavah, s katerimi se spopada, je redkobesedna. Ko so jo vprašali, zakaj pleza, je na kratko odgovorila: »*Ker rada stojim na vrhu.*«

Planinarjenje in alpinizem sta jo osvojila, ko je bila še otrok. Šestletno sta jo oče in mati, oba diplomanta matematike na Oxfordu, jemala s seboj na sprehode in izlete v bližini doma v Derbyshiru, med počitnicami pa na Škotsko v Lake District. Plezanje jo je prevzelo, ko je bila stara 13 let. »*Za plezanje sem izkoristila vsako priložnost,*« je dejala pred časom. Tudi ona se je od-

Alison Hargreaves, prva ženska, ki je popolnoma sama, brez spremstva ali podpore višinskih nosačev in brez uporabe dodatnega kisika iz bombe prišla na vrh Mount Everesta: »... ker rada stojim na vrhu!«

ločila za študij matematike na Oxfordu, a ga je zane-marila in opustila zaradi alpinizma. »Tako zelo sem si želela plezati, da sem temu posvetila ves svoj čas,« pojasnjuje.

SAMOTNA PLEZALKA

Ko je bila stara 21 let, se je prvič podala v Alpe. Opravila je vrsto vzponov na vrhove, ki jih angleške alpinistke pred njo niso osvojile. Leta 1988 se je poročila s 16 let starejšim **Jimom Ballardom**, alpinistom iz Yorkshira in lastnikom trgovine s svetovno opremo. Pustil je svoj posel in postal njen svetovalec, predvsem pa gospodinjec, tako da je žena lahko ves svoj čas posvetila plezanju. Družina živi v Spean Bridgu na Škotskem.

Leta 1993 je opravila vrsto izrednih vzponov v Alpah. V dveh mesecih je preplezala šest severnih sten. Plezala je sama, kar je seveda veliko napornješe in zahtevnejše. »Zame je bilo tako laže,« je dejala. »Sproščeno sem plezala, ker sem vedela, da moč pazi na otroka.«

Že takrat je premišljevala o Mount Everestu. Maja 1993. leta je **Rebecca Stephens** kot prva Angležinja osvojila najvišjo goro našega planeta, in sicer po normalni smeri prek Južnega sedla. Zato si je Alison zadala zahtevnejšo nalogo: na vrh je hotela stopiti prek severovzhodnega grebena, po katerem je britanskim alpinistom pred več kot 60 leti šestkrat spodletelo. Na

pot bi rada šla že lansko jesen, vendar ni mogla najti sponzorjev. Šele pozneje sta jo finančno podprla skupina izdelovalcev konfekcije in smučarsko središče Nevis. Kljub temu je bila z denarjem na tesnem. Mož in otroka sta tokrat ostala doma, ker je Tom postal šolar. »Ko je odšla na pot, nam je pustila na računu komaj dovolj za hrano in stanarino,« je povedal njen mož.

Iz Lase, glavnega mesta Tibeta, se je sredi letošnjega aprila odpravila do baznega tabora na ledeniku Rongbuk, kjer je ostala do konca meseca zaradi aklimatizacije. Bila je pripravljena do junija čakati na lepo vreme, vendar se je pojavilo prej, kot je pričakovala. Enajstega maja je zapustila tabor na višini 6400 metrov in priplezala do 7700 metrov, kjer je bivakirala. Naslednjo noč je bila že na višini 8300 metrov, 550 višinskih metrov pod vrhom. Čeprav se je temperatura ponoči spustila na minus 30 stopinj Celzija, je bilo jutro 13. maja izredno lepo. Odločila se je, da poskusi priti na vrh. S seboj je vzela samo steklenico vode, dve kameri in oddajnik. Na pot je krenila ob 4.40. Iz baznega tabora so jo videli, ko je izginila v senci, kjer sta jo čakali prvi dve težji oviri.

VELIKI BLIŽNJI NAČRTI

Okrog 11. ure dopoldne je dosegla vršno piramido. To je bil najtežji del vzpona, kot je povedala pozneje. Sneg je bil zrnat in nestabilen. Ko je zagledala vrh, so jo obile solze, »ker sem bila končno trdno prepričana, da mi

Trikrat v jamah Kanina

Pri sestavljanju tekoče slovenske planinske bibliografije uvrščam v njen seznam še jamarško literaturo. Tako sem se seznanil s spominskim Biltenom Jamarskega kluba Železničar, ki je izšel ob njegovi 40-letnici. V njem sem lahko večkrat prebral o težavah, ki so jih imeli jamarji v prvih desetletjih po 2. svetovni vojni, in sicer s prevozi s starimi avtomobili ali kmečkimi vozovi, predvsem s prevozi težke jamarške opreme. Tako sem se odločil, da zapišem tudi svoje spomine na srečanje z jamarji.

Z doto, ki sem jo dobil po starših, si nisem mogel kupiti stanovanja, ker v prosvetni službi takrat ni bilo mogoče dobiti stanovanjskega kredita. Zato sem si leta 1962 kupil svoj prvi avto — fiča seveda. Prijateljem in sorodnikom sem se ponudil, da jih lahko kam peljem. Tako me je starejši brat France, ki je bil takrat že dalj časa pri jamarjih, prosil, če ga lahko z njegovima kolegoma **Borisom Sketom** in **Juretom Kunaverjem** odpeljem do podnožja Kanina. Razveselil sem se te poti, saj sem vedno rad hodil v hribe, v tem delu Primorske pa nisem bil še nikoli.

Iz Ljubljane smo se v povsem novem avtomobilu odpeljali s polnimi nahrbtniki oblačil, hrane in pijače ter jamarške ropotije če se še prav spominjam ob polnoči. Čeprav je bila vožnja dolga, smo bili od ure do ure bolj veseli. Zato ni bilo prav nič čudno, da smo tudi glasno peli, kot da bi odhajali na sluzenje vojaškega roka. Popolnoma trezni smo si namreč želeli, da bi nas ustavila miličniška patrolja in opravila alkoholni test.

Pot na Kaninske pode smo začeli v vasi Plužna. Kolegi so mi pripovedovali, da je na Podih veliko jam in brezen in da ne smem hoditi sam po brezpotjih. Kmalu za robom smo res že prišli do prvega brezna in se ga seveda razveselili. Ker sem bil na taki ekspediciji prvič, sem ubogal vse, kar so mi svetovali. Potem ko so vsi trije moji sopotniki zlezli v jamo in se tudi vrnili iz nje, so mi predlagali, naj se še sam spustim v globino. Nisem vedel kako, »abzailov« še nisem nikoli, zato so me navezali kot ponesrečenca ter me spustili kakih 30 metrov globoko. Pristal sem na vrhu snežnega stožca. Zame je bilo to takrat nenavadno in enkratno doživetje. Še nižje nisem upal, ampak sem komaj čakal, da me spet potegnejo na svetlo. Po vrnitvi sem bil popolnoma moker, a ne zaradi dežja.

Čeprav je Jure ugotovil, da ne bom kaj prida raziskoval slovenskih kraških jam, mi je predlagal, naj se vseeno vključim v klub. Opravljal bi službo telefonista pri vходу v jame. Imel je popolnoma prav. Ker pa sem se ob velikih obveznostih v službi aktivno ukvarjal tudi z igranjem košarke v slovenski ligi, se še za to nisem mogel odločiti. Tako sem bil tedaj s pravimi jamarji v podzemskem breznu prvič, zadnjič in nikoli več.

Ko smo (so) raziskali še nekaj brezen, smo odšli še na dolgo pot na vrh Visokega Kanina (2587 m, danes 2. točke Razširjene slovenske planinske poti), ki sem ga takrat prvič obiskal.

Kadarkoli smo se potem »kaninci« srečali, se nismo pozdravili z dober dan, ampak kar s: Kanin!

Ciril Velkovrh

bo uspelo«, kot je povedala pozneje. Na vrh je stopila ob 12.08. Takoj je poklicala bazni tabor in njene prve besede so bile: »Sporočite Tomu in Kate, mojima otrokoma, da sem na strehi sveta in da ju imam neizmerno rada.«

Srečo, da stoji na vrhu najvišje gore na svetu, je uživala tričetrt ure, nato pa se je morala odpraviti nazaj. Sestopala je zelo pazljivo. Bivakirala je v prvem višinskem taboru, naslednji dan pa je prišla do baznega tabora. Pomanjkanje kisika na veliki višini ji očitno ni pustilo nobenih posledic.

Brž ko se je vrnila domov, je že začela načrtovati novo odpravo v Himalajo. Mika jo K2, druga najvišja gora, na katero bi se rada povzpela prav v kratkem. Še letos pa bi želela priti tudi na vrh tretje najvišje gore na svetu, na Kangčendzengo.

Alison Hargreaves je lani povedala, da je človek, ki ni nikoli zadovoljen, zato bo verjetno vse življenje hlepela po novih dogodivščinah. Njen soprog je dejal, da je osvojitve Mount Everesta vendarle prinesla spremembo v njihovo življenje. Za Alison so se začeli zanimati mediji, ponujajo se pokrovitelji, tako da vsaj z denarjem družina verjetno nekaj časa ne bo imela težav.

SKORAJDA PLANINSKE DOGODIVŠČINE IZ KAMENE DOBE

TREKING PO DOLINI BALIEM

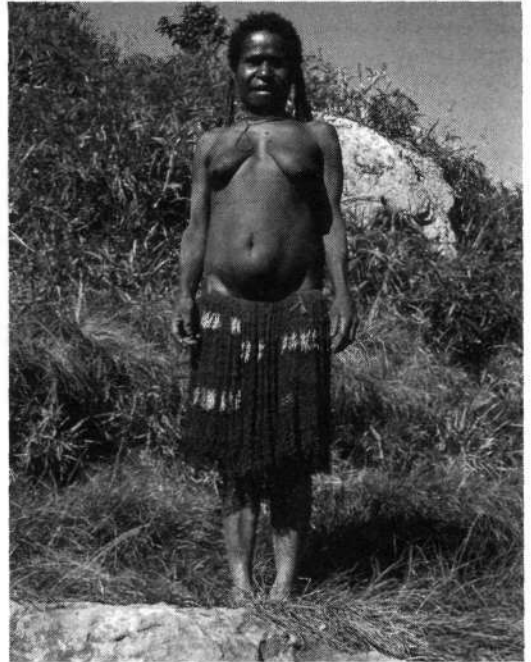
SUZANA CESAR, NATAŠA ERJAVEC

Poleti leta 1993 sva na poti po Indoneziji obiskali tudi dolino Baliem, ki leži v osrčju Irian Jaya (Zahodna Papua, Nova Gvineja). Svet je za skrivnostno dolino in njene prebivalce prvič zvedel leta 1938, ko je na jezeru Habbema pristal prvi belec, **Richard Archbold**. Dolina se razteza približno šestdeset kilometrov v dolžino, široka pa je 16 kilometrov. Zdi se, kot da se je za ljudstvo Dani čas že davno ustavil. Žive v preprostih okroglih kočah, prekritih s slamo. Poljedelci so, ki svoje njive s sladkim krompirjem obdelujejo s kamnitim orodjem. Še pred nedavnim so bili pogumni vojščaki, tudi lju-dožrci, prihod misijonarjev leta 1954 pa je življenje v dolini korenito spremenil.

BALIEMSKA DOLINA

Sentani — končno sva na Irianu! Kar ne moreva verjeti. Na letališču že čutiva drugačnost, med Indonezijci in belimi prišleki se gnetejo ljudje drugačnega videza. Za živahnimi očmi in potezami na obrazu slutiva svet divjine in prvobitnosti. Polet v Wameno traja petdeset minut. Letalo je edina vez s tem ljudstvom; pokrajina je namreč neprehodna zaradi tropskih pragozdov, močvirij in visokih gora, ki s Trikoro dosežejo blizu 5000 metrov višine. Želje in poskusi so, da bi potegnili cesto med Sentanijem in Wameno, a celo največji optimisti dvomijo, da bo kdaj zgrajena, če pa že bo, jo bo skoraj nemogoče vzdrževati. Najina vznemirjenost narašča, z zanimanjem opazujeva divjino in neprehodno pokrajino pod sabo, nestrpno že pričakujeva dolino Baliem.

Pristanek letala je največji dogodek v vasi. Letališče v Wameni je bilo še pred nekaj leti travnato. Dolina Baliem je dno kotla, ki ga obkrožajo neprehodni tritisočaki, večji del dneva oviti v sive oblake. V to krpico sveta je bilo nekoč res nemogoče pristati, in ko krožimo nad Wameno, razumeva, zakaj je bila dolina odkrita šele pred šestdesetimi leti. Med indonezijskimi uradniki in belimi turisti radovedno stojijo črni nagci s svojo edino opravo — ščitnikom za penis. Ne moreva verjeti svojim očem: ti ljudje vendar ne morejo biti resnični. Z radovednimi, iskrivimi očmi spremljajo vsak naš gib.

Danijska ženska

Malce sramežljivo postopajo okrog nas in si nas s prijaznim izrazom na obrazu ogledujejo. Nobenega sprenevedanja ni v njih, tako naravni so v svoji radovednosti. Še ne dolgo tega niso vedeli, da obstaja svet, drugačen od njihovega: avtomobili, denar, obleke. Življenje Danijscev so črni prašički, rdeč krompir, nekaj zelenjave in sadja ter preproste okrogle kočice. To je svet, v katerega zdaj vsiljivo vstopajo Indonezijci s svojim jezikom, običaji in vero.

WAMENA

Odkar so vas odkrili belci, ima precej spremenjeno podobo. Ob tržnici so zrasle škatlaste zgradbe — hote-

Wuanem, vasica pod bananovci na poti v Tangmo

li. Lastniki so podjetni Indonezijci, ki so zaslužili, da lahko s turisti, ki v vse večjem številu prihajajo v dolino, dobro zaslužijo. Obisk tržnice je prava paša za oči; mešajo se goli in oblečeni Danijski iz bližnjih in daljnih vasi, prinašajo poljske pridelke, v smrdečih kanalih ob njej pa perejo ribe in zelenjavo.

Nastaniva se v hotelu, ki še ni star leto dni. Edino razvedrilo po šesti uri zvečer, ko Wameno zagrne noč, so miši, ki se podijo po sobah, zgodaj zjutraj pa naju zbudi glasna molitev iz bližnje džamije.

V dneh, ki jih imava na voljo za odkrivanje doline, želiva spoznati čimveč. Skleneva, da se bova tja, kjer je to mogoče, peljali z bemom. V oddaljene vasice, kamor ceste ne vodijo, se bova odpravili peš.

Edini način prevoza po dolini so bemi — japonski kombiji. Bemo postajališče leži ob letališču. Tu ni peronov in vozniških redov, le nad nekaterimi bemi visijo napisi z oznako končne postaje. Način, kako potniki vedo, kam je namenjeno vozilo, je preprost: voznik se postali pred vozilo in glasno kliče ime kraja. Pridružijo se mu prvi potniki in zdaj kričijo skupaj. Precej glasni so in vsi sodelujejo, saj vedo, da bo bemo odpeljal šele, ko bo poln. Toda biti poln ima v našem jeziku drug pomen kot v Wameni. Kombi, v katerem bi se po najini oceni udobno peljalo osem ljudi, nosi tablico z oznako 12 orang (12 oseb).

Odkriva voznika, ki kriči »Manda, Manda, Manda«. Vstopiva in medtem ko čakava na ostale sopotnike, opazujeva vrvež na postaji. V sosednji bemo, poln ljudi, so naložili še velikega zvezanega prašiča. Temu takoj sledi manjši sorodnik, ki s prevozom očitno ni zadovoljen, saj nejevoljno kruli. Naš kombi se medtem veselo polni, voznik pa s petnajstimi potniki še ni zadovoljen. Čakava torej dalje, v sosednji bemo pa nalagajo že tretjega prašiča. Kako se je zgodba s prašiči nadaljevala, nama ni bilo znano, saj se je v naš kombi zrinil še sedemnajsti potnik in odpeljali smo se proti severu.

MUMIJA

V dolini je mogoče videti mumije. Ustavimo se v Akimi, kjer je prekajena človeška mumija glavna turistična atrakcija, zato je ogled potrebno plačati. Iz moške kolibe prinesejo sedeče posušeno truplo poglavarja, njegova glava je bogato okrašena s perjem, vrat mu krase oglice s prašičjimi čekani in posušeni ptičji kremplji. Na vsako stran mumije se postavi Danijsca in

vse je pripravljeno za fotografiranje. Za plačilo zahteva ta denar in cigarete. Kajenje je namreč med Danijski močno razvito, kadijo pa moški in ženske. Indonezijska oblast je v dolini na srečo prepovedala alkohol.

Vožnja je zgodba zase. Danijski so na moč prijazni, delijo smehljaje, nadvse radi se rokujejo. Ker kuhajo na odprtih ognjiščih, so prežeti z močnim vonjem po dimu, ki se prepleta z vonjem po svinjski masti; to si namreč vtirajo v kožo in lase. Pravijo, da prstov ob smrti umrlih sorodnikov ne sekajo več, vendar naša soseda na bemu ponujeno cigareto stiska s štrclji.

Čeprav je težko oceniti starost tukajšnjih ljudi, sva si edini v oceni, da jih večina še nima trideset. Misijonarji in turisti so za sabo že pustili sledi: starejša danijska ženska v bemu pred nama si je na glavo nataknila spodnje hlače, v ušesu pa se ji namesto uhana pozibava obesek za ključke.

Na slabih cestah večkrat počí guma. Iznajdljivi voznik je potem, ko avtomobila z dvigalko ni mogel dvigniti dovolj visoko, pod kolesom izkopal luknjo, zamenjal gumo — in že se peljemo dalje. V Wameni in okolici so ceste asfaltirane, večinoma pa so makadamske, blatne in polne lukenj. Večkrat običimo v blatu. Prizori spominjajo na posnetke s Camel Trophyja.

WOLO

Danijskega jezika ne znava, radi pa bi videli in zvedeli čimveč. Najdeva **Titusa**, ki nama ponosno pokaže vizitko, na kateri je pod njegovim imenom naziv »planinski vodnik«. Zahteva kar veliko denarja, vendar pristaneva na njegove storitve v upanju, da nama bo pokazal skrite koticke doline in omogočil stik z Danijski. Zvečer v hotelu napraviva načrt za prihodnji dan: začeli bova z enodnevnim trekkingom.

S Titusom sva kar zadovoljni, saj ima med drugim presenetljivo dobro opremo: čisto prave gozdarje, dolge hlače in sončna očala. Zdi se nama tudi, da razume angleško. Predlaga vasico Wolo, od tam naj bi dve uri hodili do velikih slapov, nato pa bi se obrnili proti zahodu vse do reke Baliem, ki bi jo prečili s čolnom in se zvečer z bemom vrnili v hotel.

Trekinci po dolini so velika pustolovščina, kajti blatne poti vodijo do vasi, kamor le redko zaidejo beli turisti. Le tako lahko spoznaš prvobitne vasi. Turisti večinoma obiskujejo samo tiste, do katerih se lahko pripeljejo. Naše izhodišče je Manda, do koder so komaj pred sedmimi meseci potegnili cesto. Sledimo poti ob reki Wolo in se do gležnjev vdramo v blato. Z žalostjo ogledujeva še do pred kratkim bele superge ter resno razmišljava o tem, da bi pod nadaljevali bosí — tako kot domačini. Navdušeni sva nad bujnim rastjem, nasadi kave se menjavajo s polji krompirja, bananovci in mandarinovimi drevesi. V gosti podrašti ob poti tu in tam nevarno zašumi, zaslišijo se čudni, neznan glasovi. Pomisliva na divje živali in kar tesno nama je pri srcu. Toda iz podrašti prilomasti le prašič.

Na poti smo redko sami. Pridružijo se nam otroci, primejo nas za roke, ponavljajo naše besede, uprizarjajo nam prave plesne in pevske nastope. Naučiva se nekaj danijskih besed: »vam« pomeni prašič, »ringa«

pa je reka. Titus zaostaja in kaže, da ne more slediti najinemu tempu. Pogosto ga čakava, ker naju skrbi, da bi ga izgubili. Izkaže se, da do vasi Wofo potrebujemo precej več časa, kot nama je obljubil Titus in da krožne ture ne bo mogoče izpeljati. Šele zdaj vidiva, da sva od njega zahtevali nemogoče. Čas v tej dolini ni pomemben, življenje tod se ne meri v urah in minutah.

Glavna hrana je tam velik, sladek krompir, ki ga pečejo v žerjavici. Imenujejo ga kentang. Ponudijo ga tudi nam. Radovedno nas opazujejo in se na moč zabavajo. Ugotoviva, da sva zanje zanimivi vsaj tako, kot so oni za naju. Najini lasje, barva kože, obleka in obutev so zanje res nenavadni.

NAVADE

Danijci sol pridobivajo drugače kot pri nas. Na planini nad vasjo Jiwika leži majhno slano jezero. Po strmi blatni poti se povzpneva proti njemu. Pot je prometna, domačini se ponujajo za vodnike, prosijo za denar in cigarete in pozirajo za fotografiranje. Poskusiva vodo, ki je res slana. Vanjo namakajo bananina stebila, jih posušijo ter zažgejo, pepel pa uporabljajo kot sol.

Danijci so izredno gostoljubni. Prinašajo banane in mandarine ter naju vabijo na krompir. Njihova koča ima dve nadstropji: spodaj imajo odprto ognjišče, kjer se grejejo, zgoraj pa je prostor za spanje. Kuhajo na odprtem ognjišču v posebni koči. Vas je obdana z leseno ograjo, sestavljajo pa jo moške in ženske hiše. Danijski moški imajo lahko le toliko žena, kot si jih lahko privoščijo. Bogastvo mož se meri s številom prašičev in žena. Ena žena stane štiri do pet prašičev. Izveva, da ima plemenski poglavar iz Kimbima kar petdeset žen, ena od njih je tudi ameriška turistka, ki je zašla v te kraje. Moški žive v skupni hiši, vsaka žena pa ima svojo hišo. Na zanimiv način naravno urejajo število rojstev: med nosečnostjo in nekaj let po otrokovem rojstvu je spolnost tabu.

Zaradi gorate pokrajine in precejšnje nadmorske višine so noči hladne. Danijci so le skromno oblečeni. Moški imajo tulec za penis, nekateri tudi kapo na glavi. Tulci so izdelani iz buč. Ženske nosijo na bokih ohlapna krilca. Krila deklc so iz ličkanja, krila poročenih žen pa iz rastlinskih vlaken ali iz semen, nabranih na vrstico. Izdelujejo jih moški.

Ženske nosijo preko čela velike pletene mreže, ki se imenujejo »noken«. V njih prenašajo otroke ali poljščine, služijo pa tudi kot zaščita pred mrazom. Danijci hlad premagujejo tudi tako, da se s prekrizanimi rokami primejo za ramena.

Posebno zanimiv je njihov način prodaje izdelkov. Moški se zberejo pred hotelom ali naju prijazno ustavijo na ulici. V mrežah, spletenih iz rastlinskih vlaken, imajo najrazličnejše izdelke. Ponujajo kamnite sekire, ogrlice in zapestnice, okrašene tulce, kravate iz kavrijev in podstavke. Za plačilo zahtevajo denar ali kose obleke. Majica Tek treh dežel bo krasila postavnega mladca, z nama pa odhajajo lepi pleteni podstavki. Kupiva oster nabrušen kamen, na enem koncu ovit z rjavimi in rumenimi vlakni. Vprašava, čemu služi. Možakar nama pokaže, da je namenjen sekanju prstov. Običaj med

Mumija v Akimi

Foto: Nataša Erjavec

Danijci je, da ob smrti bližnjih sorodnikov svojcem odsekajo členek prsta na roki, ki ga zažgejo skupaj s truplom. Misijonarji skušajo ta običaj izkoreniniti. Žalujoci se zdaj v znak žalovanja po vsem telesu namažejo z rečnim blatom.

Naslednji dan Titusa zaman čakava pred hotelom. Očitno sva bili zanj prenaporni. Odločiva se, da treking nadaljujema sami in se s težavo dokopljema do zemljevida. Izbereva si pot, pokaže pa se, da sva se prekmalu veselili, saj nama zemljevid ni v posebno pomoč. Karta ni risana v merilu, na razdalje se ni mogoče zanesti. Štirimilimetrsko razdaljo na zemljevidu med Pyramid in Algonikom prehodiva v dobri uri, most čez reko Baliem, ki je na karti dolg centimeter, pa nama vzame le pet minut.

TANGMA

Za dvodnevni treking se podava na jug. Brez vodnika sva, na zemljevid se ni mogoče zanesti, zato se odločiva, da se odpeljema do zadnje postaje, nato pa hodiva, do koder bova pač prišli. Potihem si želiva priti v Tangmo, a ne veva, kako daleč je. Mimoidoče povprašava za smer in razdaljo, toda odgovori so različni: starejši turistični vodič obljublja osem ur hoje, mlad domačin, ki ga vprašava isto, pa le uro do dve. Porabiva štiri ure. S seboj vzameva le vodo in nekaj čokolade, zato naju skrbi, če bo to dovolj. V vaseh, kjer se ustaviva, je po-

trebno reči le »pisang, pisang« in otroci že nosijo šope banan. Raj!

Prenočiva v učiteljevi hiši. Mlademu indonezijskemu učitelju je ime **Pit** in prihaja iz Sulawesija. Šolo, ki traja šest razredov, obiskuje trideset učencev. Učitelju pomaga Danijec **Hosean**, ki mu kuha, pospravlja in pere. Ponudi nama riž in čaj, kar z veseljem pospraviva. Radi bi prespali v tradicionalni danijski koči, vendar nama Pit to odsvetuje zaradi bolh. Večer preživimo v pogovoru. Noč je dolga: štirje za tukajšnje razmere zelo visoki Evropejci iščemo svoj prostor na eni sami kratki žimnici. Še zdaj ne veva, ali imajo v danijskih hišah bolhe ali ne, zagotovo pa so v učiteljevi hiši, kar sva občutili na lastni koži.

Teško je zapustiti to zanimivo dolino in simpatične

Danijce. Spremljajo naju na letališče. V letališki stavbi se ponuja nenavaden prizor: veliki, v pisana oblačila oblečeni beli turisti in okoli njih za glavo manjši goli Danijci z mrežami, napolnjenimi z ličnimi izdelki, se prestopajo z noge na nogo na mrzlih letaliških tleh. Svet, v katerem so živeli, jim je bil na silo odzvet in zdaj v imenu napredkanih propadajo. Bodo res srečnejši oblečeni, s tranzistorjem in denarjem, zahodnjaško hrano, indonezijskim jezikom in muslimansko vero? Drugačnost bi morali ceniti in se od nje učiti, namesto da jo hočemo odpraviti in vlti v naše kalupe. Vsiliti to, čemur mi pravimo napredek in pridobitve civilizacije, ni nujno dobro za vse ljudi.

Čeprav sva v dolini preživeli nekaj nepozabnih dni, si zaželiva, da bi je belci nikoli ne odkrili.

NEKAJ OD TEGA, BOGINJA, ŠE NAMA RAZODENI

GRČIJA SO GORE, GORE...

ALEŠ KARL NOSAN

Iz pristaniške Igoumenice sva se z Mojco čez obalni venec gora odpeljala v notranjost dežele Epir. Moj prvi občutek je bil: so tu samo gore?

Od Rodopov pa vse do Anatolije se je nekoč raztezala še bolj enotna gorska pokrajina. Siloviti potresi so jo pogrezali, njene dele je zalilo morje in ustvarilo tisoče zalivov, otokov in prelivov.

Mesto v veliki jezerski kotlini se imenuje Ioannina. Prve dni ni bilo lahko prenašati zgočega sonca v teh krajih. Zato sva se potopila v hlad podzemne jame v Perami, majhni vasi v bližini mesta. Nenavado je, da pot po Grčiji začenjava v jami, sem razmišljal. Bogastvo kapniških oblik je umirilo to misel. Utrujeno Zlomljeno drevo, odtis Levje šape, Gozd cipres, Bela harmonija prelivajočega se jamskega mleka, skrivnostni pogled Egiptovske sfinge, čisto Jezerce s kamnitimi vodnimi lilijami: vse skupaj popoln trenutek življenja.

NA METEORIH IN NA OLIMPU

Med številnimi tovarnjaki sva potovala naprej proti vzhodu. Cestni prelaz Katara. Začetek spusta proti tesalskim rečnim dolinam. Tesalija — šibka točka Grčije: skozi dolino Tembi je prišel Perzijec **Kserks** proti Termopilam, v isti smeri so vdrl tudi Nemci.

Vedno jasneje se je izrisovala ena od zelo nenavadnih pokrajin Evrope: kamniti gozd Meteore, podoba ogromnih stolpov iz gladkih skal kalcijevega konglomerata. So jih pričarali mitološki velikani ali bitja iz nekih daljnih svetov?

Vzpenjajoč se po ozkih stezah, shojenih od puščavnikov in menihov, sva občutila mir skal. Vse bolj sem razumel te ljudi. Na vrhu velikanskih elementov so zgradili samostane, viseče med oblaki in meglo. Bližje bogu. V meni so zbudili občutek nepomembnosti v brezkončnem vesolju.

Kjer plodna ravnina Tesalije, grške žitnice, prehaja v 398

Makedonijo, raste proti nebu Olimp, gora iz mitologije. Skromnih šest kilometrov zračne črte od Egejskega morja se nizajo njegovi dragulji.

Na koncu gozdne ceste iz Litohoroja do taverne Prionia ni bilo več popoldanskih sončnih meglic. Skozi senčne borove gozdove sva do kočice A sledila mulatjeri. Do čistega zraka. **Kostas Zolotas** zgodaj ugasne luči. Orion, pripet na obzorje, lepši kot kdajkoli, je svetil skozi odprto okno. Kot angel sem zaspal v nedrjih gora.

Sanjal sem o krasnih palačah, ki jih je **Hefajst** zgradil na vrhu za **Zeusa** in druge bogove. Bom užil nebeško pijačo? Mi bo dala nesmrtnost?

Zjutraj sta bila pred nama zemlja in nebo. Gorski vrhovi, nazobčano in kopasto dvigajoči se iz nepreglednih kupol kamenja in skal. Morje pisanega cvetja naju je spremljalo na greben proti Skali (2866 m), enem od vrhov Olimpa. Mnogi turisti so zadovoljni z doseženim.

Midva — resnična želja je vedno brez konca — sva po razbiti, krušljivi poti okoli skalnih rogčev prilezla na najvišji vrh Mitikas (2917 m). Do prestola bogov. Prišel sem, **Afrodita**, ljubezen moja!

Se lahko **Titani** ponovno upro olimpijskim bogovom? Velikan **Atos** je nekoč treščil masivno skalo na Olimp, vendar je zgrešil. Nastala je današnja gora Atos. Ali bohotni popoldanski oblaki, zagrinjajoč vrhove, napovedujejo to?

Nisva se ustrašila padajočih kamnitih delcev v strmeh kuloarju Louki. Prečnica pod vrhom preko pobočja Zonaria do kočice A je bila najlepši zaključek po doživetju milosti bogov z Olimpa.

NA VELIKEM JEZERU

Večer v Edessi, mestu na hribu. V grški Makedoniji. Pisano oblečena dekleta se smeji ob glavni cesti. Ozke ulice so prekinjene s kanali hudourniških voda. Z roba mesta pada potok v globino. Stopil sem za široko, pahljačasto vodno zaveso najvišjega slapa. Tone vode

so drsele preko z bujnimi rožnatimi čašami cvetov obraslega previsa, pod katerim sem se stisnil k mokri steni.

Vožnja skozi ravne dele Makedonije, polne breskvinih nasadov in namakalnih rečic, je hitro minila. Ponovno sva zavila v gore. Proti najsevernejši točki najine poti. V vas Psarades, v grški del Prespanskega jezera. Med kamnite hiše, obložene z vsem, kar so domačini našli v svoji okolici: brin, hrast, glina in trstje. Listi rdečega popra se sušijo preko lesenih ograj na balkonih.

Srečala sva **Germanosa**, enega od tistih pravih Grkov močnih čustev in odprte duše, temnih, zagorelih, kot olivno olje gladkih črnih las in izrazitih potez. Živijo brez naglice, čeprav boj za obstanek ni lahek. Prijazni ljudje z juga Balkana. Gorjani.

Naslednji dan smo odšli na jezero Velika Prespa. Gore treh držav z vseh strani zapirajo vodno površino. Rad bi v mrzlih zimskih nočeh sedel v čolnu in gledal ribe v globokih vodah. Namesto zank iz trstičja ribiči že uporabljajo mreže s plovci.

Razpoke, vdolbine in razjede v belih stenah so oblikovali sonce, voda in čas. Stene se navpično spuščajo v jezersko modrino. Kontrast dopoldanskega sonca jim je podaril prehod iz svetle v temno barvo. Šele kasneje sem zaznal, da je resničen. Jezero se znižuje. Pogosti potresi povečujejo razpoke v dnu. Zeleni hrastovi in brinovi gozdovi dišajo nad sivim apnencem.

Čoln je ropotal ob skalah. V njih so ostanki bivališč puščavnikov, ki so se umaknili pred svetom. Zaliv Janica. Germanos je kljun čolna zaril v mehko peščeno obalo. Po ozki stezici sva odpešačila v žrelo pečine. Pogled iz kapljajoče notranjosti jame plava skozi naravno okno. Panajia Eleousa. Prastara pisava in pozabljena nežno obarvane freske na razvalinah cerkvice Sv. Petra v globini jame — za Grke na koncu sveta. Sto metrov naprej, ob rtu, jezero prehaja v Albanijo, deželo orlov v gorah Balkana.

Veliko in Malo Prespansko jezero povezuje len, vijugast tok Stare struge. Pelikani mehko vzletavajo iz gostega ločja v svetlobo jutra. Tišina zadnje romantike v hramu narave je zapolnjena z glasovi čapelj, kormoranov in ponirkov.

A morala sva naprej. Ali je popolna svoboda res le iluzija? Nemirna čreda ovac si ni mogla najti primerne mesta za počitek v dragoceni senc. Šele dvignjena, razpokana roka ostarelega Vlaha jih je pregnala s ceste. Pomahali smo si v pozdrav in vroč veter je spet napolnil avtomobilsko kabino.

V GLOBOKIH SOTESKAH

Severna Grčija ni brez slavnih krajev. Vsak kamen lahko pripoveduje o najstarejši kulturi Evrope.

Videla sva grobnice makedonskih kraljev in Vergini, velikega **Aleksandra** rojstno Pello, šumenje listov svetega hrasta v preročišču Dodoni, vrata Hada in podzemni tok reke Stiks, ožino pri Akciju, kjer je **Oktavijan** postal gospodar Rima, beneško Pargo, rimski Nikopolis, Ka-

storijo z bizantinskimi cerkvami iz oranžne opeke, Krf, ki je samo še Corfu, nič več Kerkira.

Najino hrepenenje so bile gore. Po Olimpu in Prespi sva želela v tretji narodni park. Doživeti utrip besnečih rek v globokih soteskah pokrajine Zagoria.

Prespala sva v vasi Konica. Stopničaste ulice vodijo do vitkega, dobro ohranjenega minareta mošeje. Turški čas še ni povsem minil. Valujoča koruzna stebila obdajajo hiše iz naravnih skrilavcev. Višina razločno elegantnega loka turškega mostu pod vasjo me je navdajala z grozo. Pesnik kamna si je zaslužil to neskrupno oznako.

Pri mostu je vstop v sotesko. Modrozeleni tolmuni reke Aaos, bele pene brzic. Rdeči, krušljivi stebri v pobočjih so se mi zdeli kot praviljni gradovi. Božajoče iglice borov, srebrnina jelk, šepet javorja, senčnost cedrovca.

Bila sva na cilju: samostan Stomio nad tenko progno reke, katere zvok je dušeče potihnil. Mističen kraj. Večerno sonce je zadnjič pozlatilo stene kanjona, svež, hladen studenec potešil žejo. Najraje bi se ne vrnil na zemljo. Rumeni svetilnik polne lune je razgrinjal mrak soteske. Čudovit vzorec sem si naslikal v srce. Za svojo dušo.

V vasi Monodendri sva si privoščila še skok z očmi v resnični prepad reke Vikos. Njena posebnost so ozki prehodi med skalnimi bloki. Pot, vpeta v strmino, privede na izpostavljeno rebro, pod katerim se daleč spodaj, okrog kamnov v strugi, sukajo vodne vile.

Tiste poletne noči v Konici smo angleški raziskovalec metuljev, grški komunist ter slovenska zdravnica in geograf razpravljali o širinah sveta. Človek v večnem toku narave nikjer in nikoli ne uide svoji usodi.

Na povratku sem zvečer dolgo sedel na zgornji palubi Venizelosa, za katerim je ostajala brazda razpenjenega morja. Jate galebov so nas obiskovale z neznanih albanskih čeri. Počasi sem zaprl knjigo o Grčiji. Kalinitha, Hellada!

***

Petnajstdnevno potovanje po narodnih parkih severne Grčije sva z Mojco doživela v juliju 1995. leta. S trajektom sva se tja pripeljala iz Trsta, naprej pa sva vozila s svojim avtom. Jedla sva domačo hrano, spala v avtokampih in prijaznih penzionih-domatiah. Vsi stroški (za oba) niso presegli 1600 nemških mark.

Vedno sem ljubil jasne noči in bleščeče zvezde grškega neba so mojo ljubezen napolnile z novo globino.

Umril je predsednik UIAA

Dne 11. maja je umrl predsednik Mednarodne zveze planinskih organizacij dr. Pietro Segantini. Rodil se je leta 1940 v Švici, leta 1969 je diplomiral na medicinski fakulteti, specializiral kirurgijo in ortopedijo in leta 1976 postal šef kirurške klinike v Zürichu. Leta 1989 je postal predsednik Mednarodnega društva za travmatologijo v zimskih športih, dve leti pozneje pa predsednik UIAA. Ni znano, zakaj si je tako dinamičen in vsepovsod priljubljen predsednik mednarodne planinske organizacije vzel življenje.

ASOSO — SAJ VESTE, KAJ TO POMENI

IVANKA KOROŠEČ

Bilo je v zgodnji pomladi, ko so naju prijatelji povabili na Grintovec.

Moj mož ni bil kaj prida navdušen nad izbiro njihovega cilja: »Saj sva na Grintovcu že bila,« mi je rekel, »enkrat iz Cojzove kočice in enkrat iz Češke kočice!«

Tudi začetek pohoda, postavljen v pozne večerne ure, se mu je zdel čisto neprimeren. Do tedaj sva res vedno hodila v hribe zgodaj zjutraj in se ob prvem mraku že zasidrila v planinski koči ali se vrnila domov. »Še noge naj si kdo polomi v temi!« je komentiral in imel še sto drugih pripomb. Nasprotoval je tudi startu, ki naj bi bil že v Stahovici, ko bi se seveda lahko peljali, do kamor bi se pač lahko. Vendar se je na tihem že tedaj odločil, da se poda v to pustolovščino, čeprav je trdil, da to ni za ljudi, ki so na napačni strani petdesetih let. Ima jih namreč 51! Ko sem celo sama podvomila, kako mi bo šlo na tej nenavadni turi in sem hotela najino udeležbo že odpovedati, se je dokončno navdušil zanjo. Človek mora pač kdajpakdaj poskusiti tudi kaj takega! Kdor ne tvega, je brez vsega, kakor pravi pregovor. Pred odhodom pa me je sploh vsak dan spomnil, da ja ne bom pozabila v nahrbtnik zložiti te ali one stvari.

Prijatelj Janez, ki se je tega domislil in je to turo tudi organiziral, je izbral noč s polno luno. Vsa okrogla in bleščeča se nam je smejala nad glavami in s vojimi žarki prodirala skozi drevje prav v najtemnejši kot na poti v Bistrico. Med listjem se je prelivalo, kakor da bi bilo ozračje posuto s srebrnim prahom. Drevesa so bila v jasni mesečini videti sveže zelena. Srebrno svetle lise so trepetale pod našimi nogami, tkale lisasto preprogo in se sprehajale po naših glavah. Pot od Stahovice do Bistrice je lepa, v noči, polni mesečine, pa naravnost romantična in veličastna. Šumljanje Bistrice se ti zdi stokrat mogočnejše kot podnevi.

ZAČETEK NOČNE TURE

Na jasi, ki se je kopala v mesečini, nas je presenetila kočica. Okna so odsevala rdečkasto svetlobo. Zazdela se mi je kot v pravljici. A nismo stopili tja; spotegnili smo korake naprej. Pogledala sem na zapestno uro: bilo je pol dvanajstih. Gost in temačen gozd nas je sprejel v svoje okrilje in le topotanje korakov in palic ob trd kamen je motilo nočno tišino. Drevje okrog nas je sanjalo, skozi drevesne krone je sempatja zaplavala srebrna lisa.

Janez, ki je navdušen planinec in zaljubljen v gore, vedno govori skoraj s pobožnostjo o njih. Tudi zdaj je načel tak pogovor:

»V težavah in bridkosti si vedno poiščem razvedrila v naravi, a tudi svoje veselje ji zaupam. Narava nas vedno lahko potolaži s svojo veličastnostjo. Na planinah najdete, kar zaman iščete v dolinah. Ali čutite tudi zdaj, da ste z naravo združeni, da ste sami majhen del njenega bitja? Ali vam utriplje srce ob tej zavesti krep-

keje? Ali občutite veselje, da smo tukaj? Zdaj, v tem trenutku? Ali čutite?« se je ogreval.

Moj mož je zašepetal tik ob mojem ušesu: »Ali čutiš asoso?«

Usta so mi zlezla do ušes. Dostikrat se spomnim posečene televizijske reklame s tem geslom. Pokimala sem mu. Da, čutim! Čutim vse, kar je povedal Janez in čutim še več in kar se sploh ne da izraziti in je mogoče zajeto prav v tej besedi vzhodnjaškega porekla: asoso — življenjska radost.

Nismo vedeli kdaj in kako, naenkrat smo pred seboj opazili ogromno Žagano peč. Eno uro smo torej že bili na poti, a se nam je zdelo, da še ni preteklo deset minut, odkar smo zapustili svetlo jaso.

Pot se je vzpela v višino. S planin je zavel veter. Mesečina je postajala vedno medlejša, po nebu so se pripodili oblaki, se vedno bolj gostili in nočno kraljico polagoma zakrili našim pogledom. Visoko, pod Kokrskim sedlom, smo stopili v sneg. Polagoma smo se vzpenjali po zasneženi strmini, a tam na obzorju se je širila svetla lisa.

ZGODNJA JUTRANJA MEGLA

Ob pol starih zjutraj smo prestopili prag Cojzove kočice. Zimska soba je bila že zasedena, Janez pa je imel ključ, saj je itak stalni gost in tudi pomočnik v koči. Kmalu je zaplapolal plamen v štedilniku in skuhalo smo si imeniten planinski čaj.

Vstajajoče jutro pa nas je razočaralo. Gosta megla je valovala zunaj in zazeblu nas je že ob misli, da bi zapustili toplo ognjišče in se spustili v boj z nepregledno sivino.

»Ali gremo kljub temu na vrh?« je vprašal Janez.

Videl je same omahujoče obraze.

»Lahko poskusimo,« je bil srčen moj mož. »Konec koncev se lahko zasučemo nazaj.« (Vedno znova občudujem njegovo vztrajnost in zanesljivost.)

»No, tako se govori!« se ga je razveselil tudi Janez. Vendar so se ostali držali kaj kisle.

Vstali smo in se pripravili. Zunaj je pršelo iz megle.

»To pa ne!« so rekli nekateri. »V takem pa že ne bomo hodili na vrh!«

»Saj so mogoče zgoraj boljše volje!« jih je bodril moj mož.

A iz prijetne toplote smo na sneg stopili samo trije. Ostali so gledali za nami v gosto megleno plast, ki nas je po nekaj korakih zakrila njihovim očem. Tudi planinci, ki so prenočevali v zimski sobi, so se z bali neprijetnega planinskega gosta in so se mu umaknili v dolino.

Tako smo jo mahali kar sami v gosti megli po zasneženem Grintovčevem pobočju. Megla nas je ovirala pri iskanju markacij, saj nismo razločili niti 20 metrov pred seboj. Zlasti tam, kjer so se pred nami razprostirala obsežna snežišča brez skal, na katerih bi lahko opazili rdeče znamenje, je obstajala nevarnost, da zaidemo. A Janez je res odličen in izkušen vodnik.

Približno 200 metrov smo se že povzpeli nad Kokrsko sedlo. Prepričani smo bili, da prodiramo v to sivino le zato, da dosežemo vrh in s tem kljubujemo vremenski škrtu.

Nenadoma pa nam je postalo topleje in začutili smo, da se nad nami razpenja modrina. Z glasnim vriskom smo pozdravili bleščeč se vrh nad seboj, ko smo stopili v jasnjino.

MORJE MEGLE BUTA OB SONČNO OBALO

V trenutku smo stali nad meglo, ki je valovila v fantastičnih oblikah. Okrog nas je bila bleščeča snežna belina, posejana z milijoni kristalov, vsenaokrog kot iz morja štrleči vrhovi, nad nami pa jasna nebesna modrina in žareče sonce. Noge niso mogle slediti hrepenenju po vrhu. Težko sopeč sem jih vlekla iz snega in hitela, kar se je dalo. Vrh je v stožčasti obliki blestel pred nami v opoldanskem soncu kot objubljeni dežela.

Ne pomnim lepšega razgleda, kakor sem ga doživljala tedaj. Kočna s širokimi, belimi lisami, ki so blestele v enem samem siju, je žarela v vsej lepoti. Mična Skuta je kot kraljična strmela na valovito morje. Najraje bi objela vse vrhove, tako zelo so bili blizu in tako lepi so bili. Ob njihova pobočja je butalo belo morje, polno najrazličnejših fantastičnih oblik. Nenavaden, bajen svet se je oblikoval pred našimi očmi.

»Ali čutiš asoso?« sem vprašala moža.

»Da,« je odvrnil smehljaje se. »Čutim.«

Janez je na široko razlagal; kazal je na Dolgi hrbet, Štrucu, Tursko goro, mahal z rokami in nazadnje po svoji navadi zaokrožil:

»Ali čutiš tudi vidva, da...«

Ozrl se je na naju; ker pa je videl, da strmiva na drugo stran, v belo megleno morje, in da se drživa za roke, je nenadoma odnehal in utihnil.

Nekje iz doline je do nas prišel zamolkel, od megle utišan vrisk. Glas se je prebil iz temine in megle v to blestečo sončno jasnjino in nas opomnil, da je spodaj še en svet.

Med vračanjem se nam je globoko udiralo v razmehčanem snegu in večkrat se je kdo prevrnil v mehko preprogo. Tudi na kepanje smo se spomnili in šele megla nas je opozorila, ko smo prišli v njeno območje, da kraljuje sonce le v višavah. Ni nam bilo treba iskati markacij v megli, brezskrbno smo sledili globoki stezi.

Na Kokrskem sedlu je še vedno valovala ista mokra in neprijazna megla. V koči so se zastrmeli v naše žareče obraze. Čeprav smo jim kasneje vso pot navzdol razlagali, kaj smo doživeli, niso mogli razumeti srečnega bleska v očeh, ne toplote, ki smo jo prinesli s seboj.

Pač niso občutili asosa.

STROŠEK JE KAR PRECEJŠEN, VENDAR SE BOGATO IZPLAČA

ČEVLJI ZA VSAKDANJO RABO

HELENA GIACOMELLI

Ko se živorumena polja oljne repice prebarvajo v motnozeleno, ko se težko žitno klasje vzpne nad cvetoči mak, ko se na razorih sredi neskončnih njiv pojavijo pisani upognjeni hrbti, ko s travnikov sredi popoldneva zadiši napol suha pokošena trava, začutiš, da te nekaj »trga« v nogah: za meglicami predpoletne soparice slutiš svoje gore.

Visoke gore. Kamor te žene nerazložljiva sla. Hrepenenje, ki je raslo in se razcvetalo kot gorsko cvetje ob zložni spomladanski hoji skozi svet gričev, planin in sredogorskih vrhov.

In že menjaš lahke planinske čevlje za trpežnejše, nekoliko težje gozdarje. Da bo trdnjša in varnejša stopinja na visokogorskih poteh: med skrotjem, po naloženem drobirju na skalnatih policah, pri prekanju zbitih ostankov snežišč. In da ne bo skozi usnje pronicnila rosa s travnih bilk, ko boš v hladu jutra stopal čez pašnik. In da ne bi več dišali po svežem usnju — bleščeče novi, lepi.

Še tako enkratna tura v še tako neponovljivo čudežno lepem vremenu bo potemnela skozi bolečino ožuljenih nog.

Vsa druga gorniška oprema (alpinistična je zunaj našega paberkovanja) je lahko bodisi iz starinarne tvojih mladih let, bodisi izbrana po najnovejši modi ali celo izposojena, samo gozdarji morajo biti po tebi umerjeni in s tvojo nogo shojeni.

Seveda bi si tudi gozdarje lahko sposodil. Gorniški začetnik se hitro oprime te zasilne bilke, češ: »Morda

po tej turi sploh ne bom več hodil v gore, pa bo nakup čevljev stran vržen denar.«

Da mu prijatelj z gozdarji nehote odstopi tudi žulje, se mu boleče razkrije nekje sredi vzpona. Tako je lahko pekoča izkušnja z obtutvijo tudi dežurni krivec, da uplahne začetno hribolazniško navdušenje in morda res »nikoli več« ne bo več »rinil« tja gor v »tisto skalovje«.

Ali pa si bo le kupil nove gozdarje.

Niso poceni. Vendar so, dolgoročno gledano, dobra naložba. Na nekaj visokogorskih turah, kot jih v poletni in jesenski sezoni opravi povprečni gornik, se namreč podplati zlepa ne »obrusijo«, noga pa le udobno »leži« v njih in užitek hoje čez nasekane grebene, po ozkih stopih v prepadnih zavarovanih stenah in skozi kamine je neskalsjen.

Če jih seveda pravočasno, pred glavno sezono visokogorskega pohodništva, lastnik še »uhodi« na krajših izletih. Izbira je lahka, ker veš, kaj hočeš imeti. Vendar le, če imaš dovolj veliko stopalo. Sicer...

... ostaneš praznih rok in bosih nog, ko zapustiš trgovino. Smola je v tem, ker je gornik pravzaprav »gornica« z dolžino stopala v večinski ženski številki 37, modeli gozdarjev za zahtevne visokogorske ture pa so najpogosteje izdelani po kopitih od številke 39 navzgor. »Kot da se ženske sprehajamo samo po sredogorju!« za hip vzkipi užaljenost. Nato se odpre okence spomina: »Pravzaprav so v visokogorju dekleta ali žene res bele vrane.«

Zakaj je tako, je pa že druga, nekoliko molovsko uglasena pesmica našega življenja.

V HALOZAH JE KOLIKOR HOČETE ZANIMIVIH POTI PO GRIČIH

BABICA TEREZIJA IN NJEN KRIŽ

TOMISLAV JAGAČIČ

Bil sem že petič v Halozah pri cerkvicah svete Magdalene in svetega Avguština čisto na meji med Slovenijo in Hrvaško. Planinski izleti se kar pogosto ponavljajo tja, kjer je lepo, pa naj bi šlo za krajinski pejzaž, kulturno zgodovinski spomenik ali za srečanja z ljudmi, ki smo jih spoznali na svojih prejšnjih pohodih.

S svojim prijateljem **Dragom Marčecom** prihajam tja tako zaradi enega kot zaradi drugega. Prideva navadno od Trakoščana ali iz vasi Cvetlin pod Ravno goro. Pot naju najprej pelje mimo vaških hiš, potem prideva do vinogradov, počitniških hišic, gozdov in livad. Čeprav to pot ponavljava, se na njej rada ustavljava. Ogledujeva se na vse strani, dve cerkvici na istem hribčku pa sta nama vse bližji.

Tjakaj prihajava tudi zaradi dveh družin.

Prva je družina cerkvnika in zvonarja **Janeza Šmigunca** in njegove žene Tilke. To so marljivi in pridni ljudje, ki opoldne ne bodo nikoli pozabili zvoniti. Med najinim zadnjim obiskom je to storila žena Tilka, pomagal pa ji je moj prijatelj Drago.

Redno se vpiševa v spominsko knjigo, ki je v tej hiši že od leta 1916.

Druga družina, h kateri rada zavijeva in živi nedaleč od omenjenih cerkvic, je družina Školnik-Meško. V skromni vaški hišici, katere okna so okrašena z rožami, živi **Terezija Školnik**, rojena Šlibar. Za seboj je že pustila osemdeseto leto starosti. Vsak petek pridejo ob koncu tedna k njej na obisk hčerka Terezija, zet **Jože Meško** in dva vnuka, srednješolca Jože in Jure, ki pomagajo svoji babici.

Med svojim zadnjim obiskom sem zvedel, od kdaj stoji tam blizu hiše babice Terezije križ, obkrožen s smrekami in rožami. Mimo njega moramo iti, kadar prihajamo tja gor s hrvaške strani. Stoji čisto na križišču stez: ena pelje skozi gozd do omenjenih cerkvic, desna pa do Meškovih.

»Bilo je med drugo svetovno vojno,« mi je pripovedovala babica Terezija Školnikova. »Severni del Slovenije so si takrat prisvojili Nemci, ki so mejo proti Hrvaški zavarovali z visoko žičnato ograjo. Kopala sem krompir na njivi, ki ni prav daleč od naše hiše, polje pa je bilo

Babica Terezija Školnik pri svojem zaobljubnem križu na kraju, kjer jo je med vojno nemški vojak hotel ustreliti

Foto: Tomislav Jagačič

čisto na meji. Delala sem, kopala in pobirala krompir, ko je prišel nemški mejni vojak; pri cerkvicah svete Magdalene in svetega Avguština je imela mejna posadka svojo postojanko, hiša, ki so jo uporabljali v ta namen, pa še vedno stoji. Nemec je nekaj kričal name in je kazalo, kot da bo vsak trenutek pritisnil na petelina in me ustrelil; očitno sem se mu zdela na vso moč sumljiva.

Bila sem v smrtnem strahu, ko je prišel moj mož Mirko, ki je umrl leta 1982. Čudno se mu je zdelo, da me še ni domov, pa me je začel iskati. Znal je nekoliko nemški in je vpregel vse svoje jezikovne sposobnosti, da mu je nekako uspelo tistega pobesnelega Nemca odvrniti od njegovega peklenškega načrta. Takrat sem se zaobljubila, da bom postavila križ na tistem kraju, kjer me je hotel ubiti. Svojo zaobljubo sem, kot se vidi, izpolnila. Najprej je tukaj stal lesen križ, leta 1973 pa smo namesto tega postavili kamnitega.

Naj bo to najino srečanje z babico Terezijo povabilo slovenskim planincem, da bi pogosteje obiskovali ta predel Haloz — in nižje griče nasploh.

Sporočilo sodelavcem

Občasne dopisnike najvljudneje prosimo, da v svojih (predvsem informativnih) prispevkih napišejo, kje se je dogajalo tisto, kar opisujejo, kdaj je to bilo, ob kakšni priložnosti in kdo so bili glavni udeleženci (ob tem pa naj nemara navedejo še kakšen pomemben podatek). V spominskih prispevkih za umrlimi planinskimi prijatelji naj vsekakor napišejo pokojnikove osebne podatke in planinske karakteristike.

odmevi

S palicami ali brez — to je vprašanje

Moje poletno pohajanje po gorah je že poltretje desetletje neločljivo povezano s togimi ali prilagodljivimi smučarskimi palicami. No, z njimi sem pravzaprav povezan že 65 let: odkar na smučeh krmarim po belih strminah in tečem smučarske teke tudi maratonskih dolžin.

Čeprav nimam nobenih težav s sklepi na okončinah, pa sem se vseeno odločil za palice v času, ko sem bil z njimi v gorah bela vrana. Brez palic v rokah na daljši gorski turi mi kar nekaj manjka in ker bistveno hitreje in lažje premagujem večje daljave in višine, sem kar temeljito izpopolnil svojo tehniko hoje s pomočjo palic.

Moja hoja v breg in navzdol se prav v ničemer ne razlikuje. V obeh primerih deluje koleno, opremljeno z mišičnimi ovoji pod in nad kolenom, kot čudovit delovni stroj in kot blažilnik; vendar se pri hoji navzgor bolj ali manj pokrčeno koleno zdravnika, medtem ko se pri sestopanju rahlo pokrčeno koleno še bolj skrči in to se ponavlja od koraka do koraka. V obeh primerih ima koleno zgibno funkcijo, energijo pa dajo mišice na enak način v obeh primerih: ko telo prenesem na višjo točko ali ga spustim na nižjo. Roke s pomočjo palic pomagajo nogam pri njihovem delu. Togh korakov ali skokov navzdol ne poznam! Imam pač za svojo telesno višino priporočeno ameriško standardno težo in stalno telesno pripravljenost za gorniške napore.

Hoja s palicami je zahtevna telesna in razumska storitev. Potrebna je dolgoletna vaja za mojstrsko uporabo in ni dovoljena daljša prekinitve. S tem je približno tako kot s smučanjem ali plezanjem: kdor noče izgubiti stika oziroma želi obdržati doseženo stopnjo znanja in s tem varnosti, mora vsakemu športu posvetiti vsaj dva do tri tedne aktivnega dela na leto.

Odkar imamo na voljo poljubno nastavljive palice, se je njihova uporaba zelo poenostavila: kadar jih ne rabimo ali so nam v napoto,

jih skrajšane potisnemo v nahrbtnik ali privežemo nanj. **Tomaž Vrhovc** jih enkrat imenuje teleskopske, drugič pa raztegljive; s prvimi ne gledamo zvezd, druge pa ne samo daljšamo, ampak tudi krajšamo. Predlagam, da jih poimenujemo varia palice. Ta besedna sestavljenka ima zaslombo v Slovenskem pravopisu in skoraj ni evropskega jezika, ki ne bi imel obilico latinskih besed.

Pri hoji s palicami ne prihranimo nič telesne energije; je pa zelo ugodno za telo, če pri hoji uporabimo tiste mišice, ki doslej niso sodelovale: mišice, ki so neposredno povezane z rokami, v podlaktih, nadlaktih in v ramenskem sklepu. Pri opazovanju na sebi, ne da bi meril delovnega učinka rok, sem prišel do sklepa, da je pri hoji s palicami pomoč v breg večja od one na poti navzdol. Če je ravnotežna pomoč palic pri hoji gor manj pomembna, je ta pomoč pri hoji v dolino dragocena. S tem, da sem pri hoji na goro uporabil tudi energijo iz gornjega dela telesa, sem prišel na cilj manj utrujen in tako so me bolj spočite noge s pomočjo rok tudi lažje prinesle v dolino. Včasih me ima, ko sem spet v dolini, da bi takoj še kam stopil.

Hoja v gorskem svetu z eno palico ni priporočljiva in jo kaže vedno odklanjati!

Prav nič se ne strinjam s **F. Berg-holdom**, da je največja slabost redne hoje s palicami zmanjšanje koordinacije gibanja (ravnotežje) in zanesljivost gibanja. Pri hoji s palicami se namreč število opornih točk podvoji in zato je hoja trdnejša in varnejša. Palice so mi bile na zahtevnejših poteh malo v napoto, toda ko sem postal spretnejši, mi niso delale težav niti na najbolj zahtevnih poteh: na Škratico, na Triglav čez Plemenice ali s Triglava čez Škrbino na Planiko. Če v skalah rabim roke, palično pentljo spustim v zapestje, da prosto visijo in jih vlečem čez skale in vsakršne oprimke. Ne vem, kako bi v prvih junijskih dneh letos brez velike pomoči palic prišel iz Jerebikovca v hudem deževnem nali-vu varno in brez padca po strmi in blatni poti v Mojstrano.

Tudi naslednjemu odstavku moram oporekati: »To se pogosto opaža

pri gornikih, ki pri hoji uporabljajo palice, kjer je najpogostejši vzrok nesreče spotaknjenje; znano je, da takih nesreč v težjem svetu ni ravno malo.« V dolgoletnih analizah Gorske reševalne službe o gorskih nesrečah v Sloveniji še nisem zasledil podatka, da bi bila uporaba palic v gorskem svetu vzrok za nesrečo.

Starosta slovenskih športnih pedagogov **Drago Ulaga** posebno toplo priporoča uporabo palic pri gorskih turah zaradi varnosti in še bolj zaradi zdravja, ker pri uporabi palic pri premagovanju višine sodeluje pri hoji zelo aktivno zgornji del telesa; prsni koš je razširjen, kar omogoča pljučem pri telesnih naporih globoko in učinkovito dihanje.

Moje izkušnje pri hoji s palicami so take, da skoraj v celoti podpiram uradno priporočilo zdravniške komisije UIAA, razen zadnjega stavka: »Palice zabadajte v tla čim bližje telesu oziroma čim bližje težiščnici.« Ta stavek bi zapisal takole: Pri hoji pazite, da bodo konice palic imele vedno trdno talno oporo v širini ramen in glejte, da se konica ne zatakne v kako skalno špranjo.

Sedaj uporabljam tridelne varia palice s štirimi navojnimi nastavki za palično konico. Ročaj palice je grebinast za prstno oporo in zraven spada zanesljivo nastavljalna pentlja. Dolžina palic je poljubna do 140 cm in nastavitev prenese več kot 40 kg. Pentljo nastavim vedno dovolj tesno, tako da imajo prsti vedno zanesljivo oporo v ročaju in da ima roka dobro oporo v pentlji.

Zadnji del članka je podobno svarilno napisan, kot so bila svarilno napisana zdravniška stališča pred desetletjem, ko se je v smučarskih tehik uveljavljal drsalni korak, pa so ga smučarji vseh starosti svarilom navkljub sprejeli za svojega, ker se napovedi poškodb kolčnih sklepov niso uresničile.

Naj končam s sklepnimi mislimi:

- uporaba varia palic se zaradi ugodnih učinkov hitro uveljavlja tudi na poletnih vzponih;
- šele z učenjem pravilne hoje s palicami se bomo počutili varneje in nam bodo v oporo in pomoč pri premagovanju strmin;
- hojo, tudi s palicami, začnimo počasi; šele ko je telo ogreto, stopnjujemo do telesne pripravljenosti;

- če so nam palice v napoto, jih pri priči pospravimo v nahrbtnik;
- žičnice, ki so nam na voljo, raje uporabljajmo za prevoz v dolino kot na goro — ugodno boste presenečeni.

Albin Vengust

S palicami ali brez — to ni več vprašanje

V svojem filogenetskem in ontogenetskem razvoju je bil človek najprej četveronožec. Raba smučarskih palic mu to deloma spet omogoča.

Na Fakulteti za šport v okviru predmeta gornišstvo že vrsto let pozitivno vrednotimo uporabo smučarskih palic pri hoji po hrih. Menimo, da je hoja s palicami koristna iz različnih zornih kotov.

V prvi vrsti z opiranjem na palice **razbremenimo noge**, kar je še posebno v prid manj treniranim, starejšim in priložnostnim pohodnikom. Pri hoji navkreber s palicami laže premagujemo strmino, zmanjšamo občutek mučenja in hkrati zmanjšujemo verjetnost in intenzivnost nekaterih posledic dolgotrajnejšega vzpenjanja (krči v nogah, »muskelfiber«).

Hkrati ko razbremenimo noge, pa tudi zaposlimo roke in s tem **krepiamo tudi mišičje rok in ramenskega obroča**. Mišice trupa, rok in ramenskega obroča so namreč pri hoji zapostavljene. S športnega stališča, ki se zavzema za skladno krepitev celotnega mišičja in za bolj celostne učinke na organizem, je to pomanjkljivost, ki pa jo uspešno lahko odpravimo z uporabo palic in opranjem nanje. Športna vaja, ki ima več pozitivnih učinkov na človekov organizem, je s športnega, fiziološkega in zdravstvenega zornega kota več vredna od vaje z enostranskim učinkom. S fiziološkega oziroma športnega zornega kota je torej hoja navkreber, pri kateri se znatno opiramo na palice, več vredna od hoje brez palic. Že zato, da bi hoja bolj večstransko učinkovala na organizem, je po hrih vredno hoditi s palicami.

Pri strmih vzpenjanju pa opiranje na palice pomaga tudi pri **dihanju**.

Pomembno vlogo pri tem odigra velika prsna mišica, ki deluje kot pomožna dihalna mišica. Ko se pri hoji navzgor opremo na palice, katerih ročaji so približno v višini glave, utrdimo (fiksiramo) gornje pripoje te mišice na prednji strani ramenskega sklepa, to pa omogoča, da mišica pri vdihu s svojim spodnjim pripojem na grodnici in rebrih izdatno dvigne prsni koš in s tem omogoči globlji vdih. Globlji vdih pa pomeni več zraka, za katerim hlastamo pri vzpenjanju, in s tem seveda tudi več kisika. Poglobljen vdih in olajšanje je mogoče subjektivno dobro občutiti, če med napornim vzpenjanjem za kratek čas postanemo in se v višini glave obojerno opremo na palice ter vdihnemo.

Naslednja dobra stran uporabe palic je ta, da pri sestopanju opirajoč se nanje lahko **zmanjšamo velike obremenitve** na občutljive kolenske sklepe in medvretenčne hrustančne ploščice. Na sklepni hrustanec in njegovo prehranjevanje pozitivno učinkujejo zmerni obremenitve, dolgotrajnejše sestopanje z gore z nahrbtnikom na ramenih in morda še s povečano telesno težo pa štejemo za nezmerne obremenitve. Pogoste nezmerne obremenitve lahko sčasoma trajno poškodujejo kolenski sklep oziroma njegov hrustanec, pa tudi na hrbtnico ne učinkujejo brez škode. Strokovnjaki zatrjujejo, da se negativni učinki posameznih obremenitev seštevajo (akumulirajo) in se nato lahko bolj ali manj nenadoma pokažejo v obliki različnih težav že v srednjih letih in še bolj pozneje. Z opiranjem na palice poskušamo nezmerne obremenitve približati zmernim in neškodljivim in kar najbolj zmanjšati negativni seštevke večkratnih posameznih obremenitev. Zato se ni mogoče pridružiti Bergholdovemu nasvetu, naj pri hoji uporabljajo palice le tisti, ki že imajo težave s sklepi. Smiselno je, da palice uporabljajo tudi še zdravi, da bi negativne učinke dolgotrajnejšega sestopanja kar najbolj ublažili in da do težav s sklepi sploh ne bi nikdar prišlo. Seveda pa so tehnika hoje in pravilno razporejeni odmerki hoje navzdol prav tako pomembni.

Zagotovo je pretirana trditev, da se z rabo palic zmanjšajo spodbudni pritiski na hrustanec in se zato zmanjša njegovo prehranjevanje. Takšna bojazn je popolnoma odveč. Saj vendar ne hodimo po hrih vse leto, pa tudi, kadar že gremo, palic ne uporabljamo ves čas. Povprečno uporabljamo palice od približno 10 do 50 odstotkov poti (odvisno od vrste poti), tako da imajo, tudi če bi gornja trditev bila resnična, sklepni hrustanci še kar dovolj priložnosti, da se nahranijo. Predvsem pa ne smemo pozabiti, da na sklepni hrustanec in njegovo prehranjevanje pozitivno učinkujejo le zmerne obremenitve, palice pa prav zato uporabljamo, da nezmerne obremenitve približamo zmernim.

V naši gorniški vzgoji posvečamo veliko premalo pozornosti zdravemu sestopanju z gore. Zato niso redki primeri, da organizirane skupine tudi pod vodstvom izprašanih vodnikov brez predaha drvijo z najvišjih vrhov v dolino in s tem tvegajo poškodbe, ki se bodo začele oglašati mnogo pozneje.

S palicami tudi laže lovimo **ravnotežje**. S tem posredno blažimo nezmerne obremenitve sklepov, zmanjšujemo verjetnost odvečnih kompenzacijskih gibov ob trenutni izgubi ravnotežja in dosežemo varnejši občutek pri hoji. Zagotovo s palicami preprečimo marsikateri zdrs ali celo padec. Pomoč palic pri ohranjanju ravnotežja še posebno pride do veljave pri hoji po snežišču, kjer bi nezanesljiv korak in trenutno lovljenje ravnotežja že na zmerni strmini lahko povzročila zdrs in padec. Pomoč s palicami je še posebno koristna pri prečenju nekoliko bolj strmih zasneženih pobočij. V takšnem svetu obe palici namreč združimo pred telesom in se s konicama opiramo v breg. Pri morebitnem zdrs pa s konicami lahko tudi **zaviramo**. Treba je le z obema rokama čimprej prijeti tik nad krplicama in začeti s konicama zavirati po snegu. Seveda pa se moramo tega prej naučiti in vaditi. Ob tem je treba poudariti, da na snežiščih palice vendarle ne morejo nadomestiti cepina, zato so lahko koristne le na pohlevnejših snežiščih.

Res je, da se s palicami lahko tudi spotakemo in zaradi njih izgubimo ravnotežje, vendar to še ne more biti razlog za to, da bi palice puščali doma. Tudi avto je nevaren v rokah oziroma nogah nespretnega voznika, pa ga zato ne puščamo doma, kadar gremo na pot.

Smučarske palice lahko v primeru zloma ali zvine okončine uporabimo tudi kot zasilne opornice za improvizirano imobilizacijo poškodovanega uda. Lahko so tudi koristen pripomoček za **prenos ponesrečenca** v zavetje ali v bližnjo kočo. Z njimi je mogoče pripraviti preprosto sedišče za krajši prenos, lahko pa jih tudi vgradimo v improvizirana nosila za daljši prenos. Tudi obvladanju te spretnosti bi morali posvetiti več pozornosti na tečajih tako imenovane planinske šole, da o šolanju izprašanih vodnikov ne govorimo.

Ne nazadnje lahko palice uporabimo za **obrambo** pred izpuščenim in popadljivim vaškim psom, prav tako pa proti stekli lisici. Prav pred kratkim sem moral na Lepenatki braniti svojega pasjega prijatelja pred napadalnim govedom (ali je šlo za vola ali za kravo, ni bilo časa pogledati).

Posebno se velja nekaj dlje zadržati ob tejle Bergholdovi oceni: »Največja slabost hoje s palicami pa je v naslednjem: redna hoja s palicami zmanjšuje koordinacijo gibov (ravnotežje) in s tem v nemajhni meri tudi zanesljivost gibanja.« Zdi se, da **dr. Berghold** ni doma na področju športne motorike, zato v strokovno izrazje vnaša zmedo in napačne zaključke. Berghold izraz **koordinacija gibov** v oklepaju pojasnjuje z izrazom **ravnotežje**, kar je popolnoma napačno. V športni motoriki natančno ločimo med gibalno koordinacijo in ravnotežjem. To sta dva različna psihomotorična dejavnika. Prvi je prirojen okoli 90 odstotkov, dednosti delež drugega pa ni znan, ker še ni na voljo natančnih, zanesljivih, veljavnih, občutljivih in objektivnih merskih postopkov za njegovo korektno merjenje in raziskovanje. Iz istega razloga tudi ni natančnih podatkov o korelaciji (povezanosti, medsebojni odvisnosti) enega in drugega dejavnika.

V športni motoriki je strokovni izraz **koordinacija** (skladnost gibov) opredeljen kot »sposobnost učinkovitega izvajanja zapletenih gibalnih nalog in smotnega usklajevanja gibov vsega telesa pri takšnih nalogah«. Gre torej za skladnost ali usklajenost gibov vsega telesa pri izvajanju zapletenejših gibalnih nalog. Športna znanost uči, da na razvoj koordinacije vplivajo vsa gibanja, ki še niso postala gibalni stereotip in torej niso še avtomatizirana. Tudi avtomatizirani gibi, ki jih izvajamo v novih okoliščinah, kjer se morajo nenehno vzpostavljati novi gibalni mehanizmi, učinkujejo na razvoj koordinacije. Vprašajmo se zdaj, katero gibanje je bolj »zapleteno«: hoja s palicami ali brez. Če hodimo s palicami, je treba gibe nog in rok nenehno smiselno in smotno usklajevati. Potemtakem je hoja s palicami bolj »zapleteno« gibanje kot hoja brez njih, kar seveda lahko le pozitivno vpliva na razvoj gibalne koordinacije, ne pa negativno. Hoja s palicami po hribih pa tudi ni avtomatizirano gibanje, ker se okoliščine, v katerih hodimo, nenehno menjajo in se morajo nenehno vzpostavljati novi gibalni mehanizmi. To je še dodatni razlog, da hoja s palicami lahko le pozitivno vpliva na razvijanje koordinacije, na pa nasprotno (kot trdi dr. Berghold). Pri hoji po hribih utirjen gibalni stereotip hoje ni vedno uporaben, ker je korake nenehno treba sproti prilagajati spreminjajočim se razmeram. Zato hojo v gore že samo po sebi štejem za vajo koordinacije. Raba smučarskih palic lahko ta učinek samo še poveča. Seveda pa tega učinka niti približno ne moremo primerjati, na primer, s športno gimnastiko, športnimi igrami, umetnostnim drsanjem, ritmično gimnastiko in podobnimi športnimi zvrstmi.

Psihomotorični faktor **ravnotežja** je v športni znanosti opredeljen kot »sposobnost ohranjanja stabilnosti telesa in oblikovanja kompenzacijskih gibov, ki pri različnih motečih dejavnikih pomagajo pri ohranjanju te stabilnosti«. Tako imenovanih motečih dejavnikov je v gorah kar nekaj. Sem štejemo neravna tla, ozko stezo na strmem pobočju, sto-

panje na kamne, hojo po melišču in snežišču, opiranje na podlago le z delom stopala, hojo po ozkih grebenih, poglede v globino in podobno. Potemtakem je hojo po gorah brez smučarskih palic mogoče šteti za ravnotežnostno vajo, ki pa je seveda ni mogoče primerjati z drsanjem, kolesarjenjem, smučanjem, vadbo na visoki gredi in podobnimi. Pri opiranju na palice bolj ali manj nevtraliziramo učinke različnih motečih dejavnikov in ohranjamo stabilnost telesa bolj s pomočjo palic kot pa z različnimi kompenzacijskimi gibi. Raba palic torej zmanjšuje »vadbo ravnotežja«.

Vendar je na ravnotežje v gorah treba gledati predvsem s stališča **varnosti**, ne pa kot na poligon za vadbo ravnotežja. Zanesljivosti hoje ter zdravju in varnosti mora biti vse podrejeno. Zato je v gorah treba skrbeti za kar najboljše ravnotežje in zanesljivo hojo ne glede na to, ali pri tem razvijamo ravnotežje ali ne. Prav tako ni mogoče verjeti, da bo gornik zaradi tega, ker bo 10 do 50 odstotkov svojih poti uporabljal palice, sčasoma izgubil občutek za ravnotežje tam, kjer palic ne bo mogoče uporabljati in bo zato pri hoji postal nezanesljiv. Taka trditev v nobenem primeru ne vzdrži, ker za to ni strokovnih argumentov.

O tem, da raba palic povečuje stabilnost in zanesljivost hoje, pa najbrž tudi ne kaže dvomiti. Iz fizike vemo, da je pglavitni dejavnik ravnotežja **stabilnostni kot**. To je kot, ki ga v težišču telesa tvorita dva kraka, ki se raztezata do skrajnih robov podporne ploskve. Stabilnost človeškega telesa si lahko predočimo tudi s stožcem, katerega vrh je v težišču telesa, njegova osnovna ploskev pa je podporna površina. Čim večja je podporna površina in čim večji je stabilnostni kot, tem večja je stabilnost telesa. Z opiranjem na smučarske palice povečamo podporno površino, zato se pri isti višini telesnega težišča poveča stabilnostni kot. Logično je torej, da je zato ravnotežje povečano, s tem pa je tudi povečana zanesljivost hoje. To pa je tisto, kar je v gorah pomembno. Zato preprosto ne more biti res, da »prepogosta hoja s palicami zmanjšuje zanesljivost pri ho-

ji«, kot trdi dr. Berghold. Le zakaj potem starostniki pri hoji uporabljajo palico? Zagotovo tudi zato, da laže ohranjajo ravnotežje in se zato pri hoji počutijo bolj zanesljive. Če bi hodili z dvema palicama, bi bila njihova hoja lahko še bolj zanesljiva.

Palice so torej vsestransko koristen in uporaben pripomoček pri hoji po hribih, seveda pa jih je treba razumno in odmerjeno uporabljati. Palice res niso za vsak teren. Raba palic na ravnini najbrž nima nobenega smisla. Tudi na ozkih in prepadnih skalnatih stezah palice prej ovirajo kot koristijo, na zavarovanih plezalnih poteh pa sploh sodijo v nahrbtnik. Tudi na otroških izletih palic ne vidimo radi, vendar popolnoma iz drugih razlogov.

Mladim je morda pod čast, da bi hodili s palicami, ker v njih vidijo predvsem dodatno pomoč telesno manj zmogljivim. Takšno gledanje je napačno. Mladi naj na palice gledajo predvsem kot na odlični pripomoček za skladno krepitev mišičja celega telesa. To pa tudi mladim koristi.

Pravzaprav palicam ni mogoče očitati nič slabega, zato ni razloga, da jih ne bi nosili s seboj na ture — tako zdravi kot tisti, ki jim sklepi že delajo preglavice. Vsak naj jih uporablja po svoji presoji. Za hojo po gorah so prenerodne le nezložljive palice. Na srečo so proizvajalci in trgovci poskrbeli, da je na tržišču dovolj raztegljivih palic, ki jih lahko nosimo tudi v nahrbtniku, kadar jih ne rabimo. Žal imajo te še vedno nekaj konstrukcijskih pomanjkljivosti. Navoju radi zatajijo in so zato težave s podaljševanjem zloženih palic ali pa se palice pri opiranju samodejno skrajšujejo, če pa jih preveč zategnemo, jih ne moremo več zložiti. Zato nestrno pričakujemo izum trpežnejših in zanesljivejših palic.

Silvo Kristan

Vsekakor s palicami!

Z zanimanjem sem prebral prevod članka v PV 5/95 *S palicami ali brez njih — to je vprašanje*. (Če prav sklepam, gre za dva članka, ki sta le zelo nerodno ločena s tremi

zvezdicami. Prvega je napisal dr. Franz Berghold in prevedel Pavle Šegula, drugi pa je nekakšno uradno priporočilo zdravniške komisije UIAA, ki ga je prevedel dr. Tomaž Vrhovec.) Presenetilo me je, da oba po naštevanju očitnih prednosti in ne tako očitnih slabosti njihovo uporabo **odsvetujeta**. Ker sta oba napisana nekako na poljudno-znanstveni način, pogrešam konkretnih rezultatov raziskav, ki bi zaključke utemeljile. Bega me, na primer, trditev dr. Bergholda, da so »... z meritvami ugotovili, da spodnji del telesa ob uporabi palic — vsaj teoretično (kakšne pa so to meritve, če so rezultati teoretični; op. A. S.) — med hojo navzdol prestrežejo 34 ton teže na uro (za primerjavo pogrešam podatek o podobni številki za noge; op. A. S.). V praksi pa so stvari vendarle malce drugačne: več kot vprašljivo je, če so te izračunane razbremenitve, predvsem pri hoji navzdol, tudi resnične...«

Kakšne meritve (teoretične?) pa je opravil, da jim še sam ne verjame in potem zaključke temelji na predpostavkah? Seveda mu ne morem argumentirano ugovarjati, ker sam nikoli nisem izvajal kakršnihkoli podobnih raziskav, lahko pa povem svoje lastne izkušnje. Sem zaprišeni uporabnik palic in popolnoma delim mnenje **Janeza Zenija** iz njegovega prispevka na strani 354 v PV 7—8/95. Da ne bi ponavljal vsega, kar je že on zapisal, naj tu dodam le še eno korist od palic, ki ni bila omenjena ne v prvih dveh člankih, ne v odgovorih v PV 7—8.

Moji gležnji se zelo radi zvijejo. Zelo pogosto se mi zgodi, da se mi noga nenadoma zvije na neravnem terenu ali pa celo na popolnoma gladkem asfaltu. Telo pade kot pokošeno v instinktivni želji po razbremenitvi bodeče bolečine, potem pa obležim za nekaj minut, dokler najhujše ne mine. Bolečina se kasneje postopoma umirja, vsaj še kako uro pa sem prisiljen le počasi šepati. Sprjaznil sem se živeti s to težavo. Pomagajo visoki čevlji in posebna tehnika hoje, ko pri vsakem koraku mislim na zvin in nogi zavestno obremenjujem na znotraj. Najbolj

pa mi pomagata **palici**. Pri sestopu sem vedno zelo počasen, palici zapicim pod sabo, ju močno obremenim in šele potem naredim naslednji korak. Že velikokrat sem tako »prestregel« zvin, saj je palica prevzela breme takoj, ko sem začutil težave, in me tako rešila grozljivih bolečin. Tudi zato **uporabo palic toplo priporočam**.

Andrej Stritar

Še malo o Štegovniku in imenoslovju naših gora

Z zanimanjem sem prebral članek **Borisa Škrabana** in **Mirana Željka** v PV 1/95 o vzponu na Štegovnik, pripombe **Stanka Klinarja** v PV 3/95 in odgovor na odgovor Mirana Željka v PV 6/95.

Priznati moram, da rad prebiram plemične prispevke Stanka Klinarja v PV, saj brez dlake na jeziku in z mojstrskim pletenjem besed in celostranskih stavkov odkrito pove svoje mnenje tudi o stvareh, ki mi niso všeč. Seveda bi mu lahko velikokrat očital pretirano dlakocepsvo in neposrednost pri »obračunu« s trenutnim »grešnikom«, toda v večini primerov se moram z njegovim mnenjem kar strinjati.

Tako moram dati prav tudi jedru pripomb o omenjenem članku o Štegovniku. Avtorja sta ob navdušenju nad lepo goro preveč lahkotno izlila svoja doživetja na papir in pri tem zagrešila cel kup zemljepisnih in imenoslovnih napak, nepravilnih citiranj vodniške literature, da ne omenjam stilističnih pomanjkljivosti. Zabavno pa je bilo brati tudi Željkov odgovor, zlasti povzetek njegovih raziskovanj literature o meji med Karavankami in Kamniško-Savinjskimi Alpami. Pa je res nekaj lahkotnega v tej naši deželi, če niti v dveh strokovnih knjigah ni zapisano enako!

Čeprav dajem Stanku Klinarju prav, vseeno menim, da bi lahko del ostrine svoje osti usmeril še na koga drugega. Lahkotnost članka o Štegovniku bi moral bistveno »otežiti« urednik Planinskega vestnika (ali pa strokovni recenzent), še preden smo ga v branje dobili vsi naročniki. Avtorja bi moral opozoriti na napačnost tako resnično lahkotne

trditve, da te gore ni v nobenem vodniku. Tudi tisto o meji pogorij mu ne bi smelo uiti, poznavanje težav s šumnikom oziroma sičnikom v začetnici pa bi pokazalo njegovo temeljito poznavanje aktualnih polemik v slovenskem planinstvu.

O imenu Štegovnika sem si sedaj na jasnem in dajem Klinarju popolnoma prav. Med pisanjem *111 izletov po slovenskih gorah* me je on opozarjal na napake v zapisih na zemljevidih in v literaturi, vendar mu nisem popolnoma verjel (zato sem zapisal le, da se mu reče tudi *Štegovnik*). Kasneje sem spraševal domačine v Jelendolu in res ni nihče gore imenoval Stegovnik (kar posredno priznava tudi Željko). Še najbližji fonetični zapis bi bil Šté-gounk, kar pa seveda lepše zapišemo kot Štegovnik. Prav bi bilo, da skušamo vsi pisci ta zapis uveljavljati, saj se bo le tako sčasoma morda obdržal.

Tu pa sem pri zadevi, ki me je k pisanju pravzaprav spodbudila. Miran Željko je v odgovoru zapisal: »S. K. sicer pojasnjuje, da je skušal s tem odpraviti napako, ki izvira iz nemškega zapisa imena, vendar menim, da naloga pisca vodnika ni popravljanje starih napak in krivic (za to imamo druge organe in organizacije), temveč pomoč pri orientaciji planincu, da se lažje znajde na neznanem terenu.« S tem o pomoči pri orientaciji se seveda popolnoma strinjam, vendar je izredno pomembna naloga pisca vodnika tudi popravljanje starih imenoslovnih napak. Do tega spoznanja sem prišel prek lastnih težav, ki se jih popolnoma zaveš šele, ko se znajdeš pred navidez nerešljivimi problemi zapisa nekaterih krajevnih imen (recimo Lepo Špičje — Lepo špičje — Lepa Špica — Veliko Špičje, ali pa Kalški greben — Kalški Greben — Kalški Greben; Stegovnik — Štegovnik je še kar enostaven). Prebereš vso razpoložljivo literaturo, poglobiš se v vse zemljevide, vprašaš vse, ki bi kaj o tem vedeli, na koncu pa se moraš vseeno odločiti sam. Pri tem se zaveš odgovornosti, kajti kar boš zapisal, bo ostalo in se bo morda celo prijelo. Kako lepo bi bilo, če bi imeli take organe in organizacije, kot jih omenja Željko, ki bi jih lepo

vprašal za mnenje in bi bil brez tovrstnih skrbi! Žal jih ni (ali pa sem bil jaz v minulih letih pisanja vodnikov tako neuspešen, da mi njihovega skrivnostnega obstoja ni uspelo odkriti). Zato pa je toliko bolj pomembno, da se svoje odgovornosti zavemo vsi, ki karkoli pišemo o naših gorah. Spet moram poudariti tudi vlogo urednikov in novinarjev, ki imajo marsikdaj izreden vpliv na javnost.

Andrej Stritar

Kam smemo s kolesi

V PV 6/95 je bila na strani 277 objavljena ocena brošure *S kolesom po okolici Ljubljane*. Knjižico sem si ogledal tudi sam in ugotovil, da so avtor, izdajatelj in ocenjevalec spregledali bistveno podrobnost. Izšla je po tem, ko je stopila v veljavo **Uredba o prepovedi vožnje z vozili v naravnem okolju**, objavljena 17. marca 1995 v Uradnem listu Republike Slovenije št. 16/95. Po tej uredbi je na celotnem območju naše države prepovedana vožnja motornih vozil in koles izven urejenih cestišč. Takole je zapisano v prvem členu:

Na območju Republike Slovenije je v naravnem okolju prepovedano voziti, ustavljanje, parkirati ali organizirati vožnje z vozili na motorni pogon in s kolesi.

Naravno okolje iz prejšnjega odstavka so vsa območja zunaj uređenih območij mest, vasi in drugih naselij, infrastrukturnih objektov republiškega ali lokalnega pomena in rudarskih operacij med izvajanjem rudarskih del, ki so določena v skladu s predpisi o urejanju prostora, in zunaj nekategoriziranih cest ter drugih prometnih površin, ki so namenjene za vožnjo, ustavljanje in parkiranje v skladu s predpisi o cestah in predpisi o varnosti cestnega prometa.

Na žalost kar precejšnje število v knjižici opisanih izletov (npr. *Pot okoli Ljubljane, Ključ, Ključ — Koreno, Gonte pod Polhograjsko Grmado* itd.) bralca usmerja tudi na kolo-voze, pešpoti oziroma podobne bližnjice med urejenimi cestami, kar je od aprila letos nezakonito, pa če se kolesarjem to zdi še tako nesmisel-

no. Zato tudi slika v PV na strani 278 (ista slika je objavljena tudi v knjižici na strani 20) s podpisom »Po kolovozu z gorskimi kolesom — da, po planinskih poteh — ne« prikazuje nezakonito dejanje. Kolo-vozi niso ceste, zato se po njih ne smemo voziti s kolesi! Menim, da bi izdajatelj in avtor morala knjižico popraviti in ponatisniti, ali pa vsaj obstoječim izvodom dodati ustrezno opozorilo.

S podobno tematiko se v PV 7—8/95 na strani 291 v rubriki *Namesto komentarja* ukvarja prispevek *Kolesa nikar!* Priznati moram, da ne razumem popolnoma njegovega sporočila, kajti nanaša se lahko na dva problema. Če se avtorica boji, da se s kolesom ne bomo smeli več peljati po dolini Korošice zaradi zgoraj omenjene uredbe, potem je njen strah odveč. Tja gor je speljana gozdna cesta in če jaz prav razumem dokaj jasno napisano besedilo zakona, po njih smemo kolesariti. (Seveda pa je morda moje razumevanje napačno. Morda pa bi lahko PZS ali kako kolesarsko združenje prosilo za uradno razlago.)

Z avtorico pa delim strah, če se boji prihajajoče privatizacije. Vedno pogosteje se šušlja, da bodo novi lastniki, ko bodo enkrat dobili svoje nazaj, enostavno prepovedali vožnjo, kolesarjenje in celo hojo po svoji zemlji. Upam, da nikoli ne bomo dočakali česa podobnega Združenim državam Amerike, kjer te prepogosto sredi divjine preseneti napis *Privat property, Keep out, No trespassing*. Država mora tam odkupovati zemljo zato, da odpira lokalne ali nacionalne parke, ki jih potem lahko uporabljajo vsi za sprostitve v naravi. Kdor hoče narediti vezno planinsko pot, kakršnih imamo pri nas na desetine, mora zemljo zanj odkupiti ali pa najeti! Mnogo bolj všeč mi je norveški model, kjer na turističnih prospektih in v uvodnih poglavjih planinske literature s ponosom poudarjajo, da je pri njih potepanje po naravi popolnoma prosto in da ti privatni lastnik tega ne sme preprečiti (seveda pa ne smeš po njegovem vrtnu za hišo). Še je čas, da si nekaj podobnega izborimo tudi pri nas.

Andrej Stritar

iz planinske
literatureSlovenska alpinistična
revija Grif

Urednik **Tadej Golob** je 10. julija letos v prostorih Planinske zveze Slovenije predstavil prvo številko nove slovenske revije za alpinizem, športno plezanje in trekking »Grif«, barvno revijo na 52 straneh velikega revijalnega formata. V njej so v približno tretjinskih deležih objavljeni prispevki o vseh treh v naslovu napisanih dejavnostih. Letos bosta izšli še dve številki, septembra in decembra, od prihodnjega leta dalje pa bo to dvomesečnik. Revijo so financirali zasebniki, največ ljubljanska agencija PRestige, namenjena pa je alpinistom, športnim plezalcem, rekreativnim plezalcem obeh usmeritev, trekerjem, alpinistom-kajakašem, alpinistom-raftarjem, jamarjem, jadralnim padalcem in zahtevnejšim planincem, ki jim niso dovolj samo uhojene in označene steze.

V prvi številki »Grifa« je uvodno predstavljena letošnja uspešna slovenska alpinistična odprava na himalajski osematisočak Anapurno, z vrha katerega sta brata **Karničar** smučala v bazni tabor, v sliki in besedi so predstavljene nekatere nore smeri športnih plezalcev, **Vanja Furlan** govori o svojih pogledih skoraj profesionalnega slovenskega alpinista na plezanje, **Marko Prezelj** popisuje svoje (in **Štremfjevo**) plezanje v stolpih Paine v Južni Ameriki, o svojih predvsem zadnjih uspehih govorita v intervjujih vrhunska alpinista **Marko Lukič** in **Janez Jeglič**, zadnja dva velika prispevka v reviji pa sta namenjena čisto konkretnemu trekkingu in kajakaštvu na divjih vodah.

M. R.

Na poteh med gorami

Knjiga — prvenec **Milana Vošan-ka**, ki je pred kratkim izšla pri založbi Didakta v Radovljici, je čudovit popis avtorjeve biografije od rojstva do danes. Dogodki niso zapisani povsem kronološko, pač pa tako, 408

kot se jih avtor spominja. Knjiga nima posvetila, kot je to v navadi pri avtorjih, ki priznavajo svojemu okolju zasluge za njihove dosežke in tudi za nastanek njihovih knjižnih del, posvečena pa je mnogim stvar-rem, ki jih ima avtor rad in se jih skozi celotno objavljeno besedilo spominja.

V začetku se nam zazdi, da knjigo posveča svojemu rojstnemu kraju Slovenj Gradcu in gorskemu okolju slovenske Koroške z Uršljo goro, Raduho, Olševo, Peco, Obirjem, Smrekovcem in drugimi gorami tod okoli, saj se s pogledi in spomini neprenehoma vrača na te prelepe vrhove. S svojimi številnimi prijatelji je hodil in kmalu tudi plezal po najvišjih slovenskih gorah in zahtevnih stenah, kot so Travnik, Klek, Osp, Stenar, Severna triglavska stena, Komna, Škrlatica, Krn ter Kamniško-Savinjske Alpe, kakor tudi po evropskih velikanih (Mont Blanc, Dru idr.). Med plezanjem in bivakiranjem v neugodnih vremenskih in plezalnih razmerah se neprestano spominja svojih staršev, brata in prijateljev. Tako v mnogih odstavkih posredno prav gotovo knjigo posveča tudi njim.

Delo je napisano v kratkih odstavkih. Mednje vpleta predvsem prijetne dogodke iz mladostnih dni in z alpinističnih podvigov v drugih plezališčih. Njegovo opisovanje vzponov se mi zdi kot slikanje na platno: s popisovanjem barvnih odtentov jesenskih macesnov, večernih sončnih zahodov in jutranjih vzhodov ter celotne pokrajine nam kot slikar z likovno akademijo z lahkoto pričara to, kar je videl sam. Posluh in nekaj glasbenega znanja ter življenja z naravo je podedoval ali se naučil pri svojem očetu, ki je kot kmet muziciral po okoliških vaseh in tudi na sami Uršlji gori. Z nešteti-mi opisi in orisi nam zato zna pričarati vse to, kar je doživljal.

Pohajkoval in plezal je povsod, kamor so ga vabili prijatelji, vsi zagnani in zagledani v gore, in tudi povsod tam, kamor jih je vabil sam. Skupna pota so jih vodila tudi v sednjeno Hrvaško, na Velebit, v Paklenico, v Zahodne Julijske Alpe in v Dolomite. Ko pa si je ustvaril svoj dom v Cerknici, je teže odhajal sam

na taka pota. Ljubezen do gora in narave pa je ostala in ga vabila. Besedilo zato neprestano prekinja s spomini na svojo ljubljeno mlado ženo, kasneje pa tudi na svoje hčerke. Tako tudi njim posveča knjigo, saj v njej popisuje tudi družinska potepanja.

Ciril Velkorrh

Zdravniški zbornik
Ažmanovih dnevo

Več kot 40 slovenskih zdravnikov na različne načine organizirano deluje v Gorski reševalni službi Slovenije (GRS) — od »udarne skupine« zaenkrat desetih zdravnikov — letalskih reševalcev, katere člani poleg številnih drugih aktivnosti sodelujejo pri večini najzahtevnejših klasičnih ali helikopterskih reševanj v gorah in drugih težko dostopnih predelih Slovenije, do starejših kolegov, ki s svojim bogatim znanjem in izkušnjami sodelujejo na strokovnih izpopolnjevanjih, pri vzgoji reševalcev in na številnih drugih področjih.

Že v preteklih desetletjih so občasna strokovna srečanja zdravnikov GRS pomenila lepo priložnost za dodatno strokovno izpopolnjevanje na področjih, ki so bila slabo obdelana ali pa sploh neobdelana na drugih strokovnih srečanjih slovenskih zdravnikov, na primer višinska medicina, pa tudi za utrjevanje znanj, ki so koristna prav vsakemu zdravniku ne glede na delovno mesto in ožje zanimanje, na primer urgentna medicina. Na teh srečanjih smo usklajevali različne domače in tuje doktrine, se spoznavali in povezovali med seboj in s strokovnjaki z drugih področij.

Pred dvema letoma smo se v Zdravniški podkomisiji GRS odločili, naj naša strokovna srečanja postanejo vsakoletna. Tako kot že doslej želimo tudi v prihodnje nanje pritegniti strokovnjake z drugih področij medicine, katerih znanje in izkušnje lahko razširijo naša obzorja.

Leta 1993 so sklenili ta naša srečanja poimenovati »Ažmanovi dnevi zdravnikov Gorske reševalne službe« v spomin tega leta tragično preminulega **dr. Tomaža Ažmana**, ki je do svoje smrti vodil Zdravniško podkomisijo GRS.

Pričujoči zbornik je odsev dogajanja na prvem in drugem »Ažmanovem dnevnu« 29. avgusta 1993 in 28. maja 1994. Gre za uredniškega prvorojenca, ki je še nekoliko šibkega zdravja, vendar starši in botri upamo, da bomo kljub službenim in številnim drugim obveznostim našli dovolj časa in energije, da ga v prihodnjih letih okrepimo.

To je v uvodniku v Zborniku predavanj 1. in 2. Ažmanovega dneva zdravnikov Gorske reševalne službe Slovenije napisal urednik **Iztok Tomazin**, ki je v souredništvu **Franceta Malešiča** pripravil za natis ta 80 strani debel zbornik, v katerem s prispevki sodeluje deset zdravnikov. Ljudem, ki niso iz zdravniške stroke, prispevki v tej knjižici ne povedo skoraj nič, zdravnikom GRS pa izredno veliko. Nadejamo se torej lahko novi knjižni zbirki, ki bo bistveno obogatila slovensko strokovno gorniško izobraževanje.

M. R.

36. letnik Naših jam

Z lansko letnico izida je v prvi polovici letošnjega leta izšel 36. letnik Naših jam, glasila Jamarske zveze Slovenije. V reviji z malone 200 stranmi je objavljena dolga vrsta strokovnih prispevkov izpod peres znanih slovenskih krasoslovcev, speleologov in jamarjev, med njimi pa je nekaj takih, ki lahko zanimajo planinskega bralca: na koncu koncev so bili nekateri od prvih članov Slovenskega planinskega društva hkrati tudi raziskovalci neznanega slovenskega podzemlja, SPD pa se je razen z gorami ukvarjalo tudi s kraškimi jamami; kot se je trudilo, da bi (p)ostal gorski svet v Sloveniji slovenski, se je trudilo tudi za slovenski podzemski svet, katerega dele je imelo nekaj časa »v našem«.

V 36. letniku Naših jam je vsaj en prispevek, ki se v celoti tiče — poleg jamarstva seveda — tudi planinstva. **Ciril Mlinar**, sodelavec ljubljanskega Prirodoslovnega muzeja, že drugič (prvič je v prejšnjem letniku) piše o svojih potapljaških raziskavah v Jami za slapom Savica. — Že zdavnaj so bili prvi in nekateri naslednji jamarji v začetnih delih jame, iz katere teče znameniti

slap nad Bohinjskim jezerom, vendar jih je celo ob najnižjih vodah ustavil sifon. Konec avgusta 1993 je Mlinar organiziral svojo prvo potapljaško akcijo v začetne sifone, februarja lani drugo in tretjo, o katerih piše v Naših jamah. Dno sifona se v teh delih jame spušča do nekako 50 metrov pod gladino slapa ob njegovem teku iz jame in preden pade v globino kot slap. V prvih delih jame se izmenjavajo sifoni s kopnimi deli jamskega rova, zadnji del doslej raziskanih delov jame je en sam sifon, ki ga le občasno prekinejo zračni žepi ujetega zraka. Ta del sifona je Mlinar imenoval Sifon Prirodoslovnega muzeja Slovenije in je s sedanjo dolžino 300 metrov najdaljši pri nas preplavan z vodo zalit jamski rov.

Omeniti velja še strokovni članek Klasifikacija in poimenovanje jamskih skalnih oblik, ki ga je napisal strokovni sodelavec Inštituta za raziskovanje krasa iz Postojne **Tadej Slabe**, sicer znani športni plezalec. Kot piše avtor, dejavniki, ki oblikujejo kraško podzemlje, zapuščajo sledi tudi na skalnem obodu votlin. Nastajajo skalne oblike, ki sestavljajo jamski skalni relief. Ta je pogosto pomembna sled oblikovanja in razvoja kraških votlin, zlasti še, če ga sestavljajo skalne oblike, katerih nastanek lahko natančno razložimo.

Dva izredno zanimiva prispevka ima v Naših jamah akademik **prof. dr. Ivan Gams**: Rast kapnikov iz različnih zornikov kotov in Sigove ponvice s posebnim oziroma na Škocjanske jame. Čeravno članka nimata tega namena, sta vsaj posredno močno okoljevarstvena: nedopustno je kakorkoli poškodovati ali uničevati podzemne kraške kamnite tvorbe, za rast katerih so bila potrebna desettisočletja.

V reviji ni vse, kar je objavljeno, visoka znanost. V pregledu književnosti je tudi prikaz **Andreja Hudoklina** knjige »Gospodična, od bajke do današnjih dni«, ki so jo lani izdali Zeleni Novega mesta. Knjižica je izšla ob 80-letnici novomeške podružnice SPD ter kaže povezano društveno preteklost z Gorjanci, profesorjem **Ferdinandom Seidlom** in izvirom Gospodična. Kot v predstavitvi piše **Dušan Novak**,

»nas avtor popelje od Trdinovih bajk prek društvenega dela in delovanja njegovega predsednika F. Seidla v Gorjance, h Gospodični, ki so jo pričeli urejati leta 1931. Prikaže nekaj dokumentov in že smo pri tem, kakšna je Gospodična danes. So načrti za obnovitev in primerno ureditev, še več je dokumentacije, vendar se pri realizaciji znova in znova pojavljajo težave. Žal ni več prave volje. Morda bo ta knjižica pomagala k novemu koraku.«

Milan Razor

Bilten jamarskega kluba Železničar

Jamarska sekcija Planinskega društva Železničar iz Ljubljane, ki se je leta 1978 osamosvojila in preimenovala v Jamarski klub Železničar, je bila ustanovljena leta 1955, kmalu potem, ko je bil **Dušan Novak** izključen iz Društva za raziskovanje jam Slovenije, in sicer zato, ker se je potegoval za aktivnejšo vključitev mladih jamarjev v društvene akcije, pa tudi za sprejem funkcij. Ob 40-letnici uspešnega delovanja sekcije oziroma kluba so njeni prizadevni člani izdali 19. številko svojega Biltena, ki sicer izhaja občasno. V tej številki je dvanajst od petnajstih dosedanjih načelnikov oziroma predsednikov (**D. Novak, J. Belič, M. Raztresen, A. Kranj, J. Holz, A. Lajovic, I. Trček, M. Šubelj Sagmajster, J. Kalan, T. Hočevnar-Fritz, M. Brenčič** in **I. Perpar**) prispevalo svoje spomine na življenje in delo v klubu. V teh sestavkih niso prav nič predsedniški ali celo oblastniški; iz njihovih besedil se namreč čuti, da so bili tudi v času predsednikovanja predvsem enakopravni in delovni člani jamarskega kolektiva. Besedilo je opremljeno s številnimi spominskimi fotografijami iz arhiva JKŽ. Temu sledi statistika kluba o raziskanih in opisanih jamah, seznam najglobljih in najdaljših jam in brezen ter skice in opisi 31 najpomembnejših jam med njimi z vsemi potrebnimi numeričnimi podatki. Prav na koncu Biltena, ki ga je uredil **Miha Brenčič**, je še seznam članov kluba ter sekcij, ki so zrasle iz njega.

Ciril Velkovrh

Bogat Turistični vodnik Slovenije

Pred letošnjimi poletnimi počitnicami je Založba Mladinska knjiga iz Ljubljane izdala Turistični vodnik Slovenije, kakršnega doslej še nismo imeli: na 700 straneh knjižnega formata so v 24 poglavjih opisana pomembna mesta in območja, 34 potovalnih smeri, 700 naselij, vsa slovenska vinorodna območja, narisanih je 70 načrtov mest in območij ter 34 tlorisov cerkev in gradov, popisani so vsi slovenski muzeji, izviri, arheološka najdišča, slapovi, najvišje slovenske gore, vse reke in jezera, parki in zdravilišča, vsi najpomembnejši (in številni nekoliko manj pomembni) spomeniki stavbarstva in arhitekture. Seveda ni v debeli knjigi niti enega samega poglavja, v katerem ne bi bile tako ali drugače opisovane ali vsaj omenjene slovenske gore ali gorski svet in vse, kar je povezano z njim.

Že v uvodu je lepo predstavljenih 20 najvišjih vrhov naših gorá in vrsta zavarovanih rastlin, od katerih jih večina raste v gorskem svetu, ob tem so predstavljeni vsi slovenski naravni parki, od katerih jih je večidel v gorah. Ob krajih pod gorami so seveda predstavljene tudi prelepe skalne kulise nad njimi in okoli njih ter ob tem možnosti za vzpone nanje. Celo ob večjih slovenskih mestih in krajih, ki niso čisto pod gorami, so opisane neštete možnosti za izlete v skalnati svet gorskih višav.

Po dolgem uvodu in predstavitvi nekaterih večjih in pomembnejših mest in krajev je v vodniku s štirimi glavnimi smermi, katerih stičišče je Ljubljana in po katerih bo nekoč speljan križ avtomobilskih cest, država razdeljena tako, kot narekuje pokrajina: iz Rateč skozi Kranj v Ljubljano, iz Ljubljane skozi Posojno v Sečovelje, iz Šentilja skozi Celje v Ljubljano in iz Ljubljane skozi Novo mesto v Obrežje. Temu sledijo opisi 30 turističnih smeri, kot sta si jih zamislila pisca osnovnega besedila **dr. Anton Gosar** in **dr. Matjaž Jeršič** ter predvsem vodja projekta in urednik knjige **Marjan Krušič**. Med temi smermi je ko-

majda kakšna, ob kateri ne bi bilo vsaj ene vzpetine, vsaj enega gorskega vrha ali planinske poti in koč, pa čeprav pelje do nje taka ali drugačna cesta.

V zadnjem delu vodnika so med drugim našteje (skoraj) vse slovenske turistične kmetije (od katerih jih je velik del v gorskem svetu), tudi izletniške turistične kmetije, kjer ni mogoče prenočevati, ampak ponudijo izletnikom in planincem le hrano in pijačo, opisana je vrsta planinskih in pohodnih poti, naravoslovnih poti, gozdnih učnih poti in kulturnih pohodnih poti, zapisane pa so tudi cestne razdalje med večjimi slovenskimi kraji, da bi lahko tudi planinci — tako kot drugi popotniki — brez računanja in seštevanja takoj videli, kolikšno razdaljo morajo premagati iz kraja svojega domovanja do izhodišča za planinski izlet.

Ob tem naštevanju seveda ne smemo (in tudi ne moremo) prezreti neštetih barvnih fotografij, ki ilustrirajo in popestrijo turistični vodnik. Seveda je med njimi ogromno slik iz gorskega sveta, ki so jih prispevali najbolj znani slovenski planinski fotografi.

Vsekakor je to knjiga, ki jo bo rad vzel v roke vsak planinec, tudi zato, da bi še z drugačnega, manj planinskega in bolj turističnega zornega kota pogledal v gorski svet svoje domovine.

M. R.

Markacijski priročnik

Komisija za pota Hrvaške planinske zveze (HPS) je izdala Priručnik za markaciste, ki ga je napisal **Zdenko Kristijan** s sodelavci, urednik, lektor in korektor je **dr. Željko Poljak**. Format je kot naš PV, ima barvno ovojnico in 36 strani, naklada je 500 izvodov, izšel je v Zagrebu leta 1995. Ima fotografije in ustrezne skice. Predgovor je napisal načelnik komisije za pota pri HPS **Tomislav Pavlin**.

Vsebina se začneja z uvodom in opredelitvijo planinske poti. Sledi zgodovina markiranja, kjer so navedene kot prve štiri označene poti tiste iz leta 1882 na Medvednico, vsaka označena s svojo barvo. Že

za leto 1922 omenja priročnik okroglo markacijo z belo piko in rdečim kolobarjem na Bjelolasico. Dalje je objavljen Pravilnik Komisije za planinske poti (veljavnost od 13. 6. 1992), ki določa, da mora imeti vsako PD, ki je član HPS, markacijski odsek. Organiziranost markacistov je na Hrvaškem skoraj enaka naši, le območne skupine so tu regionalne planinske zveze, komisija za planinske poti pa ima podkomisije za šolanje in registracijo markacistov, za kartoteko poti, za krožne poti, za Velebitsko planinsko pot in Velebitsko krožno pot in tehnično podkomisijo. Šolanje markacistov je urejeno z dvodnevni tečajem (teorije imajo 4 ure s pomočjo videofilma, diapozitivov in ustreznih skic). Predvideni so tudi tečaji za markacijske inštruktorje.

Sledi poglavje Vrste markacij, ki kot osnovo določa okroglo markacijo (bela pika s premerom 6 cm, rdeč kolobar širine 3 cm, maksimalni premer 25 cm). Imajo dvoje pasastih markacij, ki jih pri nas opuščamo. Kot zanimivost zapišimo, da je pred križiščem pod markacijo narisani znak x, da opozori na križišče. Markaciji so dodane črke in številke. Za planinski prehod hrvaško-slovenske meje naj bi bila pota označena, kot so na avstrijsko-slovenski meji: zeleno-rdeče-bela markacija le 200 metrov od meje. Zimske markacije so cevi ali koli s pasasto markacijo zgoraj.

V poglavju Barve in čopiči je zapisano, kaj je potrebno vedeti pred odhodom na markiranje, marsikaj o vrstah markiranja po namenu, o napisih, tablah in smerokazih, žigih, skrinjicah za žige, vpisnih knjigah, vse to pa so več ali manj tehnološki napotki. Tudi ekološke table imajo, v priložniku piše celo o čiščenju frekventnih poti, ki ga opravljajo »ekopatrole«.

Posebej so zapisana dodatna dela varovanja na markiranih poteh, planinskih krožnih poteh in učnih poteh. Poti nimajo kategoriziranih kot pri nas. Poglavje Dokumentacija markiranih poti uvaja popis na kartotečni sistem. Pri nas smo to že opravili in bomo nekoč uredili ra-

čunalniško kot bazo planinskih poti. Uvajajo številčenje poti; na poti naj bi bila številka zapisana na razdalji okoli 10 minut hoje. Nekaj jih že imajo oštevilčenih.

Na koncu so zapisana razmišljanja urednika Hrvatskega planinarja dr. Željka Poljaka, ki razmišlja tudi o ekološkem gibanju proti markiranju iz dveh vzrokov: prvi je, da markacija kot simbol civilizacije »nagrđuje ljepotu prirode«, in drugi, »što markacije omogućuju nekontroliran prodor ekološki neobrazovanom mnoštvu u sveti hram prirode«. Ali tudi pri nas ni kaj takega?

Zadnji stavek pa je zapisal takole: »Zaključimo, na kraju, da markacijska djelatnost mora što prije preispitati svoju dosadašnju politiku te je na vrijeme prilagoditi ekološkom valu, što prijeti, da izbríše markacije s lica zemlje.«

Na koncu brošure je navedena literatura, kjer sta zapisani tudi naši dve deli (1982, 1988), kot prvo pa je navedeno navodilo za označevanje planinskih steza in poti (Ing. **Ratimir Stefanović**) v založbi Planinske zveze BiH iz leta 1950.

Božo Jordan

Karte hrvaških gorá

Znani hrvaški planinec, alpinist in avtor nekaj knjig o gorah in planinstvu **dipl. ing. Zlatko Smerke** s strokovnimi sodelavci bo v okviru dejavnosti zasebne firme SMAND do konca letošnjega leta izdelal in izdal serijo planinskih kart za planinska območja Hrvaškega Zagorja, Samoborskega in Žumberaškega gorja, Moslavaške gore, Gorskega Kotarja, Severnega in Srednjega Velebita, Istre in Kvamerskih otokov.

Karte bodo natisnjene v merilu 1 : 25.000 in 1 : 50.000.

Na teh kartah bodo zarisane vse markirane poti z oznakami o času vzpona, dolžini in težavnosti poti in višinskih razlikah. Označene bodo tudi krožne poti (transverzale) s kontrolnimi točkami.

Karti Medvednice in Ivanščice sta že izgotovljeni in jih je mogoče naročiti, staneta pa okoli 80 hrvaških kun. Naročiti ju je mogoče na

naslovu založnika: SMAND, 42205 Vidovec, Hrvatska, Cargovec 87 (telefon in fax 685433). Kontaktna oseba je dipl. ing. Zlatko Smerke.

Tomislav Jagacić

društvene novice

V spomin Franciju Kotniku

Iz Ruš smo v uredništvo Planinskega vestnika dobili pesem Bratu in ob njej pismo, ki se nam je zdelo tako lepo, da naj ga preberejo tudi bralci naše revije, da bi razumeli najgloblji pomen te pesmi:

»Dne 12. junija letos sem izgubila edinega brata **Francija Kotnika**, starega 38 let, ki mi ni bil samo brat, temveč človek, ki me je navdušil za gore, ki me je že kot otroka vzgajal in usmerjal v pravem planinskem duhu. Skupaj sva križem prehodila Pohorje, pod katerim sva doma, seznanil me je s svetom skal in moje planinske poti so se ob varnem bratovem spremstvu nadaljevale v Alpah.

Prenekatero lepote, ki jih lahko doživeli le v gorah in jih lahko deliš le s sorodno dušo, sem občudovala in spoznavala s človekom, ki ga cenim in ki mi je bil izredno drag. Bil je mladinski vodnik za poletne in zimske razmere, aktiven v domačem planinskem društvu, zadnja leta pa je s planinstvom seznanjal tudi svojo družino, največ svoji dve hčerki.

Ker se z njegovo izgubo ne morem sprijazniti, bi se mu rada na ta način zahvalila za vse lepote, ki sem jih doživela z njim: namenila sem mu tole pesem.«

Takole je sestra napisala svojemu bratu v spomin:

Bratu

ANDREJA KOTNIK

*Med krošnjami dreves in čez pohorske frate
vodile so najine poti,
v svet tišine: le ptice so in ni ljudi.
Življenja mojega si bil vodnik,
hribovski prijatelj in planinca lik.*

*Čez koroške planine,
kjer najine so korenine,
in tja, kjer žvižg vetra, pogled v globino,
cvetoče skalne steze
in prelet kavke prek strmine:
to je občutek, ki polni duha,
je sla, ki nikdar te ne mine.*

*Zdaj pesem otožno pojejo mi ptice,
zamrl mi je tvoj nasmeh,
tam nekje še cvetijo drobne cvetke
— le spomin na najinih poteh.*

*A ko odidem zopet čez najine steze
v svet planin,
takrat korak svoj v naravi
Tebi v zahvalo podarim!*

In memoriam Alešu Ježku

Kar premajhno je bilo vaško pokopališče za vse, ki smo v vročem julijskem popoldnevu prišli pospremit na zadnjo pot 29-letnega **Aleša Ježka**, prijatelja, alpinista in gorskega reševalca.

Aleš je bil od malega član PD Radovljica, kar ni nič nenavadnega,

saj je odraščal v planinski družini. Starša sta ga vodila v hribe in mu znala prikazati vse lepote in mi-kavnosti gorá. Veliko oporo je imel

v očetu Petru, dolgoletnem reševalcu.

Aleš se ni zadovoljil samo s hojo po planinskih poteh, hotel je nekaj več. V Julijcih so ga zamikale stene, police, stebri in razí, ki zahtevajo celega človeka, izurjenost in hrabrost. S prijatelji se je podal v nedotaknjena zimska pobočja in stene, ki v svoji belini kažejo drugačno podobo.

Plezal je težke smeri v Centralnih Alpah, spoznal je norveške gore in osamelce saharškega Hogarja v Alžiriji.

Ni pa ostal zvest le alpinizmu. Postal je član GRS in bil intenzivno vključen v delo radovljiške postaje GRS. Zaradi znanja, izkušenosti in plezalnih kvalitet je bil v prvih reševalnih vrstah.

S pridnostjo in trudom je družinici ustvaril prijeten dom. Ko bi lahko užival sadove svojega dela, se je

njegova življenjska pot nasilno pre-trgala.

Sadovi tvojega dela so tudi v naših vrstah globoko ukoreninjeni, kot bo globoko ukoreninjen spomin nate. Z nami boš v mislih, ko bomo na naših poteh delili prelesti planinskih juter in sončnih zahodov.

Člani AO in GRS
PD Radovljica

Dva dogodka spod Skute

Na ledeniku pod Skuto nedaleč od Kranjske kočé na Ledinah pod severnimi ostenji Grintovcev, Rink, Skute in Dolgega hrbta se je letošnjega 1. julija zbralo več kot 150 ljubiteljev gorá in smučanja, kajti slovenski lovci so v organizaciji Lovske zveze Slovenije, Zveze lovskih društev Gorenjske in Lovskega društva Jezersko organizirali veleslalom za pokale Kristalnega gamsa. Tekmovanja so se udeležili predstavniki 18 lovskih društin ter Triglavskega narodnega parka in Zavoda Kozorog iz Kamnika. Pokali — kristalni gamsi so atraktivni unikatni izdelki iz Steklarne Kozje.

Ob zaključku slavnostne podelitve Kristalnih gamsov in listin so se prisotni poklonili spomenu umrlih v prvi helikopterski nesreči pri nas, ki se je 29. junija 1975 zgodila ob reševanju na Ledinah in v kateri so življenja izgubili zdravnik **dr. Gorazd Zavrnik**, pilot **Franc Štajer** in po-

nesrečenec **Ivan Gruden**. Vence in sveče so k obeležju ponesrečenecem na Ledinah položili gorski reševalci, ki jih je vodil **Stane Rotar**.

Franc Ekar

Daljša Slovenska planinska pot?

Planinsko društvo Kranj je dalo na podlagi razprav, tudi v svojem upravnem odboru in na občnem zboru, pobudo za razširitev osrednje Slovenske planinske poti, ki naj bi jo poleg tega na nekaterih odsekih vrnili v prvotno stanje. Upravnemu odboru in predsedniku Planinske zveze Slovenije je sredi julija poslalo pismo, da je podlaga za tak predlog »sprostitve obmejnih območij, dokajšnja množičnost obiskov na tej poti in boljša usposobljenost planincev, ki bi se želeli na tej poti seznaniti z manj znanimi in enkratnimi planinskimi predeli«.

Kranjčani predlagajo, naj bi šla Slovenska planinska pot s Kamniškega sedla na Okrešelj in dalje prek Savinjsko-Jezerskega sedla na Ledine (Kranjska kočé), nato po obnovljeni poti na Križ oziroma Koroško Rinko, od tod na Kranjsko Rinko, Skuto in do Cojzove kočé na Kokrskem sedlu ter dalje v Dolca, na Kokrsko Kočno in do Češke kočé.

»To je osnovni predlog, v premislek pa dajemo tudi vprašanja vrhov, ko so Velika Koroška Baba, Štegovnik, Virnikov Grintovec itd.«, je napisano v tem pismu.

Vsekakor bodo organi PZS ta predlog natančno strokovno preučili.

Upravni odbor PZS je zasedal na Vršču

Na 6. seji Upravnega odbora Planinske zveze Slovenije letošnjega 17. julija v Erjavčevi koči na Vršču, ki jo je vodil predsednik PZS **Andrej Brvar**, so člani UO precej pozornosti posvetili zapisniku in sklepom letošnje letne skupščine PZS. Prisotni so med drugim menili, da je bila udeležba delegatov na skupščini slaba, kar sicer ugotavljajo predsedniki nekaterih meddruštvenih odborov tudi za udeležbo na sejah meddruštvenih odborov.

Z veleslalomom za pokal Kristalnega gamsa se je 1. julija začela že 18. poletna planinsko smučarska sezona na Ledinah nad Zgornjim Jezerskim

Foto: Franc Ekar

Ob tem je Andrej Brvar dejal, da je čas, ki ga živimo, pred nas postavil nove zahteve. To, kar vsi najbolj občutimo v društvih, je zmanjšana motivacija za prostovoljno delo. Vzroki so različni, od ekonomske situacije do miselnosti, da s tistim, ki dela zastonj, nekaj ni v redu. Ugotovljamo, je dejal, da se je planinska organizacija kadrovske osula, nalog pa je več, kot jih je bilo v prejšnjih obdobjih. To pomeni, da je breme na tistih, ki ostajajo aktivni, objektivno težje, kot je bilo. Pojavljajo se nesporazumi, ker mnogi pač pričakujejo, da bodo vsi problemi rešeni čez noč.

V razpravi je bilo slišati tudi pripombo, da se »planinski vrh« ne udeležuje občnih zborov planinskih društev. V odgovoru je predsednik PZS dejal, da se je slovenska planinska organizacija znašla v okolju, kjer je na republiški ravni potrebna večja prisotnost. Neprimerno so se tudi povečali stiki PZS v mednarodnem sodelovanju. Vse to pomeni, da zmanjkuje časa za tekoče delo, predvsem za obiske v planinskih društvih. Tudi v predsedstvu PZS je z odhodom **Jožeta Dobnika** nastala praznina, ker ni človeka, ki bi ohranjal stike s planinskimi društvi. Predsednik Brvar je zato prisotnim predlagal, naj do naslednje skupščine PZS posredujejo predloge za imenovanje podpredsednika predsedstva PZS, ki bi resorno pokrival delo s planinskimi društvi. — Potem je bilo na seji UO sklenjeno, da se občnih zborov planinskih društev udeležujejo člani upravnega odbora PZS, ob visokih jubilejih in ob obravnavah zahtevnejše problematike pa se zborov in sestankov udeležijo predstavniki predsedstva PZS.

V nadaljevanju razprave je **Peter Lavrič** predlagal, naj bi se Meddruštveni odbor ljubljanskega območja razdružil, ker je zaradi prevelikega števila planinskih društev v tem MDO otežkočeno kontinuirano delo.

Nadalje so na tej seji sklenili, da se bo upravni odbor PZS zavzemal za to, da bo delovanje celotne planinske organizacije odlikovala kvaliteta množičnost.

Planinska zveza Slovenije je od letošnjega 17. julija bogatejša za nekaj planinskih društev. V članstvo PZS so sprejeli PD Planika iz Maribora, PD Polje iz Ljubljane in PD Šentjernej iz Šentjerneja, »ker

pa je PD Tabor posredovalo ustrezno dokumentacijo, postane sklep o pogodnem sprejemu v članstvo PZS dokončen«.

Člani UO so sprejeli tudi sklep o črtanju nekaterih društev iz PZS. Ker je delo planinskih društev Blagajana iz Polhovega Gradca, Lesnina iz Ljubljane, Slovenijales iz Ljubljane in Triglav iz Sevnice leta 1994 v celoti zamrlo, »se na podlagi 26. in 47. člena Statuta PZS črtajo iz članstva v Planinski zvezi Slovenije«.

Naposled so prisotni soglasno potrdili kandidature za zasedanje generalne skupščine UIAA v Sloveniji, s čimer je člane UO PZS seznanil predsednik PZS Andrej Brvar.

Pismo iz porušenega Mostarja

Neumorni planinski delavec iz PD Snežnik v Ilirski Bistrici **Vojko Čeligoj** nam je poslal pismo z naslednjo vsebino:

»Sredi letošnjega maja je PD Snežnik Ilirska Bistrica prejelo presunljivo pismo prijateljskega Planinskega društva Prenj Mostar. Njegova vsebina ne vsebuje le sporočila planincem pod Snežnikom, s katerimi društvo sodeluje že poldrugo desetletje, pač pa prav gotovo tudi vsej slovenski planinski javnosti.

Številni so slovenski planinci, ki so jih planinske poti vodile tudi po hercegovskih gorah in posebno po planinski okolici Mostarja in slikovitem pogorju Prenja, kjer kar dvajset vrhov presega višino 2000 metrov. Kako prijateljsko so nas sprejemali mostarski planinci na njihovih gorah, v planinskih domovih in v samem mestu ob Neretvi! Koliko tega pa je v kratkem uničila človeška zloba! Uničene so vse planinske kočice, planinske poti so zaprte in minirane... Kdo ve, kdaj bodo spet prehodne in bodo znova varno vodile gornike do hercegovskih vrhov.

Mostarski planinci so svoje planinsko delovanje zastavili znova, z obilo trme in volje. Gotovo jih bomo slovenski planinci pri tem podprli. Ob tolikih preizkušnjah, ki so jih prestali, jih planinski prijatelji iz Slovenije gotovo ne bomo razočarali.«

Pismo iz Mostarja, ki ga v prevodu v celoti objavljamo, se glasi takole:

»Minila so tri vojna leta, četrto že teče, pa še ni videti konca vojnim strahotam.

Doslej nismo imeli možnosti, da bi se oglasili planincem Slovenije, na katere nas vežejo prekrasni spomini. Vojna in vojna resničnost sta marsikaj spremenili, tudi v Planinskem društvu »Prenj 1933« iz Mostarja. Ostali smo brez društvenih prostorov, ki so leta 1992 popolnoma pogoreli skupaj s planinsko opremo in inventarjem. Vendar nesreča skoraj nikoli ne pride sama. V domovinski vojni so številni naši planinci izginili brez sledu; nekateri so umrli, nekateri so padli, nekateri so na braniku domovine. Boleči so spomini na prijatelje, ki jih ni več: na **Salema Marušića**, na primer, planinsko legendo in imetnika srebrnega častnega znaka Planinske zveze Slovenije in zlate značke zimskih vzponov na Snežnik ter drugih visokih priznanj.

Mi, ki smo ostali, smo se dostojno poslovili od prijatelja z minuto molka na obnoviteljski skupščini. Planinski zanesenjaki iz Zahodnega Mostarja, nas kakšnih 40, smo se zbrali 29. novembra 1994, da bi iz pepela dvignili svoje društvo in nadaljevali 62-letno tradicijo planinstva v Mostarju. Za društvenega predsednika je bil izvoljen **Andjelko Martinović**, za podpredsednika **Dražan Pažin**, za tajnika **Ivan Salopek** in za blagajničarko **Romana Vujinović**. Naloge, določene na skupščini, so izredno težavne in zamotane. Društvo je moralo vzeti na znanje dejstva, ki so posledica vojne:

- Prenj in Velež sta deloma v rokah četnikov. Morda bodo kdaj ti predeli dostopni planincem, morebiti pa nikoli. Čarne lepote teh gor, ki so dobro znane številnim zaljubljenim v gorski svet, so za zdaj skrite.
- Čvrtnica je deloma okovana v vojno tehniko in je za zdaj nedostopna.
- Planinske kočice na Rujištu, Bijelih Vodah, Jezercu in na Tisah so zrvnane z zemljo.
- Ni več niti prelepega planinskega doma na Velikem Vilincu.
- Planinske poti so posute s peklenjskimi napravami, ki sejejo strah in smrt in so grožnja za vsakogar.

Takšna je v celoti naša temna sedanost. Legenda pripoveduje, da se je ptič feniks ponovno rodil iz pepela, pa se je tako obnovilo tudi naše društvo.

Naši pogledi so uprti proti Čabulji (1780 m), veličastni Vranplanini (2074 m), Pločnemu na Čvrnici z največjo nadmorsko višino 2228 m, Blidinjem jezeru (1180 m), lepotici Dinari s Troglavom (1913 m), pa tudi gore Hrvaške in Slovenije niso na koncu sveta.

Med drugim je naša naloga tudi ta, da obnovimo stara prijateljstva z vsemi planinskimi društvi. Med vojno smo bili v stalnih stikih s planinci iz Ilirske Bistrice, ki so nas v najtežjih trenutkih hrabрили in nam dajali podporo. Posebno se zahvaljujemo gospodu Vojku Čeligoju in njegovi družini.

Vsem planincem Slovenije, ekologom in športnikom se obračamo s prošnjo, da nam pomagajo pri obnovi društva: vaša stara planinska oprema, ki jo imate in je ne potrebujete več, nam bo dobrodošla. Planinski šotori, smučarska in alpinistična oprema, pa tudi denarna sredstva, vse to nujno potrebujemo za nov začetek društva. Hvaležni vam bomo, če se nam pisno oglašite na naš naslov: PD Prenj 1933, Mostar, Ulica Stjepana Radića 76 B, ali na naslov: Ivan Salopek, Ulica Hrvatske mladeži 3/V, 88000 Mostar, telefon 088/313-786.«

Pod pismom je podpisan predsednik obnovljenega PD Prenj 1933 Andjelko Martinović.

Objavljamo račun tega društva, ki je odprt v Hrvatski banki v Mostarju. Številka tega računa za devize je 7100-48-06-06775-6.

Zveza planinskih društev Maribor

Devet planinskih društev v občini Maribor je na volilnem sestanku (občnem zboru) letošnjega 15. maja sklenilo Sporazum o interesnem združevanju, s katerim so se dogovorila, da se zaradi usklajenega delovanja in skupnih interesov združijo in povezujejo v trajno obliko interesnega združevanja z imenom Zveza planinskih društev v občini

Maribor. Sedež Zveze je pri PD Maribor Matica. Financiranje je prek bančnega žiro računa. Za dejavnosti, ki jih Zveza prireja ali pri njih sodeluje, bo prejemala dotacije iz občinskega proračuna, od planinskih društev in od sponzorjev in donatorjev.

Zvezo bo še naprej vodilo dosedanje vodstvo s predsednikom **Brunom Frasom**, podpredsednikom **Stanislavom Rožmanom** ter člani **Albertom Merzidovškom**, **Slavico Tovšakovo** in **Mirom Marušičem**.

(Obvestila PZS)

Spomini starega planinca na Pohorje

Hrvaško planinsko društvo Zagreb Matica iz Zagreba je julija organiziralo pohod na Pohorje in v Slovenske gorice, ki se ga je udeležil tudi dolgoletni alpinist in planinec iz Zagreba **Velimir Neferović**. Čeprav je že častitljive starosti, to organizatorja ni motilo. Vladimir Neferović, ki je bil včasih navajen drugačnega planinarjenja, kot je bilo to pot, je bil prijetno presenečen nad lepotami Pohorja in tudi nad tem, kako visoko in daleč se je zdaj mogoče pripeljati z avtomobilom. Te predele je namreč poprej že večkrat obiskal peš. Ob sedanjih priložnosti se je spomnil našega skupnega pohoda od Mariborske kočice mimo Ribniške kočice do Kremžarice in Slovenj Gradca, ki smo ga opravili pred 25 leti.

Josip Sakoman

2. posvet o tovornih žičnicah

V prostorih Planinskega društva Kamnik je bil letošnjega 5. junija drugi delovni posvet upravljalcev planinskih tovornih žičnic na območju Slovenije, ki se ga je udeležilo 18 predstavnikov planinskih društev Kranj, Križe, Kamnik, Ljubljana Matica, Celje in Nova Gorica ter predstavniki Gospodarske komisije pri PZS, Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje ter Odseka za zveze pri GRS.

Ko so govorili o sedanjem stanju na tem področju, je pobudnik za prvi tak posvet **Franc Ekar**, predsednik

PD Kranj, med drugim povedal, da imajo zdaj v Sloveniji planinska društva 14 tovornih žičnic, ki so v celoti dolge 23 kilometrov, imajo 56 stebrov in so v lanskim sezoni do planinskih postojank prepeljale približno 400 ton tovara. V ta namen morajo društva do spodnjih postaj žičnic za normalen dovoz oskrbovati 80 kilometrov makadamskih cest z vso infrastrukturo. Za vzdrževanje teh žičniških sistemov, je dejal Ekar, je bilo v minuli sezoni porabljenih 7,7 milijona tolarjev.

Žičnice so služile mnogoterim namenom, kar dokazujejo različni tovari, ki so jih prevažali na goro in z nje. V glavnem so tvorili gradbeni in oskrbovalni material, tudi hrano in pijačo (tudi za živino), predvsem pa za planinske postojanke. V nekaterih primerih je žičnice uporabljala tudi GRS, pa tudi vojaške enote. Kjer obratujejo tovarne žičnice, so po Ekarjevem mnenju zelo dobre tudi ekološke razmere, saj veliko odpadnih in zdravju škodljivih snovi odpeljejo na deponije v dolino. Pomembno je, da lahko z žičnicami opravijo odgovorne naloge tudi ponoči in v slabem vremenu. »Zato menimo,« je dejal, »da gre za naprave splošno družbeno koristnega pomena in ne smemo dovoliti, da bi propadle.«

Najdaljša planinska tovarna žičnica, dolga 3732 metrov, pelje na Kamniško sedlo, upravljalec pa je PD Kamnik. Po dolžini ji sledijo 2800 metrov dolga žičnica iz Trente na Kriške pode (PD Radovljica), 2583 metrov dolga žičnica iz Bohinja na Komno (PD Ljubljana Matica), 1920 metrov dolga žičnica na Kališče (PD Kranj), 1830 metrov dolga žičnica na Kokrsko sedlo (PD Kamnik) in 1800 metrov dolga žičnica na Ledine (PD Kranj). Najstarejša slovenska tovarna planinska žičnica je iz Logarske doline na Okreselj, zgrajena leta 1960, najmlajša je iz Breznice na Lubnik, ki jo je leta 1989 zgradilo PD Škofja Loka. Večino slovenskih planinskih tovornih žičnic so zgradili v sedemdesetih letih, skoraj vsaka od njih zmore naenkrat prepeljati od 400 do 600 kilogramov tovara.

Na kamniškem posvetu je bilo poudarjeno, da bi morala biti vsaka to-

vorna žičnica tehnično pregledana pred začetkom obratovanja in po končani sezoni, pregled pa bi bil nujen tudi po vsakem večjem neurju. Rečeno je bilo, da bi morali biti ti pregledi sofinancirani, pridobiti pa bi bilo treba tudi sredstva, ki bi bila namenjena izključno za ta dela in ne bi bila zajeta v splošni gospodarski stroškovnik.

Dušan Štefula iz PD Kamik je dejal, naj bi pravočasno poskrbeli tudi za pridobitev sposobnih žičničarjev. Doslej smo jih precej dobili od gozdnih gospodarstev, je dejal, zdaj pa je ta vir usahlil. Za zaposlene žičničarje in za nove kandidate bi morali po njegovem mnenju čimprej organizirati kratke praktične tečaje; po možnosti naj bi imeli ti kandidati osnovno tehnično izobrazbo (kovinar, električar ipd.), ta ukrep pa je nujen zaradi nesreč, tudi smrtnih, ki so že bile na takih napravah. Tudi delavnic za izdelavo tovornih žičnic ni v Sloveniji, zato bodo planinski žičničarji odvisni od vzdrževalnih obratov v podjetjih. **Milan Čučnik** iz PD Ljubljana Matica pa je povedal, da na Kozjanskem deluje delavnica, ki jo upravlja **inž. Žlender** in ki je sposobna vzdrževati tovrne žičnice.

Vojteh Koblar, član Gospodarske komisije PZS, ki je po dogovoru s predsednikom PZS **Andrejem Brvarjem** prisostoval posvetu v Kamniku, je poudaril, da se Planinska zveza Slovenije zaveda pomembnosti planinskih tovornih žičnic, vendar so, žal, denarna sredstva PZS omejena, saj PZS za gospodarske dejavnosti dobiva od družbe le četrtno sredstev, ki bi jih sicer potrebovala. Prisotni so v Kamniku predlagali, naj bi Gospodarska komisija pri PZS eno od svojih sej posvetila izključno problematiki planinskega tovornega žičničarstva, v Komisiji pa naj bi začel delovati nov odbor za tovrno žičničarstvo, ki bo urejal to problematiko.

Posebno pa je bilo poudarjeno vprašanje lastništva žičnic in zemljišč, na katerih so ti objekti. Planinska zveza bi morala doseči, je bilo rečeno na posvetu v Kamniku, da bi se vse dajatve, ki jih planinska društva zdaj sama plačujejo, vrnila za vzdrževanje visokogorskih po-

stojank in žičnic, kajti »država nam je dolžna dodeliti toliko sredstev, da objekti ne bodo propadali. Naredimo v tem smislu vendarle že nekaj skupaj z ministrstvi in Planinsko zvezo Slovenije!«

Obnovljen Roblekov dom na Begunjski

Planinci ob pogledu na povsem obnovljen Roblekov dom na Begunjski težko opazijo vsa dela, ki so jih člani Planinskega društva Radovljica opravili v treh letih. Obnovili so streho, izolirali celotno fasado, obnovili vodovod, postavili sončne celice in zgradili suhe sanitarje. Prizadevni člani društva so opravili 3720 prostovoljnih delovnih ur, najbolj

zaslužen za uspešno obnovo pa je gospodar doma **Jože Marolt**.

Ob odpiranju prenovljenega doma letošnjega 8. julija je bilo na Begunjski pravo planinsko slavlje. Radovljiški planinci so tako na najlepši način počastili 100-letnico svojega delovanja, ki jo praznujejo letos. Okoli tisoč planincem je najprej domačin **Anton Šilbar** iz Begunjske predstavil almanah »Begunjska — gore in ljudje«, ki so ga izdali člani PD Radovljica. Opisuje pestro zgodovino Begunjske, gradnjo koč, predstavlja planine in botanične zanimivosti.

Zatem je predsednik društva **Tone Tomše** govoril o zgodovini doma in med drugim omenil zasluge **Hugona Robleka**, lekarnarja iz Radovljice, po katerem se dom imenuje,

Pred obnovljenim Roblekovim domom so postavili tudi novo znamenje

Delček od tisoč planincev, ki so bili na otvoritvi: odpiral se jim je prelep pogled na Stol

Foto: Franci Ekar

govoril pa je tudi o sedanji temeljiti obnovi doma.

Roblekov dom so blagoslovili župniki radovljiške dekanije. Za pester program ob otvoritvi so poskrbeli člani kvarteta Spev, posebno vzdušje pa so v čudovitem gorskem svetu na Begunjščici pripravili Gorenjski muzikantje, ki so najprej seveda zaigrali znano Avsenikovo skladbo Na Robleku.

J. Rabič
(Glas)

Zagrebčani v Logarski dolini

V soboto, 22. julija letos, se je skupina 52 planincev — članov Hrvaškega planinskega društva Željeznica iz Zagreba napolnila v Logarsko dolino. Odšlo bi jih še več, vendar v avtobusu ni bilo več prostora. V lepem in sončnem vremenu smo obiskali Klemenčo jamo, nekateri pa so se prav hitro odpravili prek Okrešlja na Kamniško sedlo in v planinsko kočjo na tem sedlu. Del planincev je ostal na Okrešlju oziroma je v Orlovem gnezdu užival ob pogledih na slapove Savinje.

Med vračanjem smo se krajši čas zadržali v Žalcu, središču slovenskega hmeljarstva, in na hrvaški strani v Krapini. Zaradi lepega vremena, prijetne vožnje in dobrega vodenja Iva Materljana ter discipliniranosti udeležencev so iz Logarske doline ostali lepi vtisi.

Josip Sakoman

Pokal planinskemu novincu

Letos je bilo ustanovljeno Planinsko društvo Planika Maribor, ki je zelo aktivno, kar zadeva izlete, na katerih je veliko ljubiteljev gorskih lepot. Med njimi je tudi izlet, ki bo ostal za naše društvo kot simbol: komaj ustanovljeni smo že dobili prvi pokal.

25. junija letos smo se odpravili na Pohod za zlati znak Piramide, ki je bil od Zagorja ob Savi preko Čemšeniške planine na Prvine, kjer se je pohod končal. Na proslavi, ki je sledila, smo bili prav presenečeni, ko so nas poklicali preko mikrofona, da dobimo pokal kot največja pohodniška skupina. Seveda tega

Pokal za največjo pohodniško skupino je dobilo najmlajše slovensko planinsko društvo Planika iz Maribora

skoraj nismo mogli verjeti, saj nismo pričakovali nič, kaj šele pokal. Pohodniki smo bili tega pokala prav veseli in smo v znak veselja iz njege pili šampanjec. Veselja in radosti ni bilo konca. Tudi kakšna solza je pritekla. To je bil vendar prvi pokal novemu, mlademu društvu.

Franci Rajh

Srečanje v Triglavskem parku

Planinsko društvo Planika iz Maribora je bilo ustanovljeno v letošnjem letu. Na svojih izletih, ki jih pripravi in vodi, ima vedno dovolj planincev, željnih lepih sprehodov in občudovanja slovenske narave.

Tako smo se odpravili na štiridnevno potepanje po Julijskih Alpah z vzponom na Triglav. Bilo nas je 15 pohodnikov. Med potjo smo srečali dve mladi planinki iz Zagreba, beseda je dala besedo in tako sta potovali vso pot z nami in z nami delili vse trpljenje in vso lepoto lepih slovenskih gora: preko Planike, Doliča, Hribaric in seveda preko lepih Triglavskih jezer, preko Štapa, Tičarice, Planine pri Jezeru in planine Vogar. Tako kot vsak od nas sta bili tudi onidve lepo sprejeti v našo skupino.

V zahvalo sta nam iz Hrvaške poslali razglednico, na kateri se lepo zahvaljujeta za vse.

Na njej piše: »Dragi Mariborčani! Srečanje v gorski nevihti in poznejše prijateljevanje je pokazalo, da nimate velikega srca samo za gore, ampak tudi za vse ljudi, ki se tam srečujejo. Še enkrat hvala celotni družbi, ki naju je sprejela za svoji. Z upanjem na vnovično srečanje — Snježana in Jelka.«

Franci Rajh

Kdo je našel izgubljen film?

Najlepše prosim planinca, ki je v Tamarju na poti od kamnitega zidu nasproti slapa Črna voda do Doma našel posnet film »efkechrome« v etuiju, da mi to sporoči in da se dogovoriva, kako bi mi ga vrnil. Moj telefon je 00-385-1-61 14 510, moj naslov je Miroslav Filič, Sachsova 6, 1000 Zagreb, Hrvatska. Na tem filmu so meni zelo dragi posnetki, narejeni v Malinski, na Vršiču, Slemenu in v Tamarju, dobremu najditelju pa ti posnetki ne pomenijo čisto nič.

Miroslav Filič, Zagreb

Mali oglasi

Prodajem vezane Planinske vestnike letnikov 1965 do 1971 in nevezane od letnika 1972 do 1990 (edinole pri letniku 1980 manjka 12. številka). Vse ponujene letnike skupaj prodam za 1200 nemških mark, sicer pa vsak vezan letnik po 70 in nevezan po 50 mark (nekompleten letnik pa za 40 mark).

Dr. Bruno Ravnikar
Ane Zihelove 4
61117 Ljubljana
tel./fax (061) 577-680

Prodajam knjige Iz življenja gornika, Delo, glasba, gore, Pet stoletij Triglava, Tumovo iz mojega življenja ter Pomen in razvoj alpinizma. Poleg tega prodajam vezane letnike Planinskega vestnika od letnika 1930 do 1938 in nevezane od letnika 1954 do 1990.

Janez Česen
Tovarniška 2c, Ajdovščina

Na poti s planinske Zapotok na Zadnji Pelc sem v soboto, 28. avgusta, našel vetrovko. Tisti, ki jo pogreša, naj pokliče na telefonsko številko 061/574 597.

PPC GORENJSKI SEJEM KRANJ ZDRUŽENJE SQ — SLOVENSKA KAKOVOST

5. strokovno specializirana sejemska promocija
kakovostnega slovenskega blaga in storitev

SLOVENSKI PROIZVOD —
SLOVENSKA KAKOVOST

dodeljevanje kolektivne znamke — znaka SQ
kakovostnim slovenskim proizvodom in storitvam

Kranj, 12.—15. september 1995

PPC GORENJSKI SEJEM KRANJ **MINISTRSTVO ZA OBRAMBO REPUBLIKE
SLOVENIJE**

23. strokovno specializirani sejem

ZAŠČITA '95 — PROTECTION '95

osebna in kolektivna zaščita, protipožarna
oprema in zaščita, varovanje in telekomunikacije

KRANJ, 3.—7. OKTOBER 1995

PPC GORENJSKI SEJEM KRANJ

ZVUTS KRANJ

21. KRANJSKI ZIMSKOŠPORTNI
SEJEM

prodaja nove in rabljene smučarske,
planinske opreme

KRANJ, 16.—19. NOVEMBER 1995

PLANINSKI KOLEDARJI 1996

ZA LETO 1996 STA V PRODAJI DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

ČAR GORA

Glavni motivi 12 koledarskih listov in predlista so naš gorski svet od Štajerske in tja do Primorske, na 12 dopolnilnih posnetkih pa so prizori iz človekove športne dejavnosti v gorah, od alpinizma, ekstremnega in turnega smučanja, do gorništvja in množičnega planinstva, padalstva, kajakša itd. Na zadnjem listu so v slovenščini in angleščini opisani pristopi na predstavljene gore.

Format je pokončen 32 × 48 + 5 cm (za dotisk), koledar je vložjen v papirno vrečko.

Cena do 30. 11. 1995 je 520,00 SIT za izvod. V ceni ni vračunan 5% davek. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

MAREC '96

SLOVENSKE GORE – MOGOČNI TEMPLJI NARAVE

OKTOBER – VINOTOK – OCTOBER

Sreda - sredo	Četrtek - četrtek	Petek - petek	Subota - sobota	Nedelja - nedelja	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12			
13	14	15	16	17	18	19			
20	21	22	23	24	25	26			
27	28	29	30	31					

Odlikujejo ga umetniški posnetki Staneta Klemenca, razviden koledarski del s prazniki, luninimi menami itd. ter z imenskim koledarjem na zadnjem listu. Koledar dopolnjuje 24 manjših posnetkov ter preglednica preteklega in prihodnjega meseca. Je odlična kombinacija umetniškega in poslovnega koledarja.

Format je dvojni, torej 43 × 31 cm, v visečem položaju 43 × 63 + 5 cm dodatka za dotisk.

Cena do 30. 11. 1995 je 620,00 SIT za izvod. V ceni ni vračunan 5% davek. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

Vabimo Vas, da se obrnete na nas, saj že vrsto let delamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave ter dotisku firme. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri g. Franju ZUPANČIČU, (tel.: 061/315 493 ali 312 553, fax 061/13 22 140) na Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, Ljubljana.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

DVORŽAKOVA 9, 61000 LJUBLJANA

ZAHVALJUJEMO SE VAM ZA SODELOVANJE.